

1983/84:92

Onsdagen den 7 mars fm.

Kl. 10.00

1 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1983/84:135 till näringsutskottet

2 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1983/84:2554–2556 till trafikutskottet
1983/84:2557–2569 till justitieutskottet

3 § Finansdebatt

Föredrogs finansutskottets betänkande 1983/84:25 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! De borgerliga ledamöterna i finansutskottet har vid behandlingen av regeringens finansplan nått enighet, inte bara om att beslutet om kollektiva löntagarfonder skall rivs upp utan också om den ekonomiska politiken i stort. Även om vi moderater vill gå längre i neddragningar av statens utgifter och skattesänkningar, är vi på den borgerliga sidan överens om att den internationella konjunkturuppgången måste utnyttjas för en kraftigare minskning av budgetunderskottet än vad regeringen föreslagit.

Utän tvivel är det ekonomiska stämningläget i världen mer optimistiskt nu än för ett år sedan. Ändå är konjunkturförbättringen markant endast i Nordamerika, Japan och Sydostasien. Återhämtningen går betydligt trögare bland Sveriges grannar i Västeuropa.

Ronald Reagans USA får av socialdemokraterna i finansutskottet motvilligt beröm för att ha åtagit sig rollen som lokomotiv i världsekonomin. En expansiv finanspolitik parades under 1983 med en uppmjukad penningpolitik, vilket gett en efterfrågestimulans av keynesianskt märke. Men under-

skottspolitik är alltid äventyrlig. Den stora bristen i den federala budgeten och den därav följande höga realräntan verkade länge uppdrivande på dollarkursen. När nu den tendensen tycks ha vänt, är det inte säkert att det innebär lättnader för vare sig USA eller världsekonomin i stort. Amerikanerna kan tvingas höja räntan ytterligare, och det får då en allmänt avkylande inverkan på den nu inledda uppgången i den internationella konjunkturen.

Om finansutskottets socialdemokrater ger USA en klapp på axeln, så får de stora OECD-länderna i Europa en skrapa för att de för en alltför restriktiv ekonomisk politik. Men den uppgång som nu inletts i de konservativt styrda länderna Storbritannien och Västtyskland störs inte av stora budget- och bytesunderskott och kan därmed väntas bli mer stabil. I Frankrike har den socialistiska regeringen vänt den tidigare offentliga expansionspolitiken i dess motsats, och industrin skall förnyas på, som det heter, marknadsmässiga villkor. President Mitterrand betecknar numera en sänkning av skattetrycket som regeringens främsta politiska mål! Tala om helomvändning! Och gärna föredöme för den socialistiska regeringen i Sverige! Ett annat intressant tidens tecken är att socialistregeringen i Spanien för en klart monetaristisk politik, trots att arbetslösheten ligger så högt som på 18%.

Även utanför Europa finns en del riskmoment, som hotar styrkan och stabiliteten i konjunkturuppgången. OPEC-länderna är inte längre så köpstarka som när oljepriset stod högre. Det stora antalet u-länder och öststater med finansiella problem utgör fortfarande ett bekymmer, även om skuldskrisen hittills har kunnat hanteras bättre än väntat. Den tilltagande protektionismen verkar också återhållande på världshandeln.

Det är mot denna internationella bakgrund som regeringen har formulerat sitt budgetförslag. Finansplanen är i år anmärkningsvärt tom på konkreta åtgärder. Det verkar som om regeringen tror sig med enbart positivt tänkande – och kanske talande – kunna påverka utvecklingen. På snart sagt alla punkter gör den en mer optimistisk bedömning för 1984 än det egna prognosorganet konjunkturinstitutet och det vanligtvis så träffsäkra Industriförbundet. Det är i och för sig inte ovanligt att en regering på detta sätt avviker uppåt från mera neutrala konjunkturbedömare, men då brukar man härleda sin optimism till någon ekonomisk-politisk åtgärd som samtidigt sätts in.

En faktor bakom regeringens ljusare framtidsbild är att den förutser en fortsatt förbättring av handelsbalansen. Men den tycks då bortse från att förra årets exportuppgång till betydande del berodde på tillfälliga faktorer som onormalt stor försäljning av fartyg och petroleumprodukter till utlandet. Den högre inflationstakten i Sverige än i viktiga konkurrentländer gör det svårt att räkna med så stora marknadsandelvinster under 1984 som regeringens prognos förutsätter.

Regeringens optimism bärs också upp av förväntningar om en investeringsökning i näringslivet – inte minst inom industrin. Andra bedömare ligger här betydligt lägre. Och onekligen är det svårt att se hur en utbyggnad av näringslivet skulle kunna komma i gång så länge avkastningen på en alternativt placering i statspapper ligger så högt som den nu gör.

I valrörelsen 1982 lovade socialdemokraterna att sätta fart på Sverige genom att få i gång investeringarna. Men någon sådan ökning blev det inte förra året. Industrins investeringar minskade enligt regeringens uppgifter med 7 %, i verkligheten förmodligen mer. Investeringskvoten blev därmed den lägsta under efterkrigstiden. På bara tre år har den minskat från 17 till 12 %. Det betyder att den nuvarande investeringsvolymen nätt och jämnt motsvarar den kapitalförslitning som hela tiden pågår. Enligt den preliminära nationalbudgeten fortsätter investeringskvoten att falla även i år. Detta utvecklingsmönster skiljer sig markant från den förra konjunkturuppgången, då industrins investeringar sköt fart under det andra uppgångsåret.

När investeringskvoten på motsvarande sätt kraftigt sjönk i Storbritannien på 1950-talet varnade många ekonomer både i och utanför landet för vad detta skulle komma att innebära för landets välbefinnande på längre sikt. Men politikerna tog inte dessa varningsord på tillräckligt allvar. Följden blev något som kom att kallas för den engelska sjukan: industriproduktionen stagnerade och industristrukturen blev snabbt föråldrad. Trots att den konservativa regeringen under senare år beslutsamt angripit dessa problem, har Storbritannien fortfarande en omodern industristruktur, där kapaciteten är störst i de branscher som har framtiden bakom sig.

Hur har då vår socialdemokratiska regering reagerat på motsvarande varningssignaler under senare tid? Försöker den göra det mer lönsamt att investera, att ta risker och att utveckla nya produkter?

Nej, praktiskt taget allt regeringen gjort efter devalveringen verkar i motsatt riktning. Industrins investeringar hålls tillbaka av att regeringen, i strid med näringslivet, drev igenom löntagarfonderna. De hämmas vidare av att aktiesparandets villkor försämrats på ett mycket systematiskt sätt. Den skärpta kapitalbeskattningen minskar avkastningen på produktivt sparande, vilket verkar i samma riktning. Huvuddelen av de 42 skatter regeringen har höjt eller infört sedan den trädde till får i själva verket till effekt att investeringsverksamheten dämpas. Därtill kommer regeringens oförmåga att dra ner budgetunderskottet tillräckligt mycket för att möjliggöra en sänkning av räntenivån.

Morgondagens välbefinnande bestäms av det sparande och de investeringar som sker i dag. Finansutskottets socialdemokrater kommer därför verkligen snett, när de kritiserar den moderata partimotionen för att framhålla det fördelningspolitiskt motiverade i att låna mindre från våra barn och barnbarn. De medger ju själva att statens upplåning utomlands övervältras på nästa generation. Och problemet med den inhemska statsupplåningen är att den i stor utsträckning går till att hålla upp konsumtionen på investeringsarnas bekostnad.

Den i finansplanen förutsedda produktionsökningen för 1984 bygger till stor del på förväntningar om ett lageromslag. Den senaste konjunkturbarometern visar emellertid att många företag fortfarande bedömer sina lager som alltför stora och siktar till att dra ner dem. Vidare fortsätter bostadsbyggandet att rasa. Eftersom vi i stora delar av landet redan har förbyggt oss, är detta i och för sig inte att beklaga. Men Olof Palmes tal under valrörelsen om

att sätta fart på byggandet så att det blir mer att göra i Ludvig Svenssons gardinfabrik klingar alltmer ihåligt.

Det förtjänar i detta sammanhang att påpekas att konjunkturförbättringen utomlands, t. ex. i USA, har dragits i gång genom att den privata konsumtionen ökat på bekostnad av sparandet och genom ett ökat bostadsbyggande. I båda dessa avseenden är Sverige illa rustat, eftersom vi inte har något utrymme för att minska hushållssparandet, som ligger på unikt låga 1 %, och efterfrågan på nya bostäder inte gärna kan förutses växa.

Det är, herr talman, svårt att frigöra sig från intrycket att regeringen i sina bedömningar tänjt sig till det yttersta för att inför avtalsrörelsens slutskede kunna inge förhoppningar om en positiv reallöne- och konsumtionsutveckling, förutsatt att den nominella löneutvecklingen stannar på en låg nivå.

I själva verket är alla regeringens glada siffror beroende av att inflations-takten kan nedbringas till 4 % under 1984. Det förutsätter i sin tur att löneutvecklingen kan hållas nere vid 6 %. Men en så kraftig nedgång i pris- och löneutvecklingen saknar motsvarighet i modern tid, i synnerhet i ett skede av konjunkturförbättring.

Lönerörelsen är i år svårare att följa än tidigare på grund av sin decentraliserade karaktär. Så mycket står emellertid klart som att varken löntagarorganisationernas utgångsbud eller deras nuvarande ståndpunkter är förenliga med de av regeringen uppställda målen. Konsumentpriserna steg förra året med 9,3 %. Det var betydligt mindre än vad som förutsågs vid årets början, men samtidigt betydligt mer än i våra konkurrentländer. Det förbättrade utfallet förklaras i själva verket av den snabba nedgången i den internationella inflationen. Hittills i år har siffror för endast en månad hunnit presenteras. Prisstegringen i januari var 1,5 %. Om regeringens förhoppningar skall infrias, kvarstår det alltså ett utrymme på bara 2,5 % för de återstående elva månaderna.

Herr talman! Regeringens ekonomiska politik är mycket kortsiktig. Man tar åt sig äran för den uppbromsning av utförsåkning som den internationella konjunkturuppgången skapat utrymme för. Men man gör i stort sett ingenting för att varaktigt råda bot på de djupgående strukturella problem som Sveriges ekonomi brottas med. Därtill är man uppenbarligen förhindrad av såväl ideologiskt betingade fördomar som valtaktiska överväganden.

Mot denna låt-gå-inställning vänder sig de tre borgerliga partierna i finansutskottet i en gemensam reservation om den ekonomiska politikens inriktning. Vi framhåller där, att så länge inget görs åt de offentliga utgifterna, det höga skattetrycket, det stora budgetunderskottet och de många detaljregleringarna kan den svenska ekonomins grundläggande problem inte lösas. Det är nu, när Sverige har draghjälp av en internationell konjunkturuppgång, som de offentliga utgifterna och budgetunderskottet måste pressas ned. Att gå in i en kommande konjunkturedgång med ett verkligt underskott på drygt 90 miljarder vore utomordentligt farligt. Vi reserverar föreslår därför att budgetunderskottet minskas med 10–12 miljarder jämfört med regeringens budget. Eftersom vi i Sverige redan slagit igenom skattetaket kan denna förstärkning inte ske genom skattehöjningar

utan enbart genom nedskärningar på budgetens utgiftssida.

För att lösa den strukturkris som råder i Sveriges ekonomi räcker det emellertid inte med endast besparingar. Den offentliga sektorn måste dessutom struktureras om genom att det ges större utrymme för enskilda initiativ. Att ersätta offentlig verksamhet med privata marknadslösningar innebär inte bara möjligheter till en effektivare produktion utan även till större variationsrikedom i tjänsteutbudet, vilket ökar valfriheten för både konsumenter och näringsidkare.

Även om den borgerliga politiken på kort sikt kan medföra vissa omställningar och uppoffringar för enskilda människor, är det viktigt att komma ihåg att en minskning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet är det enda möjliga sättet att undvika massarbetslöshet och mycket hög inflation i framtiden. Löser vi inte i dag problemen i den offentliga sektorn, kommer vi snart att tvingas vidta med nu aktuella mått mycket drastiska och långtgående nedskärningar i de offentliga utgifterna. I valet mellan regeringens långsiktigt fördärvliga och de borgerliga partiernas kortsiktigt kärva politik måste den senare föredras, därför att den för Sverige tillbaka till balans och tillväxt.

Jag yrkar bifall till den borgerliga reservationen nr 1 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Ett nära samband med dessa riktlinjer har naturligtvis, herr talman, frågan om vårt ekonomiska system. Under stor brådska drevs strax före jul beslutet om fondsocialism igenom här i kammaren. Sedan dess har fackföreningsfondernas tillskyndare inte hörts av på annat sätt än i form av riksdagsmotioner om att fondkanslierna skall förläggas till Örnsköldsvik, Skellefteå och Skövde, motioner som även finansutskottets socialdemokrater för skams skull avstyrker.

Det är väl att hoppas för mycket att denna relativa tystnad betyder att effekten av fondbeslutet skall stanna vid nya skatter för företagen, som då inte får större skadeverkningar – beaktansvärda nog ändå – än att rent allmänt motverka livskraften och investeringsviljan i näringslivet. De borgerliga partierna har under alla omständigheter tillsatt en gemensam arbetsgrupp, som skall förbereda den avveckling av fonderna som kommer att genomföras så snart det åter blir borgerlig majoritet här i riksdagen. Men eftersom dessa fonder ännu inte existerar, går det i dag lätt att undanröja det för Sveriges framtid så olyckliga beslut som fattades i slutet av förra året och i stället öppna möjligheter till en spridning av ägandet i näringslivet bland de enskilda människorna.

Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5 och 6.

Medan de borgerliga ledamöterna i finansutskottet är överens om den ekonomiska politikens uppläggning, skiljer vi oss som sagt i den budgetpolitiska avvägningen. Vi moderater vill gå längre i utgiftsnedskärningar, bl. a. för att få större utrymme för att sänka skatterna. Men detta är mer en gradskillnad än en artskillnad. Det skulle vara betydligt svårare att jämka sig samman, om det förelegat principiella skillnader i synen på de offentliga utgifterna, skatterna och budgetunderskottet.

Det budgetförslag som redovisas i den moderata reservationen innebär jämfört med regeringens förslag en utgiftsnivå som ligger mer än 20 miljarder lägre nästa budgetår. Skatteuttaget föreslås sänkt med nära 6 miljarder. Det kassamässiga underskottet skulle därmed minska med hela 18 miljarder. Eftersom drygt 5 miljarder av utgiftsminskningarna är av tillfällig natur, blir effekten på det underliggande budgetunderskottet en minskning med drygt 12 miljarder.

Jag yrkar bifall till reservation nr 7 liksom till reservation nr 12, där en ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster förordas.

Regeringen gör i finansplanen ett stort nummer av att det kassamässiga underskottet nästa budgetår sjunker till 81 miljarder och att det verkliga budgetunderskottet, sedan effekten av tillfälliga åtgärder räknats bort, ligger kvar på drygt 90 miljarder. Det är naturligtvis bra om statens utgiftsoverskott inte fortsätter att växa i snabb takt, men egentligen är det en svår besvikelse att förändringen stannar vid en uppbromsning på ungefär samma nivå som tidigare. Ekonomiska debattörer som velat förringa Sveriges balansproblem har hävdade att ungefär hälften av budgetunderskottet berott på de dåliga tiderna och alltså skulle försvinna vid en konjunkturuppgång. Men när nu konjunkturen går upp, inträffar inte den förväntade halveringen av underskottet. Konsekvensen av den uteblivna minskningen är att läget blir utomordentligt besvärligt, när konjunkturen åter vänder nedåt.

Och även om budgetunderskottet just nu inte ökar, stiger ändå statsskulden från i dag ca 500 miljarder till bortåt 600 miljarder om ett år. Denna ökning med ungefär 20 % visar att vi fortfarande håller hög fart på vägen in i skuldfällan.

Den farligaste delen av statsskulden är den som är placerad utomlands. Jag förde häromdagen en interpellationsdebatt med finansministern där jag bad att han skulle ange en norm för statens fortsatta upplåning utomlands, att han skulle sätta en gräns som inte fick överskridas. Han ville inte göra det, utan resonerade som om statens utlandsupplåning först skulle utvecklas innan den kan börja avvecklas. Detta rimmar ju inte alls med statsministerns uttalande om att vi nu har blivit herrar i eget hus igen och börjar komma ifrån beroendet av utländska långgivare. Jag finner såväl regeringens tvetalan som dess lättsinniga inställning till statlig utlandsupplåning utomordentligt oroande för framtiden.

Vad den inhemska statsupplåningen beträffar har det stora lånebehovet under senare tid framtingat en viss liberalisering av kreditpolitiken. Strävan att förlägga upplåningen utanför banksektorn har medfört att räntenivån har höjts och lånens löptid förkortats. Den nya kapitalkällan har blivit de nu så likvida företagen. Men det är naturligtvis egendomligt och oroande för framtiden att det svenska näringslivet – genom den ekonomiska politik som förs – i praktiken tvingas köpa statspapper i stället för att satsa på sin egen verksamhet, i stället för att göra de investeringar som behövs för att vi inte skall drabbas av den engelska sjukan. Denna uppläggnings har kunnat fungera så länge det under recessionen inte har varit aktuellt med någon utbyggnad av företagens kapacitet, men nu går vi förhoppningsvis mot bättre

tider, och då är det ofrånkomligt att den höga avkastningen på finansiella placeringar verkar återhållande på investeringarna i näringslivet.

I den moderata reservationen nr 13 om kredit- och statsskuldpolitiken förordas att den hittillsvarande ordningen med prioriterade statsobligationer till konstlat låg ränta avskaffas. Ett steg i den riktningen togs nyligen, när sådana obligationer emitterades med en avkastning som mycket obetydligt skilde sig från marknadsnivån. Eftersom det inte finns någon anledning till att statens upplåning särskilt skall bekostas av pensionärer och försäkringstagare, bör man inte nöja sig med att smyga undan det här systemet med prioriterade obligationer bakvägen utan öppet redovisa ett beslut av den innebörden.

Efter att länge ha varit ett lågränteland har Sverige successivt utvecklats till ett högränteland. Orsaken är naturligtvis statens växande upplåningsbehov. I syfte att begränsa likviditetsökningen i ekonomin uttalar finansplanen nu ambitionen att i år hålla nere penningmängdens ökning till 5 à 6 %. Det är i och för sig bra att regeringen anger ett mål för ökningen av penningmängden. Det behöver inte finansministern skämmas för. Visserligen brukar detta grepp kallas för, eller snarare skällas för, monetarism, men det är ofrånkomligt att penningmängdens utveckling måste bringas under kontroll, om det på sikt skall bli möjligt att få ned inflationen.

Det hade dock gått betydligt lättare, om regeringen orkat föra en stramare finanspolitik. Den monetaristiska ansatsen ligger nu bakom riksbankens föreskrifter till banker och finansbolag att inte öka sin utlåning med mer än 4 resp. 5 %. Mönstret känns igen – det är det vanliga mönstret: när regeringen inte klarar finanspolitiken faller bördan tungt på penningpolitiken. Trots att riksbanken i andra avseenden ersatt regleringar med mer marknadsmässiga styrmedel, anser man sig här tvingad att påbjuda en restriktion. Vi moderater menar att kredit- och statsskuldpolitiken i stället bör liberaliseras, varför jag yrkar bifall till reservation nr 13.

Med anledning av en enskild moderatmotion, där frågan om konstitutionella begränsningar beträffande budgetunderskottet och utlandsupplåningen aktualiserats, vill vi moderater dessutom erinra regeringen om att sådana kan bli aktuella för den händelse budgetunderskottet inte dras ned i snabbare takt än vad som föreslås i finansplanen. Jag yrkar därför bifall även till reservation nr 15.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag konstatera att regeringens budgetförslag tyder på att spararna i finansdepartementet, för denna mandatperiod i alla fall, har gett upp ansträngningarna att skära ner statens utgifter. Redan i slutet av förra året skickade statsminister Palme och partisekreterare Toresson ut signaler med denna innebörd. Det bekräftas nu i vad vi ser i finansplanen och i socialdemokraternas ställningstagande i finansutskottet. Detta vägval betyder att besparingsarbetet inte kan återupptas förrän efter 1985 års val. Regeringens strateger hoppas givetvis att konjunkturförbättringen skall hjälpa till att bevara den socialistiska riksdagsmajoriteten, och vill inte störa bilden med påminnelser om hur dåligt läget egentligen är. När vi moderater och övriga borgerliga företrädare i finansut-

skottet talar klarspråk, gör vi det i förhoppningen – för att inte säga förvisningen – att väljarna skall förstå att för att man skall kunna få bukt med problemen måste man faktiskt först erkänna att de verkligen finns.

Anf. 2 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Den internationella konjunkturuppgången har skapat en betydande tillförsikt i svenskt näringsliv. Tyvärr innefattar inte denna tillförsikt arbetsmarknaden, där arbetslösheten fortfarande befinner sig på en hög nivå, avsevärt högre än under Fälldinregeringarna. Då upplevde Sverige sin värsta industrikris under efterkrigstiden. Då var den internationella utvecklingen svag och präglades av en envis lågkonjunktur. Men då var arbetslösheten avsevärt lägre än nu.

En arbetslöshet om 3,7 % under en markant högkonjunktur är en unik företeelse i vårt land, och man måste allvarligt fråga sig vad som har gått fel i den socialdemokratiska politiken. Begränsning av arbetslösheten var det främsta socialdemokratiska vallöftet, och det har socialdemokraterna alltså inte förmått infria trots allmänt goda förutsättningar i vårt land och i vår omvärld.

Jag tror att förklaringen finns i den stora skillnaden mellan ord och handling i den nuvarande regeringens verksamhet. Aldrig har en regering i detta land producerat så många välmenande rapporter och så många visionära tal som den nuvarande. Aldrig har någon regering producerat så många voluminösa men tämligen intetsägande propositioner som den nuvarande. Den socialdemokratiska dialektiken i sann och klassisk socialistisk mening är välutvecklad men står inte i rimlig proportion till handlingskraften hos regeringen.

Det finns många exempel: Socialministern, som talar väl om barnfamiljerna men som inte lyckats lägga fram ett enda förslag – i propositionens form i varje fall – för att förbättra deras situation.

Forsknings- och framtidsministern, som lägger en stor forskningsproposition som är ett utomordentligt kompendium över insatserna för forskning och utveckling och som innehåller många vackra uttalanden men som i sak är skäligen mager.

Industriministern, som lagt fram en ivrigt reklamerad förnyelseproposition, där förnyelsen kunde ha klarats av på en sida och där det mesta är en beskrivning och analys som i sig själv är läsvärd. Den leder om inte annat i bevis att Fälldinregeringarnas strukturinsatser i basindustrin varit framgångsrika och i den nuvarande högkonjunkturen ger god avkastning. Tack för det erkännandet, men i sak är det inte mycket nytt!

Finansministerns finansplan har alltså på något sätt bildat skola för regeringens arbete. Fram tonar en regeringspolitik byggd på fromma förhoppningar att världskonjunkturen skall lösa alla problem och i övrigt ordfyrvärkerier som skall skylå över tomheten och bristen på handlingskraft.

Man märker det om inte annat i utskottsarbetet. Regeringens beteende har uppenbart skapat problem för partiets företrädare i utskotten. I nästan pinsam belysning framstår skillnaderna mellan den socialdemokratiska

finansutskottsmajoritetens utlåtande i början av december och den nu diskuterade finansplanen, som måste ha antagits av regeringen ett par veckor senare. Utskottsmajoriteten uttalade då befogade allvars- och varningsord:

”Som utskottet ser det står vi nu inför valet att antingen omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned.”

I sak har det när det gäller t. ex. räntesaldot inte inträffat något som skulle förändra situationen mellan tidpunkten för den socialdemokratiska majoritetens avfattning av utlåtandet och författandet av finansplanen. Jag skulle vilja fråga finansminister Feldt och utskottets ordförande Arne Gadd: Är det något markant förändrat i bilden som motiverar denna helomvändning?

Den glättade bild regeringen ger i finansplanen av Sveriges ekonomiska situation framstår mot denna bakgrund snarast som ett försök att dölja bristen på konkreta insatser från regeringens sida. Efter den interna partikritiken i höstas mot det i och för sig föga imponerande sparpaketet vågar man sig inte på några ytterligare besparingar, i varje fall inte före 1985 års val. Det har såväl statsministern som finansministern deklarerat.

Även om den nuvarande konjunkturuppgången tillfälligt kan skymma de mest påtagliga symtomen när det gäller Sveriges ekonomiska problem, är dessa problem förvisso inte lösta. Tvärtom lär de bli desto mer påtagliga när vi går mot en ny konjunkturedgång.

Om vi skall pressa ner inflationen, pressa ner den höga räntan och därmed stimulera produktion och investeringar, krävs det ett långsiktigt och konsekvent besparingsarbete. Så länge vi inte med kraft tar itu med det stora budgetunderskottet, det höga skattetrycket och de många detaljregleringarna, kan vi inte lösa de grundläggande problemen i svensk ekonomi.

Den avgörande svagheten i regeringens budgetpolitik är således avsaknaden av besparingar, och man har dessutom skapat en situation av osäkerhet och tveksamhet beträffande regeringens intentioner. De sista dagarna har vi nu kunnat notera hur regeringen inte har täckning för sina nödvändiga insatser för försvaret och inte heller täckning för sin nya ståndpunkt beträffande u-hjälpen. Och man har inte heller täckning för de diskussioner om insatser för barnomsorgen som man nu lanserar. Kort sagt framstår hela budgeten som något av finansminister Feldts ofullbordade.

Men det är ju nu – när Sverige har draghjälp av en internationell konjunkturuppgång – som de offentliga utgifterna och budgetunderskottet måste pressas ner och anpassas till den verklighet som vi lever i. Att gå in i en kommande konjunkturedgång med ett underliggande underskott på drygt 90 miljarder vore utomordentligt riskfyllt – men detta är vad regeringen nu föreslår.

Därför föreslår de tre partier som, om det vore val i dag, skulle få majoritet i den här kammaren i en gemensam reservation att budgetunderskottet minskas med 10–12 miljarder jämfört med regeringens förslag. Dessa budgetförstärkningar kan genomföras enbart genom besparingar – skattehöjningar är inte en framkomlig väg att sanera statsfinanserna på.

Det har varit möjligt för centern, folkpartiet och moderaterna att ena sig om en gemensam syn på den ekonomiska politikens inriktning. Jämfört med den handlingsförklaring som regeringen visar i finansplanen och det spelkring budgeten som vi upplever i dessa dagar, utgör den gemensamma reservationen ett tungt politiskt dokument.

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten har – i stället för att ägna sina krafter åt att ge konkret innehåll åt de allvarliga deklARATIONERNA i december – roat sig med räkneövningar för att misskreditera oppositionens budgetalternativ. Självfallet kan man på en rad punkter göra olika bedömningar av det ekonomiska utfallet av framtida händelser och insatser. GörS dessa bedömningar konsekvent med en bestämd avsikt, kan naturligtvis de samlade summorna av olika bedömningar röra sig om relativt stora belopp. Men det verkligt intressanta är att utskottsmajoritetens räkneövningar tycks gå ut på att vad man än gör så hjälper det i stort sett inte mot budgetunderskottet – prutar man på vissa poster stiger andra i ungefär samma takt. Med en så fatalistisk inställning framstår den socialdemokratiska handlingsförklaringen när det gäller statens utgifter måhända i ett nytt ljus.

Överambitionen att försvara regeringen och ifrågasätta centerns budgetförslag har spelat utskottsmajoriteten ett spratt. På ett ställe i yttrandet förfasar man sig över "de alltför kraftiga, negativa effekterna på ekonomin som de i motionen angivna besparingseffekterna åstadkommer". Ett antal sidor längre fram kommer man fram till att utskottsmajoritetens egna antaganden, bedömningar och beräkningar sannolikt skulle förtä hela besparingseffekten. Det finns flera motsägelser av den här typen i majoritetens betänkande. Ett debatttips som jag bjuder på är att majoriteten nog bör nöja sig med endera argumenteringslinjen. Använder man båda slår man faktiskt ihjäl sina egna argument.

Under alla förhållanden ligger centerns politiska huvudinriktning när det gäller budgetpolitiken fast. Besparingar på minst 10 miljarder kronor räknat på helår är det alternativ vi har presenterat och är beredda att genomföra.

Låt mig i det här sammanhanget, herr talman, även om det blir litet historia, tillrättalägga en myt som socialdemokratin, och inte minst dess partiledare, odlar. De säger ofta i debatten att när de lämnade regeringsmakten 1976 var budgetunderskottet bara drygt 3 miljarder kronor, men när de återfick regeringsmakten 1982 hade det stigit till 90 miljarder kronor. Det är i och för sig riktigt att underskottet var 3,7 miljarder under det sista hela budgetåret av den tidigare socialdemokratiska regeringsperioden, dvs. 1975/76. Motsvarande jämförelseår för den icke-socialistiska regeringsperioden är 1981/82. Då blev underskottet 68 miljarder kronor. De 90 miljarder kronorna nådde underskottet inte upp till förrän det första året av den nya socialdemokratiska regeringsperioden, 1982/83.

Vad sedan gäller jämförelseåret 1975/76 framstår det som ett enstaka hack nedåt i en för budgetunderskottet sedan några år kontinuerligt stigande trend. Det tillfälliga hacket berodde på den för Sveriges allmänna ekonomi förödande lönekostnadsexplosionen 1975/76. Skattevägen förde det med sig en tillfällig kraftig ökning av statsinkomsterna. Den tvååriga eftersläpningen

av utbetalningen av kommunalskattemedlen hade också sin stora betydelse i det här sammanhanget.

Ser man i stället på socialdemokraternas näst sista budgetår under 1970-talet – nämligen 1974/75 – var underskottet i stället nära 11 miljarder kronor. Räknas detta om till 1982 års penningvärde motsvarar det ca 23 miljarder kronor. Underskottet trefaldigades således under åren 1976–1982, det trettiofaldigades inte som det heter i den enklare socialdemokratiska agitationen.

Men ännu mer intressant är det att jämföra politiken under åren 1976–1982. Under de åren saknades varje tillstymmelse till socialdemokratiska besparingsförslag, utom vad gäller försvaret. I dag tror jag – mot bakgrund av vad som händer utanför Karlskrona – att även socialdemokraterna inser att det nog inte var det lämpligaste besparingsobjektet man hade gett sig på.

Men om det saknades besparingsförslag så var förslagen om utgiftsökningar desto frekventare. De förslag till större budgetförstärkningar som socialdemokraterna presenterade 1976–1982 var uteslutande av karaktären ytterligare belastning på ett näringsliv som hade stora svårigheter på grund av såväl internationell lågkonjunktur som nationell struktur- och kostnadskris. Låt mig bara nämna förslaget om produktionsfaktorsskatt – proms – som enligt socialdemokraterna själva skulle uppgå till 7–10 miljarder kronor i ett skede när svensk industri kämpade med mycket allvarliga överlevnadssvårigheter.

Jag vill ta upp detta därför att bakgrunden till det nuvarande budgetunderskottet gång efter annan har anförts i debatten, inte minst här i kammaren. Jag tror att man kan säga att socialdemokraterna nog är de som har det sämst förspant när det gäller att kritisera budgetutvecklingen under åren 1976–1982. Som ett bevis för detta ser jag också omständigheten att man gör så litet för att skära ned budgetunderskottet när man nu har möjligheterna vid inloppet till en ny högkonjunktur. Angreppen på Fälldinregeringarna framstår mot den här bakgrunden som särskilt obefogade.

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts emot en rättvis fördelningspolitik. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningar på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting har förändrats. Det är naturligtvis helt orealistiskt.

På längre sikt kommer en politik med uteblivna besparingar att fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett direkt hot mot välfärden. Självfallet måste fördelningspolitiska synpunkter tillmätas stor vikt vid valet mellan olika besparingsåtgärder, men besparingspolitiken i sig står inte i strid med en rättvis fördelningspolitik utan är i stället en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Under åren 1980–1982 utarbetades i de dåvarande regeringarna en politik för hur det skall vara möjligt att förena fullt samhällsekonomiskt ansvar med omsorg om de grupper som har svårast att värja sig mot nya påfrestningar. I det nödvändiga spararbetet kunde därför sparåtgärder riktade mot mer

generellt utgående bidrag kombineras med särskilda insatser för de sämst ställda.

Denna grundtrygghetsmodell fullföljer nu centern. Samtidigt som vi lägger fram omfattande besparingar kombinerar vi dem med t. ex. förstärkningar till barnfamiljerna.

För att lösa den strukturkris som vår ekonomi befinner sig i räcker det dock inte med besparingar. Den offentliga sektorn måste dessutom delvis struktureras om genom att enskilda initiativ i större utsträckning än i dag tillåts komma in på områden som behärskas av stat och kommun. På så vis kan en livskraftig privat servicesektor och en effektivare offentlig sektor fungera sida vid sida, för ömsesidig stimulans.

Det är också nödvändigt att de som nyttjar offentliga tjänster i större utsträckning än i dag bär kostnaderna för dem. Självfallet måste dock av sociala skäl även framgent den dominerande delen av offentliga tjänster finansieras skattevägen.

På sysselsättningsområdet har den öppna arbetslösheten sedan regerings-skiftet, som jag sade inledningsvis, varje månad varit högre än motsvarande månad ett år tidigare, utom i januari 1983. Genomsnittligt har 15 000 fler varit arbetslösa efter regeringsskiftet trots att en klar förbättring skett i konjunkturen och att ytterligare 15 000–20 000 slussats in i arbetsmarknads-politiska åtgärder. Bedömningarna angående sysselsättningsutvecklingen för 1984 är mycket osäkra. Visserligen hoppas regeringen på en svag förbättring, men från industrins håll befarar man en ytterligare försämring. Ingen vågar tro att arbetslösheten skall gå ned till den nivå som rådde innan socialdemokraterna tog över regeringsansvaret. Detta är ett generande bevis på ett allvarligt misslyckande för den socialdemokratiska regeringspolitiken.

För att man skall kunna vända sysselsättningsutvecklingen måste den övergripande ekonomiska politiken kombineras med en näringspolitik särskilt inriktad på de små och medelstora företagen, en regionalpolitik som ger alla delar av landet möjligheter att utvecklas och en arbetsmarknadspoli-tik som bl. underlättar för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar är en viktig omständighet, eftersom sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i denna typ av företag. Detta kräver emellertid en politik som karakteriseras av generositet och inte misstänksamhet gentemot företagsam-heten i samhället. Det kräver också, jag vill gärna upprepa det, en nedpressning av budgetunderskottet – bl. a. för att möjliggöra en räntesänk-ning, som är ett av de viktigaste momenten för att få fart på investeringsviljan i företagsamheten.

De positiva effekter på produktion och sysselsättning som Sverige kan få av den internationella konjunkturuppgången motverkas dess värre av diverse näringsfientliga inslag i den socialdemokratiska politiken. Framför allt gäller det införandet av kollektiva löntagarfonder, som är ett hot mot vårt nuvarande ekonomiska system. Dessa löntagarfonder är en motpol till en decentralistisk näringspolitik, ett pluralistiskt och mångfacetterat samhälle, som centern arbetar för. Löntagarfondstanken emanerar från en övertro på

centralplanering och från en stark influens från den socialistiska idésfären.

En fråga som är av stort intresse i detta sammanhang just nu, inte minst på kapitalmarknaden, är när fonderna kommer att vara färdigkonstruerade som administrativa enheter. Det går ju uppenbart rykten om att de ursprungliga intentionerna, syftande till fem regionala fonder med självständig kapacitet, har reviderats, så att man snarast ser fonderna som en sammanhållen enhet i administrativt avseende. Eftersom finansministern lyssnar här i kammaren, hoppas jag att han i ett senare inlägg i dag kommer att ge besked om huruvida löntagarfonderna är färdigorganiserade och när man kan räkna med att de blir aktiva placerare.

Löntagarfondernas koncentration av makten till de större företagen hotar, enligt vår åsikt, allvarligt att rubba de mindre företagens möjligheter att konkurrera på lika villkor. Etableringen av småföretag riskerar att allvarligt försvåras. Det finns också uppenbara risker för att löntagarfonderna blandar in rent fackliga krav i beslutsprocessen, vilket kan drabba småföretagen. I dag kräver t. ex. elva av LO:s förbund etableringskontroll. Det här är en sak som jag tycker att fackföreningsrörelsen borde klara upp. Jag tror att fackföreningsrörelsen med sin grundläggande positiva inställning till näringslivet nu måste ge klart besked i detta avseende. Annars finns det en utbredd farhåga för att den inställning till fri företagsamhet som man möter och som genom löntagarfonderna skulle kunna få nya negativa förtecken verkligen kan skada småföretagens utvecklingsmöjligheter och benägenheten för nyetablering i fortsättningen. Här behövs förvisso klara besked. Vi har för vår del gett sådana. Dess bättre har centern, folkpartiet och moderaterna i en gemensam reservation kunnat enas om att kräva att beslutet om införande av löntagarfonder omedelbart upphävs.

Centern förordar i stället ett spritt ägande, bättre villkor för små företag och ökade möjligheter för anställda att bli delägare. Vi menar t. ex. att staten bör gå före i detta avseende genom att privatisera statliga företag och då också erbjuda anställda i de statliga företagen företrädesrätt till vissa aktieköp i de företag där de arbetar.

Sammanfattningsvis måste jag tyvärr säga att den glättade bilden av ekonomin i årets finansplan i hög grad oroar. Utskottsmajoritetens slätstrukna accepterande, till skillnad från i december, av finansplanens påbud ökar denna oro. Vad regeringen nu gör är att skjuta problemen framför sig i den mån den inte t. o. m. förvärrar dem genom ökade skatter och nya detaljregleringar. Den nuvarande gynnsamma konjunkturen gör det måhända möjligt för regeringen att rulla problemen framför sig, men vad händer när konjunkturen vänder i slutet av 1985 eller i början av 1986? Man för en i hög grad defensiv politik. Att den är taktiskt motiverad gör inte saken bättre. Årets finansplan ger ett bestämt intryck av att socialdemokraterna kallt räknar med att det i nästa konjunkturedgång skall vara en annan regering som får ta smällarna, när de underliggande problemen väller fram i svensk ekonomi med större kraft än någonsin.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 3, 6, 8, 17 och 20.

Anf. 3 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! En stor del av dagens politiska debatt kretsar kring den offentliga verksamheten, dess expansion och finansiering. Det gäller också det betänkande som riksdagen nu debatterar.

Jag skall inleda detta anförande med ett försök till återblick och analys av denna det offentliga expansion. Vilket mått man än väljer för den offentliga sektorns expansion ger det en entydig bild av en snabb och kontinuerlig tillväxt. Om man mäter den offentliga sektorn som statens och kommunernas samlade utgifter i procent av bruttonationalprodukten, finner man att den offentliga sektorns andel fram till andra världskriget låg vid ca 20 %, att man vid 1960-talets början nådde upp till 30 %, medan vi en bit in på 1970-talet nådde 50 % av BNP. I dag tar den offentliga sektorn i anspråk ca 60 % av vår samlade produktion – förutsatt att man inte dubbelräknar statens transferringar till kommunerna. Då blir det ett högre tal. Det är emellertid siffran 60 % som är den relevanta.

Den statliga och den kommunala verksamheten har utvecklats ganska parallellt – med två undantag. Statens utgifter expanderade långt kraftigare under andra världskriget, medan den kommunala expansionen har varit påtagligt snabbare under den allra senaste tiden – de senaste fem till tio åren – vilket delvis sammanhänger med att nya, av statsmakterna beslutade, uppgifter har lagts på kommunerna och förverkligats under dessa år.

Denna offentliga expansion kan belysas också på andra sätt. Antalet anställda i offentlig tjänst har ökat snabbt både i absoluta tal och som andel av samtliga yrkesverksamma. Det totala antalet anställda i offentlig tjänst är i dag mer än tio gånger större än vid sekelskiftet. Drygt var fjärde yrkesverksam svensk är i dag anställd i offentlig tjänst, jämfört med bara några enstaka procent vid sekelskiftet.

Den offentliga sektorns expansion har i huvudsak styrts av politikerna. Visserligen har industrialiseringen och den tekniska utvecklingen i vissa fall nödvändiggjort utökade offentliga insatser. Men det är framför allt politikernas krav och kraven från olika väljargrupper som har drivit på denna snabba expansion. Skapandet av välfärdsstaten har förutsatt samhällets medverkan. Denna växande offentliga sektor i stat och i kommun har medfört en ökad service och en bättre omvårdnad för medborgarna i allmänhet. Samtidigt har kostnaderna för sjukvård, åldringvård, barnomsorg, skola, rättsväsende osv. snabbt skjutit i höjden.

1900-talets snabba ökning av den offentliga verksamheten gick till en början parallellt med en snabb tillväxt av bruttonationalprodukten. Denna parallellitet i utvecklingen var påtaglig ännu under 1960-talet. Det var först i mitten av 1970-talet som parallelliteten bröts. Oljeprishöjningarna och omstruktureringen av industrin i de gamla industrinationerna ledde till en väsentligt långsammare BNP-tillväxt, samtidigt som den offentliga sektorns tillväxt fortsatte i samma takt som tidigare. Det var då gapet uppstod mellan å ena sidan ambitionerna att i allt högre grad i offentlig regi ge vård, service och sysselsättning och å den andra möjligheten att via vår egen produktion finansiera en så hög offentlig servicenivå. Trots fortsatt stigande skattetryck

räckte inte intäkterna till för att finansiera den växande offentliga sektorn. Det var så problemet med budgetunderskottet uppstod, och jag tycker mig, herr talman, i dag ha rätt att påminna om att finansutskottet redan under min ordförandetid frammanade bilden av effekterna av en bestående framtida underskottsekonomi.

Finansutskottet påminde 1977 både riksdagen och regeringen om riskerna med ett bestående stort strukturellt underskott i statsbudgeten. Vi gjorde det helt enkelt därför att ett bestående underskott skulle innebära att Sverige satte sig i skuld inför framtiden och att vi lade en del av dagens finansieringsbörda på morgondagens generationer. Den gången var det förvisso inte det socialdemokratiska partiet som gick i spetsen när det gällde att påminna om dessa risker eller att försöka ta ett ansvar för att hålla gapet mellan offentliga utgifter och inkomster nere. Tvärtom föreslog socialdemokraterna i riksdagen, framför allt under åren 1977–1979, regelmässigt högre statsutgifter än vad den då sittande regeringen i sitt budgetförslag hade föreslagit.

Ännu för ett och ett halvt år sedan i 1982 års valrörelse blommade löftespolitiken. På vartenda samhällsområde skulle den förhatliga borgerliga svängremmen ersättas av svängrum och ljusare tider. Det skulle satsas mera på bostäder och vägar och broar. Pensionärer och barnfamiljer skulle få sina förhållanden förbättrade. Förändringen av basbeloppsberäkningen för den allmänna försäkringen skulle återtas. Sysselsättning och ny produktion skulle skapas i eftersatta delar av landet – speciellt nämndes Norrbotten. Inflationen skulle hållas nere och reallönerna åter börja stiga.

Ja, så lät det när löfteskarusellen snurrade som bäst. Men nu har den snurrat färdigt, i varje fall för den här gången. Talet om svängrum har tystnat. De glättade löftena har stoppats tillbaka i propagandamakarnas byrålädor.

Herr talman! Jag påminner här om socialdemokraternas löftespolitik inte därför att jag tror att den är bortglömd. Tvärtom – människorna är väl medvetna om vad som utlovades före valet och hur det blev efter valet. Skillnaden är iögonenfallande, och det räcker att den socialdemokratiska regeringen läser LO-tidningen för att den vecka efter vecka skall påminnas om diskrepansen mellan ord och handling i politiken. Det finns anledning att ständigt återkomma till denna skillnad mellan ord och handling. Det är ett demokratiskt renlighetskrav att partierna inte före ett val påstår sig skola genomföra saker, som man redan då vet att man inte kan eller vill göra efter valet. Väljarna måste ju veta att det som ter sig lockande i partiernas propaganda också kommer att vara lockande i den meningen att det genomförs, om det partiet får de politiska förutsättningarna.

Herr talman! Dagens debatt handlar i hög grad om hur man skall komma till rätta med obalansen i den offentliga sektorn och med det stora underskottet i statsbudgeten. Låt mig understryka att när vi från folkpartiets sida i dag förordar ökade besparingar, alltså lägre statsutgifter, ett ökat inslag av avgiftsfinansiering och i viss utsträckning ett privat huvudmannaskap, är detta självfallet inte uttryck för någon negativ syn på den verksamhet som det offentliga driver. Det är tvärtom ett försök att klara denna verksamhets finansieringskris och bevara en god social omvårdnad och service genom att

verksamheten finansieras på delvis nya vägar.

Det är också fel att utan vidare utgå från att ökade besparingar i den offentliga verksamheten skulle stå i motsatsställning till en rättvis fördelningspolitik. Redan i regeringens höstproposition föreslogs vissa nedskärningar, och effekterna av de av oss föreslagna ytterligare besparingarna bör jämföras med effekterna av en politik utan ytterligare besparingar och med ett ännu större bestående budgetunderskott. Det skulle också få stora socialt negativa effekter genom att kostnadsläget skulle drivas upp och sysselsättningen komma i fara. Självfallet måste fördelningspolitiska synpunkter beaktas i valet mellan olika besparingsalternativ. Men besparingspolitiken i sig står inte i strid med en rättvis fördelningspolitik, utan är i det långa loppet i stället en förutsättning för en social välfärdspolitik.

Med den utgångspunkten finns det, som vi ser det, ingen anledning att väja för en diskussion kring systemförändringar i socialförsäkringssektorn eller kring ett ökat privat huvudmannaskap inom vissa offentliga verksamheter. Från folkpartiet har vi i två reservationer till betänkandet, nr 11 och 12, pekat på dessa möjligheter, och jag tror att vi under alla omständigheter i framtiden måste diskutera förändringar av den här arten i socialförsäkringssystemet och möjligheten att finansiera en något större del av den offentliga verksamheten med avgifter än vad som sker i dag. Låt oss inte sätta på oss skyglappar som gör att vi inte kan urskilja olika tänkbara framtida finansieringsalternativ.

Med tanke på den finansieringskris som den offentliga sektorn befinner sig i behövs det en mångsidig debatt om hur finansieringen i framtiden skall kunna ske. Privata initiativ på vissa offentliga områden, som vård och service, kan säkerligen bidra till ökad effektivitet och konkurrens och därmed kanske också till ökad kvalitet. Det betyder emellertid inte att vi föreställer oss att det privata huvudmannaskapet kommer att bli det normala. Också i fortsättningen kommer stat och kommun att få ta huvudansvaret för sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg, skola, högskola och mycket annat. På den punkten skulle jag vilja uttala en tveksamhet inför en formulering i moderata samlingspartiets budgetreservation, nr 7, där man på tal om introducerande av annat huvudmannaskap säger: "På sikt bör - - - allt, ifrån daghem och äldreomsorg till parkförvaltning, brandförsvaret och gatuunderhåll, kunna ske i privat regi." Det är en formulering som vi från folkpartiets sida inte kan skriva under. Det är just därför att vi anser att sjukvård, äldreomsorg och barnomsorg är så viktiga delar av samhällets verksamhet som vi uppfattar finansieringskrisen för de här verksamheterna som så betydelsefull, och därför vill vi på sikt skapa en bättre balans i statens och kommunernas finanser och därmed kunna garantera en godtagbar omfattning och kvalitet på sådan social vård och service.

Herr talman! De tre icke-socialistiska partierna i finansutskottet ger i en gemensam reservation uttryck för sin syn på hur Sveriges grundläggande ekonomiska problem skall lösas. I ett avseende är vår utgångspunkt densamma som regeringens. Vi tror inte att det finns någon genväg förbi stärkandet av vår internationella konkurrenskraft. Det är genom en effektiv,

tekniskt avancerad och prismässigt konkurrenskraftig exportindustri som vi kan generera de intäkter från utlandet som behövs för att klara de många minusposterna i bytesbalansen. Då måste vi också i andra avseenden ge goda förutsättningar för svensk export. Om vi skall kunna bevara de goda förutsättningarna för svensk exportindustri och klara våra balansproblem i övrigt, krävs emellertid också att vi kan hålla den interna kostnadsutvecklingen i schack. Regeringens inflationsprognos för 1984 är onekligen optimistisk. Jag hoppas att den slår in. Men den förutsätter självfallet att vi kan hålla kostnadsutvecklingen här hemma nere, och där kommer naturligtvis årets löneavtal att bli av central betydelse. Löneglidning och överhäng från förra året summeras till ca 5 %, och då skulle utrymmet för de avtalsmässiga löneökningarna stanna vid 1–2 %. Det är inte precis sådana lönebud som har figurerat i diskussionen. Det är för dagen för tidigt att värdera de löneförhandlingar som nu pågår. Här finns bara anledning att uttrycka en förhoppning att de kommer att resultera i avtal på en sådan nivå att vi även fortsättningsvis kan klara vår internationella konkurrenskraft. Trovärdigheten i regeringens ekonomiska politik är självfallet en viktig förutsättning för dessa avtalsförhandlingar. Här skulle det naturligtvis vara intressant att få ta del av finansministerns bedömning av det aktuella läget på avtalsfronten, inte minst mot bakgrund av regeringens ställning som arbetsgivaransvarig på en stor del av arbetsmarknaden, den statliga sektorn.

Det viktiga, herr talman, är naturligtvis att vi nu utnyttjar det förmånliga konjunkturläget ute i världen till att rätta till våra interna obalanser. Om vi inte gör det nu när vi har en betydande draghjälp utifrån, när skulle vi då kunna göra det? I ett avseende är utvecklingen nu positiv – bytesbalansens saldo är mycket bättre än för ett år sedan. När det gäller budgetunderskottet kvarstår däremot balansproblemen i hög grad. Slutsatsen i den gemensamma reservationen i finansutskottet är att den strategi som regeringen valt inte kommer att lyckas, om man inte kan pressa ner budgetunderskottet mer än vad som sker i regeringens budgetförslag. Och här har vi anledning att be finansministern om besked om eventuella planer på nya besparingspaket. De blygsamma och illa förberedda besparingsförslag som regeringen presenterade i höstas var väl inte allt man orkade med i fråga om besparingar. Jag vill ställa en fråga till både finansutskottets ordförande Arne Gadd och finansminister Feldt: Vad har ni för spårambitioner, och när kommer ni med spårförslag till riksdagen?

På ett område är utvecklingen fortfarande mycket svag. Det gäller detaljhandeln. Försäljningsvolymen för detaljhandeln sjönk mellan 1982 och 1983 med drygt 2 %. Det var tredje året på rad som omsättningen sjönk i detaljhandeln, och preliminära siffror för januari i år tyder på en fortsatt nedgång. Det är naturligtvis ofrånkomligt att denna svaga utveckling inom detaljhandeln får betydelse för sysselsättningen och alltså bidrar till de höga arbetslöshetsciffrorna. Den minskade privata konsumtionen har ju också störst effekt för familjer med svag konsumtionsförmåga. Om regeringen nu skulle vilja göra något som på en gång ger en viss stimulans åt detaljhandeln och samtidigt hjälper ekonomiskt eftersatta grupper, är ett ökat stöd till

barnfamiljerna i form av en skattelättnad relaterad till antal barn kombinerad med en omedelbar barnbidragshöjning den bästa tänkbara åtgärden.

Ett sådant åtgärdsprogram bör ge det kraftigaste stödet åt flerbarnsfamiljerna, som ju har störst konsumtionsbehov och som drabbats hårdast av sjunkande reallöner och urholkade barnbidrag på senare tid. Vad har egentligen regeringen att erbjuda flerbarnsfamiljerna?

Herr talman! I en särskild reservation yrkar vi från de icke-socialistiska partiernas sida på ett omedelbart beslut om upphävande av löntagarfonderna. Vi tror att det är möjligt att ta det beslutet nu med tanke på att löntagarfonderna ju inte har kommit i gång, att inga människor ännu har satts in i vare sig löntagarfondernas styrelser eller deras kanslier och att fonderna ännu inte har köpt en enda aktie. Det vore alltså ett enkelt sätt för Sveriges riksdag att komma ur den situation som beslutet före jul om löntagarfonderna skapat att i dag besluta om fondernas avskaffande. Om riksdagsmajoriteten, vilket väl dess värre är sannolikt, kommer att vara densamma i dag som före jul så kommer de tre icke-socialistiska partierna att fortsätta arbetet i en nyligen tillsatt gemensam avvecklingsgrupp, med ambitionen att till 1985 års riksdag presentera ett förslag om hur en avveckling av fonderna konkret skall kunna ske fr. o. m. den 1 januari 1986. Men ingen skulle vara gladare än jag om vi i avvecklingsgruppen slapp det arbetet genom att riksdagen i dag beslöt upphäva sitt tidigare beslut om införande av löntagarfonder.

Till sist några ord om en ytterligare fråga som behandlas i finansutskottets betänkande, nämligen finansieringen av affärsverkens verksamhet. Det är i och för sig rimligt att affärsverken ges möjligheter att klara en del av sina investeringar genom upplåning på den allmänna lånemarknaden. Men affärsverken är ju samtidigt statliga institutioner och måste i någon form kunna styras av statsmakterna, av riksdag och av regering. Vi har därför dels i reservation 24 begärt en översyn av affärsverkens framtida finansieringsformer, dels i ett särskilt yttrande som gäller televerkets verksamhet pekat på att en ökad extern finansiering av televerkets investeringar bör förenas med en gradvis uppluckring av televerkets nuvarande monopolställning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 5, 6, 9, 11, 12, 18, 20 och 24.

Anf. 4 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det finns enligt vår mening två avgörande uppgifter i dag för den ekonomiska politiken. Den ena är att bekämpa arbetslösheten och säkra alla människor ett meningsfullt arbete. Den andra är att åstadkomma en mera jämlik fördelning av inkomster, förmögenheter och över huvud taget reell levnadsstandard.

De båda uppgifterna hör ihop. Det är det kapitalistiska klassamhället som frambringar både massarbetslöshet och växande klyftor mellan klassernas livsbetingelser. I grunden handlar det alltså nu som förut om kamp mot klassamhället.

De klasser och grupper som tjänar på klassamhällets sätt att fungera försvarar detta. De som förlorar, de som drabbas av arbetslösheten och

nedpressningen av reallönerna, bekämpar det. Denna klara motsättning borde avspeglas också här i riksdagen.

Det var en period för inte så länge sedan när man påstod att samhällsbygget egentligen var färdigt. Några stora reformer återstod inte att genomföra. Klassamhället var egentligen avskaffat. Man talade t. o. m. om "den svenska socialismen" som något existerande.

Den sortens ideologi går inte hem i dag. Den skulle strida alltför mycket mot människornas erfarenheter. I stället för jämlikhet och utjämning har det blivit starkt ökade klyftor i det svenska samhället. Det var en process som gick snabbt under de borgerliga regeringarnas tid. Den har tyvärr fortsatt också under den nya socialdemokratiska regimen.

Den sammanställning som Metallarbetareförbundet nyligen publicerade av material om skillnaderna i hälsotillstånd mellan olika socialgrupper är skrämmande. Den visar att arbetare oftare än tjänstemän och akademiker får sjukdomar som cancer, hjärtinfarkt, yrsel, bröstvärk, andnöd, högt blodtryck och åderbräck. 7,6 % ur socialgrupp 3 drabbas av hjärtsvaghet mot endast 1,5 % ur socialgrupp 1. Vad gäller bröstvärk och högt blodtryck är förhållandet mellan de båda socialgrupperna 14,1 % mot 5,6 % och 11,7 % mot 6,7 %. För socialgrupp 2 gäller att siffrorna bara ligger något högre än de för socialgrupp 1.

Det material som finns om arbetsskador visar att det framför allt är tre yrkesgrupper som löper stora risker att råka ut för olycka eller sjukdom i samband med jobbet. Dessa yrkesgrupper är livsmedelsarbetare, t. ex. slakteriarbetare, järnbruks- och metallarbetare samt gruv- och stenbrytningsarbetare. De vanligaste skadorna är bullerskador och lungsäcksförändringar. Vi vet att många arbetare i bullriga yrken förlorar viktiga delar av sin hörselförmåga och att de flesta byggnadsarbetare vid 50 år har trasiga ryggar.

Har detta med ekonomi och en ekonomisk debatt att göra? Ja, självfallet. Det är detta som är det ekonomiska livets själva kärna och innehåll. Det är de arbetande i produktions- och reproduktionsprocesserna som svarar för att det skapas nya värden i ekonomin. De tvingas i dag göra detta under omständigheter som för många, ja de allra flesta innebär att de måste offra, helt eller delvis, sin fysiska och psykiska hälsa. Den kapitalistiska utsugning- en är omänsklig, om man med omänsklig menar det enkla att människan förstörs, fördärvas i förtid.

Under de senaste åren, då massarbetslösheten ånyo grasserat, har hälsotillståndet för arbetarklassen och jämställda skikt ytterligare försämrats. Alla undersökningar, både i Sverige och i utlandet, visar ett samband mellan arbetslöshet och ökad ohälsa. Som exempel kan nämnas Urban Janlerts undersökning av byggnadsarbetare i Luleåregionen. Undersökaren konstaterar:

"Vi finner i denna undersökning klara samband mellan arbetslöshet och vissa typer av ohälsa och nedsatt välbefinnande, främst psykosomatiska symptom, antalet sjukdomsdiagnoser, puls- och blodtrycksförhöjning liksom psykologiska reaktioner bl. a. i form av ökad oro, nedstämdhet och försämrad självkänsla. --- Arbetslösheten och hälsobesvärerna drabbar i

första hand den som redan tidigare varit arbetslös och haft nedsatt hälsa. Man kan i viss utsträckning förutsäga vilka som kommer att drabbas hårdast av arbetslösheten."

Den undersökning om effekten av avskedanden i Olofström som redovisades i gårdagens tidningar visade samma samband mellan arbetslöshet och stigande ohälsa.

Det finns också mera allmänna undersökningar av klassklyftorna i Sverige. TCO-ekonomen Roland Spånt har visat att en utjämning av förmögenhetsfördelningen skedde mellan 1920 och 1975. Men sedan vände kurvan. En lång utveckling mot mindre förmögenhetsklyftor bröts. Nu ökar klyftorna igen – klyftorna mellan rika och fattiga.

Det är framför allt utvecklingen på fondbörsen som bidragit till att de allra rikaste under de senaste åren blivit ännu mycket rikare och ökar sin förmögenhet snabbast. Spånt drar slutsatsen att det är rimligt att öka aktiebeskattningen.

Det är försiktigt uttryckt. Enligt vår mening är det helt orimligt att inte göra det.

Från den socialdemokratiska regeringens tillträde på hösten 1982 till slutet av 1983 hade det samlade värdet av aktierna på Stockholmsbörsen ökat med 150 miljarder kronor. Kursuppgången var 23 % 1980, 57 % 1981, 35 % 1982 och 66 % 1983. Och kursstegringarna fortsätter under det här året. De är mångfaldigt större än de nyemissioner som gjorts. Kursstegringen har alltså inte på något sätt varit "nödvändig" för att bolagen skulle få friskt kapital. Den har inneburit förskjutningar i förmögenhetsfördelningen i samhället som orätfärdigt gynnar ett litet fåtal – och får betalas av de arbetande.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver en skärpning bl. a. av omsättningskatten på aktiehandeln, som nu utgör 0,5 % för vardera köparen och säljaren. Jämför med vad man får betala i moms när man köper en limpa eller någonting annat ätbart! Omsättningsskatten på aktiehandeln tillkom sedan vi tjatat länge om den, men det var ingen måtta på hur omöjlig den var när vi först föreslog den. Argument liknande dem som anfördes mot dess införande anför i dag mot skattens höjning. Invändningarna är inte mera berättigade nu.

Vpk kräver också att en engångsskatt skall tas ut på stora förmögenheter. Denna fråga är inte ny. Den diskuterades redan under krigsåren, och en engångsskatt utlovades av alla partier. Men när det kom till kritan svek de sitt löfte. I dag är det ännu mer befogat att med en engångsåtgärd söka fylla igen åtminstone något av den allt djupare förmögenhetsklyftan. Menar man verkligen från både socialdemokratiskt och borgerligt håll att det är en bra utveckling som har skett här i landet när det gäller förmögenhetsfördelningen under åren efter 1975? Är det en sådan utveckling som motsvarar dessa partiers ideal i fråga om hur samhället skall se ut? För vår del anser vi att det är en historiskt anmärkningsvärd förmögenhetsomflyttning som skett under dessa år och att den väl motiverar vårt krav på vad som i gamla tider benämndes "räfst och reduktion".

Om man skall använda det svåra tekniska ordval som har brukats i den här

debatten, kan man också säga att den här starka förmögenhetsökningen, som har tillfallit en liten grupp i samhället, är en betydande intern obalans som bör avlägsnas.

Dessa åtgärder är emellertid inte tillräckliga för att avlägsna de orättfärdigheter som finns inbyggda i klassamhället. Vi måste gemensamt vidta åtgärder som förhindrar att någon människa med sin hälsa och sitt liv behöver betala för att hon eller han medverkar i produktionen. Om det kan läggas ned så mycket pengar på riksdagsmäns säkerhet och arbetsmiljö, så bör det också vara möjligt att säkra en hälsostandard åt alla medborgare.

En åtgärd i detta syfte, som dessutom har andra positiva ekonomiska följder, är en allmän förkortning av arbetstiden. Sex timmars arbetsdag bör ställas som målsättning. Arbetstidsförkortningen bör genomföras under en begränsad tidsperiod för att ge så gynnsamma resultat som möjligt. Övertidsarbetet bör samtidigt begränsas hårt. En övergång till sex timmars arbetsdag bör vara genomförd före utgången av 1980-talet.

De avgörande skälen för en övergång till sex timmars arbetsdag anser vi vara av jämlikhetsnatur. De långa arbetstiderna drabbar framför allt småbarnsföräldrar, de med låg levnadsstandard, de som har oregelbundna arbetstider, de som har kroppsarbete, de som har låg utbildning. Arbetstidsförkortning är i hög grad en klassfråga.

Sex timmars arbetsdag är också ett viktigt steg mot jämlikhet mellan kvinnor och män. Den bidrar till att bryta ned de skevheter som nu alstras ur den rådande arbetsdelningen mellan könen. Förkortning av bruttoarbetstiden är en viktig förutsättning för att föräldrar skall hinna och kunna bättre umgås med sina barn liksom för människornas deltagande i kulturella aktiviteter, andra former av fritidsverksamhet samt i den demokratiska processen i föreningar och folkvalda organ.

Sextimmarsdagen påskyndar utvecklingen mot en ny arbetsorganisation. Den är ett nödvändigt led i en långsiktig politik mot arbetslösheten. Allt flera i olika länder börjar nu också hysa uppfattningen att full sysselsättning i klassisk mening inte kan uppnås vid oförändrad längd på arbetsdagen.

Det betyder inte att arbetslösheten kan avskaffas genom delning av den tillgängliga mängden arbete. Arbetslösheten skapas genom de motsättningar som präglar hela den kapitalistiska produktionsprocessen. Tendensen att minska mängden mänskligt arbete fortsätter, oavsett arbetstidens längd.

Men en övergång till kortare arbetsdag kan i ett givet läge medföra en engångsökning av antalet i produktionen verksamma. Kortare arbetsdag ger flera jobb. Kostnaden för de nya arbetena ligger främst på bytesbalansen och på den offentliga sektorns budget. Dessa kostnader uppvägs emellertid mer än väl av de positiva effekter som arbetstidsförkortningen ger.

Vi förutsätter att oförändrade realinkomster skall upprätthållas för majoriteten av dem som berörs av arbetstidsförkortningen, dvs. alla med låga inkomster och mellaninkomster. Frågan om kortare arbetsdag måste nu ses som en konkret uppgift. Dem som inte accepterar denna åtgärd åligger bevisbördan, dvs. att förklara varför kortare arbetsdag skulle vara en olämplig reform i det aktuella läget.

Arbetslösheten i vårt land är högre än den varit på många år – detta oavsett hur man räknar ut vilka som skall anses såsom arbetslösa. Arbetslösheten är oacceptabel. Den är ett gissel för dem som drabbas av den. Särskilt svåra är verkningarna för de många ungdomar som inte kan få ett fast arbete. Arbetslösheten innebär också en stor kostnad för samhället. De som saknar jobb skall ändå ha inkomster till sitt livsuppehälle, men de hindras av de ekonomiska förhållandena att bidra till detta. Detta är samhällsekonomiskt vansinne.

Vi anser att alla ansträngningar som är möjliga måste sättas in för att genomföra en aktiv, arbetsskapande politik. Det går inte att förlita sig på exportindustrin och på en tillfällig s. k. konjunkturuppgång. Kampen mot arbetslösheten är en långsiktig uppgift, som kommer att prägla hela detta årtionde.

Förutom en allmän förkortning av arbetstiden kräver vi följande åtgärder som ett minimum för att kunna nedbringa arbetslösheten:

1. Ett nationellt industriprogram i samhällelig regi – annars hotar en drastisk minskning av antalet industrijobb i Sverige. Detta program bör vara av storleksordningen 100 000 nya jobb under en tioårsperiod.

2. En planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn. Denna utbyggnad bör ske inom områden som undervisning och forskning, transportväsende och kommunikationer, hälsovård, socialtjänst, barn tillsyn samt kultur.

Jag vill i det sammanhanget bara göra den anmärkningen, att Björn Molins sätt att beräkna den offentliga sektorns omfattning enligt min mening är felaktigt. Av de sysselsatta i vårt land hör inte 60 % till den offentliga sektorn, utan ungefär en tredjedel. När man kommer fram till ett så högt tal som 60 % räknar man in folkpensioner, barnbidrag, subventioner till industrin och alla andra s. k. transfereringar. Den offentliga sektorn i egentlig mening är fortfarande betydligt mindre.

3. En reformering av arbetsmarknadspolitiken så att den inriktas mera på bestående arbeten och mindre på provisorier.

4. En redovisning av följderna för sysselsättningen av alla förslag där dessa har betydelse – vi föreslår en särskild sysselsättningsbudget.

5. Överförande av banker, kreditinstitut, stiftelser, investmentbolag etc. i samhällets ägo för att möjliggöra en mer planerad ekonomisk utveckling och för att bekämpa spekulationen.

6. Åtgärder för att begränsa svenska företags stora investeringar i utlandet.

Fru talman! Det sammanlagda förslaget till finansplan som vpk för fram innebär satsningar framför allt för att bekämpa arbetslösheten och åstadkomma en mera rättvis fördelning. Vi förordar en större total omslutning av den offentliga verksamheten än regeringen och ett något större underskott. I likhet med både den svenska och den nordiska fackföreningsrörelsen anser vi att en ökning av efterfrågan i samhället inte bara kan tolereras, utan är nödvändig för att få bukt med arbetslösheten.

Det innebär att vi inte har något till övers för de reaktionära uppfattningar från olika håll som hävdar att både inflation och arbetslöshet beror på att

lönerna är för höga. Det märkliga är att företrädarna för dessa äsikter är så enögda att de aldrig ser de höga vinsterna som en kostnad. Vi hävdar att höga löner allmänt talat är att föredra framför höga vinster och menar oss därvid stå fast vid en såväl traditionell som alltjämt riktig uppfattning inom arbetarrörelsen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer till finansutskottets betänkande nr 25 om riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 5 ARNE GADD (s):

Fru talman! Finansutskottets betänkande nr 25 gäller regeringens ekonomiska politik. Det rör sig alltså om de ekonomiska möjligheterna för folkhushållet att utvecklas och ge medborgarna en dräglig tillvaro.

Under några år har den politiska och den ekonomiska pessimismen varit djup och vida spridd i Sverige – allt verkade gå fel. Från att ha varit världens rikaste land med full – ofta överfull – sysselsättning, kom Sverige att bli ett land där arbetslösheten utgör ett svårt problem. I en så starkt industrialiserad stad som Malmö ligger i dag arbetslösheten fortfarande på över 7% av arbetskraften. Sverige som blivit känt som den fulla sysselsättningens land förmådde inte ens skaffa arbete åt sina ungdomar.

Vad hade hänt? Precis samma sak som i många andra länder – i England, i Tyskland och i USA – satte de politiska makthavarna prisstabilitet och marknadsekonomiska principer framför sysselsättning och produktionstillväxt. Efterfrågan på svenska varor utomlands sjönk när de ekonomiska resurserna medvetet tunnades ut för att man skulle få en bättre balans mellan efterfrågan och utbud där hemma, och därmed också prisstabilitet.

Det intressanta är att Sverige emellertid snabbare än flertalet andra länder halkat utför i backen. Vad berodde det på? Självfallet berodde de extra dåliga utvecklingsförhållandena i Sverige på att vi hade fått en ny politisk regim. Annars hade inte Sverige klarat sig sämre än andra.

Under åren 1976–1982 förändrades våra villkor blixtrande snabbt. Statens budget var så gott som balanserad när den socialdemokratiska regeringen med Gunnar Sträng som finansminister ersattes av en borgerlig trepartiregering med Gösta Bohman som ekonomiminister. Efter sex borgerliga år i kanslihuset nådde bristen i den statliga budgeten 86 000 miljoner.

Det finns skäl, fru talman, att erinra om dessa enkla men ovedersägliga fakta. Inget annat land har haft en så erbarmlig utveckling som vårt under den här tiden. Det är värt eget fel.

I dag måste därför politiken domineras av den tvingande nödvändigheten att restaurera det som förstördes under åren 1976–1982.

När ni som representerar den borgerliga ekonomiska politiken kritiserar den socialdemokratiska regeringen för att inte allt är precis sig likt igen redan ett år efter det att ni lämnade regeringsmakten, underskattar ni människorna.

De vet hur bra det var i Sverige före de borgerliga regeringarna. De minns hur snabbt ni förstörde landets ekonomi. Framför allt har de börjat märka att det går åt rätt håll igen. Efter 16 månaders socialdemokratisk politik märks en ljusning vid horisonten. Ett hopp tänds att vi skall komma tillbaka till vanliga socialdemokratiska statsbudgeter, där pensioner kan höjas, där barnfamiljerna ges en bättre standard, där den sociala servicen och solidariteten präglar verksamheten på alla kulturens områden, områden där krassa marknadsekonomiska principer inte skall råda, utan där alla oavsett bakgrund kan ges efter sina behov och inte efter sina bankkontons storlek.

Men för det krävs ekonomiska förutsättningar. Statens och landets ekonomi måste först vara i balans.

Veckan innan den socialdemokratiska regeringen trädde till försvann 4 000 milj. kr. ut ur landet. Sannolikt är det den största spekulationsvåg mot den svenska kronan som vi någonsin upplevt. Det första regeringen gjorde var, som vi minns, att devalvera vår valuta med 16 %. Åtgärden var tämligen självklar. Det fanns inget alternativ. Landets ekonomi var totalt urgröpt efter sex års lealös ekonomisk politik.

Effekterna har inte låtit vänta på sig. Vi hade 1982 ett underskott i betalningarna gentemot utlandet på uppemot 25 000 milj. kr. På ett år har underskottet tagits ner till en tredjedel, reducerats med två tredjedelar. Exportframgångarna är uppenbara, och som det ser ut kommer 1984 också att bli ett bra år för vårt land.

Kanske har vi balans i utrikesbetalningarna i sikte. När vi när dit, är handlingsutrymmet för en ny progressiv politik ett helt annat än i dag. När vi kan betala för oss igen och inte behöver låna ut utlandet, då kan vi sätta i gång i full fart och reparera folkhemmet efter det borgerliga vanstyret 1976–1982.

Till finansutskottets betänkande 25 har fogats 24 reservationer och fem särskilda yttranden. De borgerliga representanterna i dagens debatt har tagit detta som ett tecken på enighet och samarbetsvilja inom den borgerliga oppositionen. För min del ser jag i det stora antalet reservationer en illustration till hur djupt splittrad oppositionen är. Endast i två fall har de borgerliga partierna enat sig ordentligt. Det gäller just de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, och det gäller en reservation kring löntagarfonderna. Den senare frågan behandlas inte i det här sammanhanget, och den reservationen är så att säga ett "påhäng".

I reservationen 1 och reservationen 2 har de borgerliga resp. vpk givit sin syn på de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Utgångsläget för reservationerna är partimotionerna som avlämnades i samband med budgetpropositionen i januari. Här dras alltså riktlinjerna upp för den politik som radikalt skiljer sig från den regeringen avser föra.

Tydligast märks dessa olikheter i den moderata partimotionen: "På sikt bör allt ifrån daghem och äldreomsorg till parkförvaltning, brandförsvaret och gatuunderhåll ske i privat regi. Vi måste stimulera alternativ till den offentliga servicen och till det kollektiva skydds nätet."

För moderaterna är alltså gatuunderhåll och barn tillsyn jämförbara. För moderater skall det privata vinstintresset få styra barnomsorg och brandför-

svar. Kommentarer är överflödiga.

Självfallet är det omöjligt att samarbeta med politiska partier som så tydligt, i skydd av den ekonomiska krisen, vill riva ner det trygghetssystem som byggts upp i Sverige sedan årtionden. Det märkliga är – och det vill jag framhålla ordentligt – att folkpartiet i de skriftliga dokumenten faktiskt ställer sig bakom en sådan politik. Många trodde länge att de liberala krafterna i landet verkligen var intresserade av en konsekvent familjepolitik – rättvisa för kvinnorna var ett slagord som upprepades valrörelse efter valrörelse i den folktoppartistiska propagandan.

I dagens debatt har Björn Molin tagit upp just det här citatet och på något sätt tagit avstånd från det hela. Jag tycker ändå att det viktigaste är vad man skriver och vad man står för i utskottet. Att ta avstånd från vissa delar så här i debatten illustrerar talesättet "att vara liberal är att vara kluvan".

Den reaktionära attityden i den moderata partimotionen döljs också något i den gemensamma borgerliga reservationen. Men ansatsen i reservationen är densamma, även om uttryckssätten är mer aptitliga. I reservationen heter det: "Utskottet anser därför att det är väsentligt att privata initiativ uppmuntras inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den kommunala och statliga sektorn." När man skall ersätta den kommunala barnomsorgen med en på privat vinstintresse grundad barnomsorg, är det självfallet en finansieringsfråga. Det är en fråga om vilka som kan betala. Ur socialdemokratisk synvinkel döljer ni, när ni kallar det hela en finansieringsfråga, grundläggande politiska värderingar.

De ekonomiska realiteterna är för stunden så klart positiva för landet – det gäller exporten, företagens vinster och produktionen, för att ta några exempel – att inte ens de borgerliga partierna förnekar detta. Trots fakta säger man i reservation 1: "Utskottet anser således att ett avgörande fel i regeringens ekonomiska politik är att den inte utnyttjar den internationella konjunkturuppgången till att sanera landets ekonomi."

Alla som inte är förblindade ser att vi är i full färd med att sanera landets ekonomi.

Tänk om de tre borgerliga partierna under något år av sitt regeringsinnehav hade förbättrat betalningsbalansen gentemot utlandet med 20 000 miljoner – då hade vi inte haft någon kris i Sverige i dag. Ni förstörde ekonomin. Nu är det vi som är i full färd med att rätta till det elände som ni ställde till med.

Skälet till att vi har gjort precis allt för att komma till rätta med utlandsbetalningarna är att vi vill få ett svängrum för att radikalt förändra arbetsmarknaden. Men eftersom ni under er tid i kanslihuset raserade både arbetsmarknaden och utlandsbetalningarna, är det en politiskt grym verklighet att vi först måste kunna stå på egna ben ekonomiskt sett, dvs. kunna betala för oss och för det vi köper utomlands, innan vi kan sätta ett socialdemokratiskt snurr på hjulen ute i produktionen igen. Därav kommer krafttagen för att få balans i utlandsbetalningarna.

Årets finansplan gäller det viktiga andra steget i regeringens långsiktiga strategi för att restaurera efter det borgerliga förfallet. Ambitionen är att få

ned prisökningarna till 4% i årsmedelvärde.

I det första steget devalverades kronan och återställdes, genom de fyra vallöfterna, de värsta övertrampen som de borgerliga gjorde mot sjuka LO-medlemmar, barnfamiljer, arbetslösa och pensionärer. Reformen betalades krona för krona, liksom såväl det omfattande investeringsprogrammet i energi, kommunikationer och byggnadsverksamhet som de kraftiga satsningarna inom arbetsmarknadspolitikens områden.

Det problem som återstår – det allra viktigaste – gäller sysselsättningen, inte minst ungdomens sysselsättning. Själva målet för en bra politik måste vara att ha folk i arbete jämt. Inga värden skapas utan att folk arbetar. En socialdemokratisk regering har sitt mandat först och främst för att klara arbete åt alla och en full sysselsättning.

Det är enligt utskottsmajoritetens mening i stor utsträckning regeringens politik som förklarar de hittills vunna förbättringarna. Skillnaden mot det som hände under åren 1976–1982 är uppenbar. De tre sinsemellan djupt splittrade borgerliga partierna var en ekonomisk och politisk olycka för landet. Tyvärr tar det någon tid att reparera efter dem.

Men förtjänsten att det nu går åt rätt håll är inte bara regeringens. Den solidaritet med rekonstruktionspolitiken som de flesta har visat är verkligen en styrka för landet. Arbetsmarknadens parter har i stort uppträtt med ett samhällsansvar som är beundransvärt, liksom pensionärernas organisationer – för att nu nämna några viktiga samarbetspartner.

Det är bara att beklaga att mittenpartierna har valt att ställa sig bakom och stödja en så ohöjlt reaktionär politik som moderaterna nu representerar.

I reservation 2 angriper vpk regeringens politik för att den skulle verka för kapitalägarnas intressen, och skälet till vpk:s inställning är regeringens tydliga varningar för att vi i det känsliga läge som Sverige befinner sig i, genom ett olyckligt högt lönelöft skulle försvåra att nå samhällsekonomisk balans. Det är nog så talande att löntagarnas egna fackliga organisationer hittills lojalt har anslutit sig till den politik som vår socialdemokratiska arbetarregering fört.

De fackliga organisationerna har insett att deras lönekrav självfallet påverkar den samhällsekonomiska utvecklingen. Vpk:s historiska exempel att de högsta lönelöften lett till de bästa produktionsresultaten är rörande, fru talman. Det skulle ju kunna vara så att de högsta lönelöften är möjliga när ekonomin blomstrar. Det intresse för att riksdagen skall föra en mer djupgående ekonomisk debatt om löne- och kapitalbildning som ofta återkommer i vpk:s motion är lovvärt. Därvid bör kanske representanterna från vpk dock minnas – tycker jag – att den socialdemokratiska regeringen för tre månader sedan genomförde ett nog så viktigt beslut rörande löne- och kapitalbildning, nämligen om löntagarfonder. Det är förmodligen bara vpk som har uppfattat reformen i fråga som något i kapitalägarnas intresse.

I reservationerna 3 och 4 tar samtliga borgerliga partier upp löntagarfonderna. Utan att det överraskar så många vill dessa partier att riksdagen avskaffar löntagarfonderna. Personligen vill jag vara lika litet originell som de borgerliga partiernas representanter varit och nöja mig med att yrka bifall

till utskottets skrivning, som innebär att löntagarfonderna skall vara kvar.

Med detta som bakgrund yrkar jag också avslag på den folkpartistiska och moderata reservationen att införa ett s. k. frivilligt vinstandelssystem. Utskottets centerpartister har i ett särskilt yttrande påpekat att sådana system redan finns, och vill man verkligen satsa på frivilligheten behövs inga statliga utredningar, tycker centerpartisterna. Det ligger en del logik i det påpekandet, men tyvärr har de övriga borgerliga inte insett det.

I frågan om budgetregleringen har de tre borgerliga var och en sin reservation. Reservationerna utgår även här ifrån resp. partis motioner i samband med regeringens budgetproposition.

I maj 1982 beräknade den dåvarande borgerliga regeringen budgetunderskottet till 76 miljarder kronor för året 1982/83. När den socialdemokratiska regeringen trädde till visade det sig att mer än 10 miljarder kronor i utgifter var "sopade under mattan". Det var felaktigt uppskattade räntekostnader på statskulden, och en hel rad andra utgifter var bortglömda. När dessa "glömda" belopp hade tillförts var underskottet 86,6 miljarder kronor då den socialdemokratiska regeringen tillträdde. Jämför man dessa 86,6 miljarder kronor med det kassamässiga underskottet, som för 1984/85 har beräknats till 80,8 miljarder kronor, visar utvecklingen att regeringen fått hejd på den valdsamma ökningen i statsbudgetens underskott. Sett från resurssynpunkt har underskottet fallit från 13,5 % år 1982 av de samlade resurserna i landet till 10,8 % år 1983. Det är i varje fall ett ordentligt steg i rätt riktning.

Efter sex års total avsaknad av kontroll av budgetutvecklingen erfar vi att statsbudgetens underskott inte längre rusar i väg, utan bromsas upp. För detta borde de borgerliga partierna visa en uppskattning, tycker jag. Under deras tid förändrades förhållandena från att statens budget praktiskt taget varit balanserad till att den visar en brist på uppmot 90 miljarder kronor, en försämring med mer än 15 miljarder per år. Men den generositeten visas inte.

Regeringens budgetalternativ leder till en åtstramning av samhällsekonomi motsvarande 2 % av BNP, enligt utskottets uppskattningar. En kraftigare åtstramning får lätt som konsekvens effekter på sysselsättningen, dvs. en ökning av arbetslösheten. Särskilt utmanande, finner vi i utskottet därför moderata samlingspartiets förslag, som dels kräver nedskärningar på uppemot 15 miljarder kronor ytterligare för 1984/85 – nedskärningar som huvudsakligen drabbar de svagaste i samhället –, dels yrkar på skattelättnader som systematiskt gynnar de grupper i samhället som under senare år fått betydande förmögensökningar.

I de moderata strävandena att avrusta samhället föreslås också en omfattande utförsäljning av statliga företag. Utförsäljning skall självfallet kunna ske av statliga företag om det i varje enskilt fall finns anledning till en sådan. Däremot innebär en utförsäljning för att uppnå kortsiktiga budgetförbättringar enbart att statens förmogenhetsställning försvagas, och – vilket är politiskt olyckligt – att samhällets möjligheter att påverka ekonomin och därmed levnadsvillkoren i speciellt utsatta regioner minskar. Vi socialdemokrater kan inte vara med om detta.

Centerpartiet har haft speciellt brått när man skrev sin motion. Centern

anser att de "spar" 6,9 miljarder. En närmare granskning inom utskottets kansli visar att det som föreslås endast räcker till 2,9 miljarder i bestående neddragningar. Läger man till centerförslaget om s. k. privata investeringskonton finns det skäl, fru talman, att anta att centerns budgetalternativ faktiskt leder till en försämring av budgetsaldot, tvärtmot den förbättring om 6,9 miljarder som centern själv påstår sig ha åstadkommit.

Den nya folkpartiledningen känner inga gränser alls åt höger för sin politik. Förutom att man uppenbarligen sällat sig till moderata samlingspartiets syn att familjepolitiken bör jämföras med gatuunderhåll och brandväsende och att den skall privatiseras utökas angreppen på familjepolitiken genom att förvärvsavdragen slopas och skattereduktionen för äkta makar tas bort. Detta kan möjligen ses som en finansiering av vissa försök till en satsning som är till barnfamiljernas fördel. Summan av förslagen blir dock helt oacceptabel. Mjölksubventionerna slopas, vilket direkt drabbar de ekonomiskt svagaste bland barnfamiljerna. Inkomstskatten skall vidare höjas i bl. a. de lägsta inkomstskikten. Bostadsbidragens höjning avvisas, och inkomstskatten sänks för de högsta inkomsttagarna.

Det är inte budgetpolitik till stöd för familjerna folkpartiet nu ägnar sig åt. Det är en politisk konkurrens om väljare som verkar vara på väg till moderata samlingspartiet.

Vpk, slutligen, stöder i reservation 10 en försämring av budgetsaldot med ca 3 000 miljoner. Eftersom vi socialdemokrater anser att Sverige så snabbt som möjligt måste få de statliga finanserna i balans kan vi inte i dagens läge biträda förslag som skulle försämrå statsfinanserna.

I reservation 11 vill folkpartiet ha en översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemet. Utskottsmajoriteten konstaterar att en stor del av socialförsäkringssystemet numera finansieras genom arbetsgivaravgifter, vilket lett till administrativa fördelar. Det statsfinansiella läget har inneburit att förutsättningarna för försäkringssystemet kraftigt ändrats. Nagot särskilt initiativ från riksdagens sida vill vi inte ta. Avgiftsfrågan är i hög grad knuten till lönebildningen.

I reservationen 12 föreslår moderaterna och folkpartisterna en utökad avgiftssättning på offentliga tjänster. I och för sig har utskottsmajoriteten inte alls något principiellt emot att offentliga tjänster avgiftsätts. Riksrevisionsverket följer dessa frågor kontinuerligt, och de faktiska politiskt grundade besluten om förändringar kan ske när regering eller riksdag så vill.

F. n. finns ingen anledning att vidta några åtgärder från riksdagens sida.

Kredit- och statsskuldpolitiken tas upp i moderatreservationen 13. Herr Tobisson hade tillfälle så sent som i måndags att diskutera frågan med Kjell-Olof Feldt här i kammaren. Förutom att jag hänvisar till den diskussionen kan jag konstatera, att Sveriges skuld till utlandet inte förändras på annat sätt än betalningsbalansen. Det som motionärerna påstår, nämligen att Sverige utsätts för en större riskexponering genom statens extra upplåning, kan utskottsmajoriteten inte instämma i.

Vpk anser i reservation nr 15 att det är befogat med en kraftig sänkning av det svenska ränteläget. Utskottet har i behandlingen av motion 2455 sökt

redovisa de viktigaste förutsättningarna för den svenska räntepolitiken. Det är nödvändigt att här nu framhålla att det är riksbanken och dess styrelse – riksbanksfullmäktige – som har ansvaret för landets räntepolitik, inte riksdagen i plenum.

I reservationerna 16, 17, 18 och 19 behandlar samtliga oppositionspartier den kommunala ekonomin.

Moderata samlingspartiet vill ta ifrån kommunerna ytterligare 7 000 miljoner. Centerpartiet nöjer sig med 3 000 miljoner och uttrycker en viss indignation över såväl moderata samlingspartiets som folkpartiets tuffa attityder. Folkpartiet stannar i sina indragningar vid ett belopp om 4 500 miljoner.

Ur flera synpunkter är diskussionen här i kammaren om den kommunala ekonomin alltför tidigt påbörjad. Regeringen har aviserat ytterligare propositioner i frågan senare under våren. Samtidigt har finansutskottet enhälligt bestämt sig för att behandla frågor om den offentliga sektorn i ett sammanhang, också det senare i vår. Av det skälet går jag nu inte närmare in på detaljer. Vi får alltså tillfälle att återkomma till de förslag och synpunkter som redovisats i reservationerna. Senare i dag kommer Paul Jansson, som tillhör den socialdemokratiska utskottsgruppen, att redovisa de socialdemokratiska motiveringarna, om debatten i dag skulle visa att detta är nödvändigt.

I en gemensam borgerlig reservation yrkas att de s. k. investeringsreserverna skall släppas fria. Dessa investeringsreserver finns på räntebärande konto i riksbanken, till skillnad från investeringsfonderna som är räntelösa. Investeringsreserverna kommer alltid att släppas fria efter tre år. Av den anledningen behöver, enligt vår åsikt, riksdagen inte vidta speciella åtgärder.

För att lyfta av de av televerkets investeringar som inte finansieras genom avskrivningsmedel från statsbudgeten vill regeringen att televerkskoncernen ges möjlighet att ta upp lån på den allmänna lånemarknaden. Riksdagens möjligheter att påverka utvecklingen skall ske genom ett bemyndigande till regeringen, vars innehåll avgör verksamheten. Det innebär att riksdagen avgör de strategiskt avgörande sammanhangen samtidigt som investeringsplaneringen görs på ekonomiskt rationella grunder. Väsentligt är att statens låneverksamhet samordnas, varvid riksgäldsfullmäktiges speciella erfarenheter är av mycket stort värde. Den arbetsgrupp som är tillsatt inom departementen för att mer konkret utarbeta rutinerna bör inom någon tid få sina förslag underställda riksdagen för kännedom och slutligt ställningstagande. I detta arbete bör man förutsätta att televerkets funktion som affärsdrivande verk inte förändras, dvs. att dess myndighetsfunktion bibehålls intakt. Det kan aldrig bli aktuellt att privatisera televerkets uppgifter. Gör man det kommer ofelbart de mest lönsamma delarna att övertas av de privata vinstintressena och resten, som huvudsakligen gäller landsbygd och glesbygd, drabbas hårt. Jag antar att centerpartiets "särskilda yttrande" må tolkas så, att partiet är medvetet om de ambitioner som faktiskt ligger bakom moderata samlingspartiets och folkpartiets attacker mot vad de två partierna kallar televerkets "monopolställning".

Vpk anser att det krävs en övergripande analys av affärsverkens finansieringsformer, innan ett beslut fattas. Eftersom regeringens förslag endast syftar till administrativa förenklingar och i praktiken leder till att riksdagen handhar *de viktigaste* styrfrågorna, finns det ingen anledning att bifalla vpk:s reservation. Det kan aldrig bli tal om en privatisering av televerket, inte heller att riksdagen skall få ett minskat reellt inflytande.

I reservation nr 15, som de moderata ledamöterna väckt, krävs konstitutionella begränsningar av statens rätt att "låna pengar". Det heter: "Hittills har det i Sverige ansetts att riksdag och regering bör kunna klara den ekonomiska politiken utan några konstitutionella begränsningar. Stora underskott i statsbudgeten under en följd av år och en snabbt växande statskuld ger anledning till tvivel på denna punkt."

I och för sig, fru talman, är denna skrivning en ypperlig karakteristik av det som skedde under de borgerliga åren i kanslihuset. Inga är mer kompetenta än moderater att ge en karakteristik av verksamheten i regeringarna och ekonomidepartementet under de åren. För den skull hjälper inte några konstitutionella tricks. Det som behövs är en regering som regerar. Det har vi nu.

Problemen med utlandsbetalningarna har efter ett enda år kraftigt reducerats. Vår industri börjar återta sina marknader. Det är möjligt att vi ser slutet på det ekonomiska eländet. Är detta riktigt bör regeringen ha en eloge för ett gott arbete. Ingen trodde att det var möjligt att *så* snabbt vrida utvecklingen åt rätt håll igen.

På intet sätt är problemens tid förbi. Än är inte utlandsbetalningarna i balans, och det är en mycket lång väg att gå, innan statens egen budget blivit balanserad. Det bör alla inse.

Det är nödvändigt att under överblickbar tid föra en stram ekonomisk politik. Även under sådana tider finns det rättvisefragor, kanske speciellt under sådana tider. En socialdemokratisk regerings viktigaste uppgift blir att bevara vårt sociala trygghetssystem. Därför fick regeringen sitt mandat 1982. Tyvärr har moderata samlingspartiet förklarat välfärdsstaten krig, och tyvärr har folkpartiet gett upp det mesta av sina socialliberala ambitioner. Svängningen mot höger har blivit speciellt brutal vad beträffar familjepolitiken.

Det som nu återstår att klara för en socialdemokratisk regering är sysselsättningsfrågan. Där har vi ännu inte lyckats.

Förklaringen till förhållandena är uppenbar. Sverige måste för att kunna föra sin traditionella sysselsättningspolitik bli fritt från beroende av utländska långivare.

Nu fordras det ordentliga tag för att få folk i arbete. Chanserna är bättre i dag än när betalningsbalansen var svag. I socialdemokratins Sverige kommer arbetslösheten aldrig att användas som medel för att få balans i ekonomin. De nordiska fackliga organisationerna i samarbete med den västtyska fackföreningsrörelsen har utarbetat en skiss – ett program – för att genom ett internationellt samarbete få till stånd en expansiv politik i alla våra länder igen. En socialdemokratisk regering i Sverige bör medverka i sådana

sammanhang. Kanske skulle man då ganska snart kunna vända utvecklingen rätt igen även när det gäller sysselsättningen. Socialdemokratin har inte lyckats i sin ekonomiska politik förrän arbetslösheten radikalt sjunker.

Den hittills förda ekonomiska politiken har efter ett år lagt grunden för en traditionell socialdemokratisk sysselsättningspolitik – full sysselsättning.

Det är dit vi skall – och det snart.

Fru talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets förslag i alla dess delar.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Först måste jag klara ut ett missförstånd som uppkommit till följd av att texten i den moderata reservationen 7 har ändrats sedan den lämnats in till det av Arne Gadd ledda finansutskottets kansli.

Arne Gadd citerade en mening om att allt från daghem till parkförvaltning och gatuunderhåll bör kunna ske i privat regi, och även Björn Molin anförde tveksamhet mot den satsen. Nu är det bara det att i meningen har smugits in två kommatecken som fullständigt ändrar dess innebörd. De fanns inte med i den partimotion som vi moderater väckte. Utskottets kanslichef har under debattens gång bekräftat för mig att de här kommatecknen heller inte fanns i den reservation som jag personligen lämnade in vid reservationstidens utgång.

Om Arne Gadd läser meningen utan kommatecken skall han finna att vad vi gör är att vi räknar upp exempel på offentliga verksamheter där vi vill öppna möjlighet till privata alternativ. Vad vi är ute efter är alltså en effektivitetsfrämjande konkurrens, inte en obligatorisk privatisering på de här områdena.

Arne Gadd odlar liksom andra socialdemokrater myten att Sveriges ekonomiska problem beror på borgerligt vanstyre under regeringsåren. Jag börjar bli trött på den här ohederliga argumentationen. Problemen har sina rötter betydligt längre tillbaka i tiden. Vanstyret inleddes för minst 15 år sedan, då den socialdemokratiska utvecklingsmodellen spårade ur. Tyvärr innebar inte de borgerliga regeringsåren en tillräckligt kraftig kursomläggning. Den nya socialdemokratiska regeringen kunde därför snabbt anknyta till och intensifiera den misshandel av ekonomin som socialdemokraterna själva påbörjat långt tidigare.

Vad kännetecknar då detta vanstyre? Jo, för det första en snabb ökning av de offentliga utgifterna, långt utöver den totala tillväxten i ekonomin. För det andra kännetecknas vanstyret av ett högt skattetryck och fortsatta skattechöjningar, som dock inte ger något utbyte för staten, eftersom de reducerar basen för andra skatteformer. För det tredje är det fråga om centralstyrning och regleringar, med fackföreningsfonderna som senaste och värsta utslag.

Det är riktigt att det moderata alternativet skiljer sig från denna politik. Vi vill för det första dra ner de offentliga utgifterna, så att vi kan minska sparandeunderskottet och hejda skuldsättningen utomlands. Vi vill för det andra sänka skatterna, så att det åter börjar löna sig att arbeta, spara och satsa för framtiden. Vi vill för det tredje avreglera Sverige och skapa möjligheter till konkurrens och utrymme för privata initiativ.

Vi moderater står för marknadsekonomi och ett spritt ägande. Ni socialdemokrater tror på planhushållning och socialism. All internationell erfarenhet visar emellertid att marknadsekonomin är det effektivaste ekonomiska systemet, det som ger människorna de bästa möjligheterna till ett gott liv. Ingenstans har det någonsin visat sig möjligt att förena planhushållning och socialism med demokrati.

Anf. 7 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Utskottets ordförande höll ett sedvanligt lovtal till regeringen i närmast lyriska vändningar. Men han inledde med att tala om arbetslösheten såsom ett svårt problem. Har möjligen Arne Gadd inte upptäckt att arbetslösheten nu i en högkonjunktur med en socialdemokratisk regering är avsevärt högre än under de förkättrade Fälldinregeringarnas år, då man kämpade mot en allvarlig industrikris och en internationell lågkonjunktur?

Vilka slutsatser kan man dra av detta? Efter långtgående vallöften om att snabbt reducera arbetslösheten tog socialdemokraterna makten. Efter 16 månader vid rodet är resultatet en avsevärt högre arbetslöshet. Jag tycker att detta borde stämma till eftertanke. Lovtalet borde kanske egentligen ha en något annan innebörd.

Arne Gadd ville i antalet reservationer se en splittring inom oppositionen när det gäller inställningen till den ekonomiska politiken. Jag varnar Arne Gadd för den slutsatsen. Den gemensamma reservationen från centern, folkpartiet och moderaterna om den ekonomiska politikens allmänna inriktning är, som jag sade, ett centralt dokument, som visar på en klar medvetenhet om problemen. Det visar också en uppenbar vilja att ta itu med problemen.

Arne Gadd bör erinra sig att socialdemokraterna så sent som i december hade möjlighet att skriva ihop sig med centern och folkpartiet om i princip samma inriktning av den ekonomiska politiken. Men nu har socialdemokraterna inte vågat fullfölja inställningen i utskottet i december. Nu accepterar de okritiskt finansplanens inriktning.

Ta detta eniga uppträdande från de icke socialistiska oppositionspartierna såsom ett mycket allvarligt inslag i den politiska debatten! Här finns nämligen en bestämd och målmedveten vilja att i samförstånd rätta till de brister som finns i svensk samhällsekonomi i dag. Nonchalera inte detta centrala dokument.

Anf. 8 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Arne Gadd hade det dåliga omdömet att kritisera folkpartiets familjepolitiska förslag för att det enligt hans uppfattning inte skulle leda till någon förbättring för barnfamiljerna. Jag skulle vilja råda Arne Gadd att läsa den PM om effekterna av folkpartiets förslag som har upprättats av regeringens egen familjepolitiska beredningsgrupp. Där visas med all önskvärd tydlighet det motsatta, nämligen att det om man tar hänsyn till de förslag till finansiering som folkpartiet har lagt fram, blir en väsentlig förbättring för barnfamiljerna och speciellt flerbarnsfamiljerna. Arne Gadd

och regeringens företrädare har däremot inte haft någon uppfattning om hur finansieringen av det familjepolitiska paketet skall ske.

Får jag ge Arne Gadd ett råd i all välmening: Var på denna punkt litet försiktig så att inte Arne Gadd hamnar i den penibla situationen att han om några månader måste försvara åtgärder som han i dag så intensivt kritiserar oss för.

Arne Gadd minns inte vad som har hänt när det gäller tidigare bytesbalansförbättringar. Låt mig bara påminna om att mellan 1977 och 1978 skedde en radikal förändring i bytesbalansen från ett underskott på ca 5 miljarder till ett överskott på ca 5 miljarder – en följd av den politik som då fördes. Vi är i och för sig ense om betydelsen av exportsatsningar – jag var inne på det i mitt anförande – och också om hur viktigt det är att man kompletterar de åtgärder för att förstärka konkurrenskraften som har vidtagits med andra åtgärder. Här finns ju förslag från exportstödsutredningen som visar att ytterligare ting måste göras; det kan vi återkomma till om en vecka i den handelspolitiska debatten.

Jag tycker att det är synd att Arne Gadd dels alltid kör i gamla hjulspår, dels inte lyssnar på vad som sägs i debatten eller minns vad som har sagts i tidigare debatter. Jag ägnade faktiskt rätt mycket av mitt anförande åt en analys av hur finansieringskrisen för den offentliga sektorn har uppkommit. Nils Åsling visade i sitt anförande på sanningen om vad som har hänt med budgetunderskottet, om man gör en jämförelse i jämförbara siffror, nämligen att det s. k. underliggande budgetunderskottet under socialdemokraternas tid har stigit från 75 till drygt 90 miljarder. Om man skulle använda Arne Gadds eget ordval, skulle man kunna säga att socialdemokraterna har raserat Sveriges ekonomi i snabbare takt än någonsin tidigare.

Får jag ge Arne Gadd ytterligare ett råd i all välmening: Lämna den enkla partidemagoin till partimötena på Uppsalaslätten och försök komma med i den seriösa debatt om den offentliga sektorns finansiering som förs både här i riksdagen och på många andra ställen i samhället! I den debatten skulle Arne Gadd vara välkommen.

Anf. 9 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Vi har alla med stort intresse noterat att moderata samlingspartiets politik numera är så subtil, att den bestäms av kommantecken och deras placering. Men det var inte det jag skulle säga, utan jag vill instämma i det sista som Arne Gadd sade i sitt anförande, nämligen att den socialdemokratiska regeringens politik inte på något sätt kan betraktas som lyckad så länge vi har en så omfattande arbetslöshet i det svenska samhället som i dag.

Men frågan är då: När får vi de åtgärder som behövs för att verkligen kraftigt reducera arbetslösheten? Och en annan fråga som tränger sig på är följande: Enligt den finansplan som vi i dag diskuterar har statsbudgeten 1984 direkt och indirekt en efterfrågedämpande effekt som kan beräknas till 2,2 % av bruttonationalprodukten. Om regeringen hade fört en annan politik, som icke haft den här efterfrågedämpande effekten, skulle läget alltså ha varit ett annat. Man kan bl. a. förutsäga att arbetslösheten skulle ha

kunnat vara väsentligt lägre under det kommande året än med den politik regeringen föreslår.

Jag tror att regeringen överdriver de s. k. underskotten i svensk ekonomi. framför allt när det gäller statsbudgeten. Den fråga jag än en gång vill ta upp är varför man inte använder det andra beräkningssätt som finns när det gäller att uppskatta underskottet i statsbudgeten, nämligen att man räknar den samlade offentliga sektorns underskott, som ju är väsentligt lägre än de siffror som här figurerat i debatten. Det underskottet beräknas 1984 bli 34,4 miljarder kronor, oräknat den över statsbudgeten finansierade upplåningen. Det är också en hög siffra. Jag vill verkligen inte underskatta ränteskulden eller de problem som den för med sig och som vi drar med oss ifrån de borgerliga regeringarnas tid. Men mot denna siffra, 34,4 miljarder, vill jag ställa att de offentliga investeringarna under kommande år beräknas uppgå till över 40 miljarder kronor. Inte ens hela mängden av de offentliga investeringarna motsvaras alltså av det egentliga underskottet i statsbudgeten.

Det är helt fel när man påstår från borgerligt håll att vi skjuter över skuld till kommande generationer. Det betraktelsesättet är falskt.

Anf. 10 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Jag blev litet häpen över Lars Tobisson's inlägg i det här sammanhanget. På något sätt avslöjar det att t. o. m. Lars Tobisson börjar få darren inför den moderata politiken. Ett kommotecken skulle fullständigt förändra vad moderaterna menade. Jag vill läsa ett direkt citat ur er partimotion 2031, som inte har lämnats in till finansutskottets kansli utan till kammarens kansli och som har varit tillgänglig under hela den här tiden. Jag läser nu precis ord för ord:

"På det *kommunala området* förordar vi överlag en avkommunalisering och avreglering av verksamheten. På sikt bör alltifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförsvar och gatunderhåll kunna ske i privat regi."

I reservation 7 till finansutskottets betänkande hette det så här: "På sikt bör enligt utskottet allt, ifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförsvar och gatunderhåll, kunna ske i privat regi."

Nu skulle vi kunna använda minuterna till att hålla på och sätta kommotecken efter "allt", efter "daghem", efter "åldringsvård", efter "parkförvaltning", efter "brandförsvar" osv. – men vad blir det för skillnad? Det är frågan.

Sedan vill jag ta upp Åslings varning, eller vad man skall kalla det – jag ser det inte som så. Kom ihåg att vi är helt eniga i reservation 1, säger han. Men det var ju 22 eller 23 reservationer till som ni var oeniga om.

Ja, Björn Molin, det är just detta som gör att vi socialdemokrater noterar att ni i mitten är helt eniga om den här politiken, som definitivt är ett dråpslag mot familjepolitiken i landet. Jag tycker att Björn Molin skulle ha kunnat resa sig upp som en god liberal och i folkpartistisk tradition kräva rättvisa åt

kvinnorna – men det gjorde han inte. Björn Molin satt stilla vid sidan av moderaterna.

Nr 92

Ondsdagen den
7 mars 1984

Finansdebatt

Anf. 11 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Får jag först, med anledning av C.-H. Hermanssons försök till rolighet, säga att om jag uttalar satsen att vpk är ett mindre, kommunistiskt parti, tror jag även C.-H. Hermansson begriper att det gör en viss skillnad om det står ett kommatecken emellan eller ej.

Jag är förvånad över att Arne Gadd inte drar sig tillbaka när jag påtalar att det har skett en felaktighet i utskottets behandling av vår reservation, utan insisterar och säger att den inte gör någon skillnad. Jag tror Arne Gadd om alltför gott för att kunna tro att han inte skulle förstå hur det förhåller sig. Men det här är typiskt, fru talman: Man måste ändra på vad vi moderater har sagt för att kunna finna angreppspunkter.

Jag återgår till Arne Gadds tidigare anförande. Han sade där beträffande den statsskuldpolitik som vi förordar, att Sveriges skuld till utlandet inte har förändrats på annat sätt än vad beträffar betalningsbalansen. Detta är ett rent nonsensargument, som får någon betydelse endast om herr Gadd har menat bytesbalansen. Men så fortsätter han: Det som motionärerna påstår, nämligen att Sverige utsätts för en större riskexponering genom statens extra upplåning, kan utskottet inte instämma i. Detta finns också i finansutskottets betänkande. Men man argumenterar här mot något vi aldrig har hävdad. Vi har inte sagt att Sveriges riskexponering ökar. Vi har sagt att statens riskexponering ökar. Läs i den partimotion som Arne Gadd nyss hade i handen! Där står det så – men det är obestridligt, och därför väljer man att polemisera mot något annat.

Arne Gadd har ett favoritargument, och det är att borgerlig ekonomisk politik, särskilt moderat sådan, är fördelningspolitiskt orättvis. Det är mycket tal om hur djupa klyftorna är mellan högavlönade och lågavlönade, mellan rika och fattiga.

Men hur ser det egentligen ut i Sverige?

En professor med hemmama och tre barn i Stockholm hamnar under socialhjälpnormen. Ändå betraktas han som höginkomsttagare och får betala åtskilligt av sin lön i skatt. För att man skall våga köpa ett småhus i Stockholmstrakten, som kostar ca 700 000 kr., bör familjeinkomsten vara ca 250 000 kr., förutsatt att båda makarna tjänar in den. Om det bara finns en enda inkomst i familjen, och den så uppgår till 350 000 kr., kan ett köp inte tillrådas med hänsyn till familjeekonomin. Socialdemokraterna fortsätter dock att plåga småhusägarna med successivt skärpt avdragsbegränsning och stigande beskattning – nu senast förslaget om särskild fastighetsskatt.

Väldigt många familjer i Sverige behöver ha bil för att ta sig till och från arbetet osv. Men pålagorna på bilismen växer oavbrutet. Det kostar nu 17 000 kr. att köra med en sex år gammal normalbil 1 500 mil om året. Det är nästan en femtedel av familjens disponibla inkomst. Nu är ni ivriga på att ytterligare höja dessa pålagor – bensinskatt och fordonskatt – för att de skall

hålla takt med varandra.

Märker ni inte hur det verkligen förhåller sig i Sverige?

Anf. 12 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! När jag varnade Arne Gadd för att nonchalera det centrala dokumentet på oppositionssidan i denna debatt, var det därför att han i sitt debattinlägg bortsåg ifrån den väsentliga inriktning på den ekonomiska politiken som vi där har uttalat oss om. Det är dessutom så att där finns ett moment om den offentliga sektorn. Vi tillmäter denna en central roll men ser det som angeläget att man kompletterar den med privata insatser från servicesektorn. Detta är f. ö. ungefär samma tankegångar som regeringens frihetsminister har gett uttryck åt i sin debatt. Det är inte fråga om någon nedrustning av den offentliga sektorn. Det är bara fråga om en effektivisering och en ändamålsenlig disposition av samhällets resurser.

Arne Gadd sade att det sparmål vi har satt upp inte kan infrias, därför att kalkyler visar att det finns ett visst bortfall. O. K., det kan vi ta en diskussion om. Men när Arne Gadd t. ex. försöker leda i bevis att vi inte når vårt sparmål, 10 miljarder på årsbasis, genom att hänvisa till utfallet av vårt förslag om privata investeringskonton, dvs. möjligheter för enskilda människor att på skattemässigt fördelaktiga villkor spara i stället för att konsumera, tycker jag att han är ute på mycket svag is. Dels vet vi inte i dag hur effekten av vårt förslag skulle bli, dels skulle ett ökat skattepremierat sparande för enskilda människor ju i väsentlig mån ha andra positiva effekter, som man i så fall skulle kunna vara beredd att betala för.

I sitt första inlägg tackade Arne Gadd för den solidaritet som vissa organisationer har visat. Han nämnde bl. a. pensionärsorganisationerna. Ja, det kanske finns skäl för detta tack. En sak är klar – här tror jag också att jag kan utfärda en varning till Arne Gadd och övriga socialdemokrater: Det rör sig i pensionärsorganisationerna i dag en djup oro över det sätt på vilket socialdemokratin och regeringen har hanterat pensionärernas villkor i samhället. Det är ju inget tvivel om att socialdemokratin gick till val på löften om en fullständig kompensation till pensionärerna för kostnadsutvecklingen. Så snart man satt i kanslihuset började man tumma på den regeln, och i dag är det uppenbart att såväl pensionärsorganisationerna som landets pensionärer har upptäckt hur litet de socialdemokratiska vallöftena var värda. Det finns faktiskt anledning att här rikta allvarlig kritik mot socialdemokraternas sätt att hantera också frågan om pensionärernas situation i dagens samhälle.

Anf. 13 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande hade jag en kritisk formulering när det gällde en punkt i moderaternas reservation 7 om de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen. Kritiken gällde reservationstexten som den står i betänkandet. Nog därom.

Arne Gadd har uppehållit sig litet grand vid familjepolitiken, och i sin senaste replik påstod han att vår ekonomiska politik skulle vara ett dräpslag mot familjerna. Låt mig påminna om vad vi har föreslagit. Vi har föreslagit

ett nettotillskott för barnfamiljerna på över en miljard kronor, vilket är finansierat. Förslaget innefattar ett omedelbart beslut om en barnbidragshöjning, särskilda insatser för flerbarnsfamiljerna och en skattereduktion om 2 000 kr. per barn och år.

Socialdemokraterna har ju dröjt länge med sitt ställningstagande, och i det utkast som presenterades i går – någon proposition har vi ännu inte sett – saknas ju viktiga bitar i detta reformverk. Därför ställde jag denna fråga till Arne Gadd, och jag vill ställa den också till Kjell-Olof Feldt: Hur vill ni finansiera den nödvändiga förbättringen av stödet till barnfamiljerna?

När Arne Gadd i sitt anförande avfärdade alla tänkbara former för finansiering – och dessa tänkbara former för finansiering redovisas ju i regeringens egen promemoria – tror jag att det var litet vårdslöst, för det kan då hända att Arne Gadd sedan står alldeles avklädd när det gäller finansieringen av de familjepolitiska åtgärderna.

Får jag sedan, eftersom Arne Gadd får sista ordet i detta replikskifte, fråga honom hur det blir med fortsatta besparingar. Finansutskottet uttalade sig ju i höstas mycket kraftfullt för behovet av ytterligare besparingar. Nu har de meningarna fallit bort, men det kan väl ändå inte vara så att allt i fråga om besparingar som socialdemokratin orkar med var de blygsamma försök som gjordes i höstas. Min fråga till Arne Gadd lyder: Vilka sparambitioner har man från socialdemokraternas sida, och när kommer nästa förslag?

Låt mig sedan också säga att svagheten i Arne Gadds och finansutskottets argumentation är att man har en så dålig beredskap för nästa konjunkturavmattning. Det är nödvändigt att just nu – när de yttre förutsättningarna och konjunkturläget är gynnsamma – ta itu med de interna obalanserna och det stora budgetunderskottet. Annars kommer problemen att bli etter värre när vi någon gång i framtiden drabbas av en konjunkturavmattning.

Anf. 14 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Före min egentliga replik två korta anmärkningar.

Jag inser mycket väl, Lars Tobisson, betydelsen av kommrateckens placering i vissa sammanhang. Men om jag uttalar satsen ”moderata samlingspartiet är ett mera reaktionärt parti”, förändras ju inte den satsen av om jag sätter in ett kommratecken på det ena eller andra stället. Och den sats som finns i moderaternas partimotion förändrades heller inte av att man satt in ett eller annat kommratecken. Det var poänglöst i det sammanhanget.

Den andra korta anmärkningen gäller frågan om folkpensionärerna och deras ersättning. Om inte jag minns alldeles fel godkände centerpartiet den förändring av beräkningsgrunderna för basbeloppet som den socialdemokratiska regeringen föreslog. Det enda parti som var kritiskt och vände sig mot den förändringen var vpk. Därför var Nils Åslings anförande här något anmärkningsvärt.

Så till min egentliga replik, som gäller vad Arne Gadd sade i sitt första anförande om löneutvecklingen och kapitalbildningen.

Regeringen tycks ju anse att inflationen och prisstegringen ensidigt kan förklaras med att löncerna är för höga. I vår motion har vi kritiserat den

ensidiga kopplingen av inflationen till löneutvecklingen och påpekat att inflationen i det moderna kapitalistiska samhället inte kan reduceras till en enda faktor. Den är i stället ett uttryck för en summa av den moderna kapitalismens motsättningar och utvecklingsdrag.

Finansutskottets majoritet förvanskar denna vår uppfattning och pådyvlar oss åsikten att det inte alls finns något samband mellan löner och priser. Det är synd att man inte vill diskutera frågan allvarligt. Vi gör nämligen där två påpekanden.

För det första påpekar vi det som jag redan har berört, att inflationen hänger samman med en rad faktorer. Dit hör kapitalkoncentrationen, monopoliseringen, den tilltagande spekulativen, de parasitära dragen i det moderna samhället, knappheten på vissa råvaror, en del av utbyggnaden av statsapparaten. Men självfallet, skriver vi i vår motion, ligger också kampen mellan kapital och arbete bakom inflationen liksom kampen mellan olika kapital. Genom monopoliseringen kan, påpekar vi, storbolagen parera ökade löner och andra kostnader genom att höja sina priser.

För det andra påpekar vi att reallönerna sedan 1977 har minskat alla år utom ett, 1979. Under alla år utom ett under denna period har vi alltså haft större prisstegringar än löneökningar. Löneandelen av industrins förädlingsvärde har också minskat kraftigt. Det visar ju att den fixa anknytningen löneutveckling-inflation är en grov förenkling. En höjning av reallönerna är ett nödvändigt inslag i varje effektiv politik mot massarbetslösheten. Detta påpekar ju också fackföreningsrörelsen.

Anf. 15 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Det är självfallet en central politisk uppgift att arbeta för att reallönerna kan ökas igen. På den punkten finns ingen motsatsställning mellan mig och C.-H. Hermansson. Problemet ligger däri – och det vet C.-H. Hermansson – att vi måste ha balans i vår ekonomi för att kunna planera på sikt. Det är den grunden som regeringens ekonomiska politik nu lägger. Det är litet orättvist, för att uttrycka sig försiktigt, att säga att den socialdemokratiska regeringen under den här tiden skulle ha arbetat i kapitalägarnas intresse. Det är bara några månader sedan vi fattade beslut om allemanssparande och löntagarfonder. Under min repliktid kan jag inte gå närmare in i sakfrågorna, men det var ordentliga insatser i riktning mot vad man kan kalla "löntagarnas intressen."

När det sedan gäller Lars Tobisson så har hans sociala ambitioner nu sträckt sig från kommatecken till professorslöner. Det är det perspektiv på sociala problem som moderata samlingspartiet förmår ha. Jag förstår att vi har litet olika utgångspunkter i den politiska striden.

När det gäller Björn Molin och familjepolitiken så vill herr Molin å ena sidan skära ner budgetunderskottet och konsumtionen kraftigare än regeringen. Å andra sidan vill Björn Molin stärka barnfamiljernas ställning, stärka detaljhandeln m. m. Men hur går det ihop? Vi får säkert tillfällen att fortsätta att diskutera dessa frågor. Det finns mycket som är sympatiskt i Björn Molins ansats. Men vad vårt angrepp mot folkpartiet gäller är att i

finansutskottet så har ni ställt er bakom en allmän ekonomisk politik som jämställer gatuunderhåll och barntillsyn. Tag er loss från det – det är vår rekommendation. Bara det.

Slutligen, fru talman, vill jag ta upp finansieringen av barntillsynen. Detta är inte någon oskyldig ekonomisk-teknisk fråga. Skälet till att barntillsynen i dag inte sköts av privata aktieföretag är ju – och det är den uppfattningen vi socialdemokrater har – att det är väsentligt att barntillsyn i första rummet ges till de människogrupper som har de största sociala behoven. Då måste finansieringen ske solidariskt över offentliga budgeter. Därför kan de här sakerna inte överlämnas till enkla finansieringspolitiska diskussioner. Det är en politisk värdering det gäller, inte en finansieringsteknisk.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 BO SÖDERSTEN (s):

Fru talman! Sveriges ekonomiska situation i början av 1984 präglas av vissa motsägelsefulla inslag. Vi har en konkurrensutsatt sektor som går bra. Ännu så sent som 1982 hade vi ett underskott på 23 miljarder. Den utländska skuldsättningen ökade under de borgerliga åren mycket kraftigt. Det läget har nu definitivt brutits. I fjol var underskottet nere i bara 6 miljarder, och vi kan räkna med att det kan minska ytterligare.

Vi börjar nu, efter ett och ett halvt års socialdemokratisk politik, att nå balans i utrikesaffärerna. Om det inte vore för det faktum att vi måste betala 18 miljarder i räntor på den utlandsskuld som ackumulerades under de borgerliga åren skulle vi redan nu ha haft ett betydande överskott i vår bytesbalans.

Samtidigt har vi andra problem kvar, i första hand de budgetunderskott som byggdes upp under de borgerliga åren. Men även här börjar regeringens politik bära frukt. I varje fall har ökningen av underskotten upphört. Om den fas av tillväxt som svensk ekonomi nu på nytt är på väg in i kan bibehållas bör möjligheterna vara goda att få också de här obalanserna under kontroll och så småningom – även om det naturligtvis sker med en viss fördröjning – komma till rätta med sysselsättningsproblemen.

Men de borgerliga partiernas inställning till obalanserna är märklig. Vi känner från psykologins värld till att personer som har utsatts för något traumatiskt – någonting mycket obehagligt – har tendenser att förtränga den upplevelsen; de kommer helt enkelt inte ihåg vad de har varit med om. Det verkar nästan som om de borgerliga partierna hade drabbats av den mekanismen.

Vi måste som ett centralt faktum komma ihåg att när de borgerliga 1976 tillträdde hade vi ingen utlandsskuld, netto räknat. Vi hade en mycket hanterlig statsskuld på ungefär 100 miljarder. Sedan steg den mycket kraftigt – den fyrdubblades. Den hade när de lämnade sitt regeringsansvar stigit till över 50 % av BNP.

Jag skall inte ägna mig mera åt tillbakablickar här i dag. Men också i

politikens värld är det nödvändigt att ha ett visst historiskt perspektiv. Annars blir problemen omöjliga att förstå. Om vi inte hade de här problemen kunde vi vara glada expansionister som C.-H. Hermansson och hans vänner i vpk. Men det är just på grund av att vi har de underskotten som vi inte kan vara det.

Nu säger de borgerliga – det är ett annat, ganska märkligt argument – att det egentligen var socialdemokraternas fel att underskotten uppstod under de sex borgerliga åren; vi skulle ha ägnat oss åt s. k. överbudspolitik. Men det är ju alldeles irrelevant. Det är regeringen som regerar, och den måste ta sitt ansvar. Det var de borgerliga regeringarna som hade ansvaret för vad som hände under de borgerliga åren. En sak kan ni vara fullständigt övertygade om – oavsett vad resultatet av en socialdemokratisk politik kan komma att bli kommer vi åtminstone att acceptera ansvaret för våra egna regeringar; den saken är säker.

Det är viktigt att vi försöker att minska budgetunderskotten. Men det måste ske med en viss försiktighet. Skälet härför är att om vi för en alltför hård finanspolitik kommer det att drabba sysselsättningen och leda till ökad arbetslöshet. Centern och folkpartiet tycks också i realiteten inse detta. Deras förslag till besparingar är mycket måttliga. När man tar bort "luften", som alla omdisponeringar, s. k. budgetavlastningar och annat utgör, hamnar centerns sparförslag någonstans omkring 2 miljarder. Det är sannerligen inte mycket i en budget vars utgiftssida uppgår till över 300 miljarder.

Moderaternas förslag till besparingar är mera substantiella. Men samtidigt – och det är det avgörande – saknar de helt ekonomisk och politisk trovärdighet. Den typ av budgetnedskärningar som moderaterna förordar skulle naturligtvis fördelningsmässigt vara mycket utmanande – skydda redan välbeställda på de svagas bekostnad. Men framför allt skulle sysselsättningseffekterna bli kraftigt negativa. Det är svårt att göra en exakt uppskattning av hur mycket större arbetslösheten skulle bli med en moderat politik, men att säga att vi skulle få mellan 40 000 och 50 000 fler arbetslösa torde snarast vara att ta till i underkant.

Under närmare fyra år satt också moderaterna i borgerliga trepartiregeringar. Då kunde de inte göra någonting för att hindra att budgetunderskotten växte lavinartat. Den engelske labourpolitikern Harold Wilson lär en gång ha sagt att i politikens värld är en vecka en lång tid. Det ser verkligen ut som om moderaterna levde efter den principen. De tycks tro att alla har glömt den verkliga innebörden av den politik de själva förde. De för fram agitatoriskt präglade förslag som de vet aldrig kommer att behöva konfronteras med verkligheten. För dem är propaganda politikens sanna livsrum.

Moderaterna är extravaganta också från en annan synpunkt. Vi vet alla att svensk industri i dag går bra och att vinsterna i många företag i år kommer att bli mycket goda. Samtidigt är det nödvändigt att begränsa de löneökningar som kan komma till stånd för att behålla devalveringsvinsterna och på nytt få fart på investeringarna. Man måste här ha ett mellanlångt perspektiv.

Därför har den socialdemokratiska regeringen också genomfört ett antal åtgärder som syftar till att dra in en del av devalveringsvinsterna till samhället

och till att dra in en del av de förmögenhetsökningar som skett i konjunkturuppgångens spår. Därför har regeringen föreslagit och genomfört en extra engångshöjning av förmögenhetsskatten och en skärpning av beskattningen av aktier. Dessa åtgärder är nödvändiga för att försöka se till att devalveringsvinsterna fördelas någorlunda rättvist och bädda för en lugn avtalsrörelse.

Personligen anser jag att man här kunde ha gått längre och exempelvis infört en engångsskatt på aktieförmögenheter, vilket jag föreslog i höstas. När man befinner sig i ett läge av akuta obalanser, som vi trots allt alltjämt gör, måste man tillgripa speciella åtgärder för att rätta till dem, som man sedan kan avstå från när man är inne i ett lugnare och mera harmoniskt skede.

Typiskt nog ställer sig moderaterna avvisande till alla sådana förslag. Samtidigt som de ständigt mästrar löntagarna för överdrivna lönekrav vill de inte göra ett dugg för att begränsa de tämligen godtyckliga förmögenhetsomfördelningar som skett i "klippekonomin" kölvatten. De tycks helt enkelt inte alls begripa vilka spänningar som trots allt finns mellan kapitalägare och löntagare i den svenska blandekonomin. De satsar entydigt och ensidigt på kapitalägarnas och de besuttnas bästa. De tycks helhjärtat tro på vad man brukar kalla trickle-down-effekten, dvs. att om det regnar manna på de rika så skall det också trilla ned några små smulor på löntagarnas tallrikar. Men den ansatsen är inte gångbar.

Därför saknar moderaternas politik trovärdighet också i det här avseendet. Den skulle i realiteten leda till klasskonfrontation, till masstrejker, till samhällskonflikter och annat elände. Den är avsedd för propagandan – inte för verkligheten.

De borgerliga kan egentligen inte förneka att den reala sidan i svensk ekonomi i dag går betydligt bättre än vad som var fallet under de borgerliga åren. De försöker då använda en ny metod: De försöker förklara att svensk ekonomi finansiellt sett är illa ute. Särskilt hänvisar de till att statens utlandsupplåning ökat under senare år. Inte minst har Lars Tobisson drivit denna linje i sitt anförande här i dag och i tidningsartiklar.

Tobisson förklarar sålunda att trots att underskottet i bytesbalansen i fjol enbart var 6 miljarder kronor, så ökade vår utlandsupplåning under året med 25 miljarder. Trots alltså att vi bringat våra utlandsunderskott under kontroll, målar Lars Tobisson och moderaterna upp en bild av att våra utlandsskulder, de statliga, växer katastrofalt. Hur hänger det ihop egentligen?

Sanningen är att den statliga upplåningen – jag understryker statlig – 1983 inte uppgick till 25 utan till 19,4 miljarder. Men dessa motsvarades till 7,5 miljarder av en minskning av den privata upplåningen. De privata företagen har också lånat utomlands. De ville under 1983 minska sin nettoskuldssättning genom en ovanligt snabb nedamortering av utlandslån. Det är i och för sig inget konstigt, och inte heller någonting att orda om särskilt mycket. Därför ställde staten 7,5 miljarder till det privata näringslivets förfogande för det ändamålet. Ytterligare 6 miljarder av statens upplåning gick åt till att öka vår

valutaresev. Riksbankens bedömning var helt enkelt den att vår valutareserv var för låg och att den därför borde ökas och spädas på. Det är heller ingenting särskilt att säga om detta. Den ökning i utlandsskulden som motsvaras av en ökning i valutareserven innebär emellertid ingen som helst ökning i vår nettoskuldssättning. Ökningen i utlandsskuld motsvaras här av en ökning i våra utländska tillgångar.

Summerar vi och ser till ökningen i den totala utlandsskuld som Sverige har, finner vi att utlandsskulden ingalunda ökade med 25 miljarder, som moderaterna försöker ge sken av. Tvärtom, den ökade exakt med värdet hos vårt bytesbalansunderskott, dvs. med 6 miljarder. All ekonomisk logik säger också att så måste vara fallet.

Ett annat trick som moderaterna försöker sig på är att man påstår att utlandsskulden blir tyngre att bära på grund av devalveringarna. Parentetiskt kommer vi ju ihåg att också borgerliga regeringar devalverade 1977 och 1981. Nu är det faktiskt så att denna effekt realekonomiskt sett är en synvilla. I och för sig är det sant att den statliga utlandsskulden ökade med 31 miljarder från den 1 juli 1982 till den 1 juli 1983, trots att nettouplåningen bara uppgick till hälften av detta belopp. Resten var en bokföringseffekt, som berodde på att den existerande utlandsskulden, i svenska kronor räknat, blev större på grund av 1982 års devalvering.

När vi så småningom skall betala tillbaka vår utlandsskuld skall vi göra det i utländsk valuta, inte i svenska kronor. Därför blir det inte alls drygare att betala tillbaka utlandsskulden till följd av en devalvering. Före devalveringen 1982 fick Volvo x antal dollar för varje bil som man sålde på den amerikanska marknaden. Efter devalveringen får Volvo, om man över huvud taget inget gör, x antal dollar för samma bil. Det är bara det att denna summa nu är 16% mer värd i kronor räknat. Om vi vill amortera av en miljard dollar på vår utlandsskuld, blir det därför inte alls tyngre än före devalveringen. Devalveringen gör det inte svårare för oss att tjäna in utländsk valuta, och det är detta som saken handlar om.

I själva verket är sakläget precis det motsatta mot vad moderaterna försöker göra gällande. Genom devalveringen ökar svenska företags konkurrenskraft. Därför kan vi också sälja mer utomlands och tjäna in mer valuta, så att det realt sett blir lättare att amortera utlandsskulden. Moderaterna har hela tiden varit emot 1982 års devalvering. Men det är enbart tack vare denna som vi lyckats bringa ned vårt bytesbalansunderskott och därigenom vår nettouplåning från utlandet. Den ansats som Lars Tobisson och moderaterna här företräder är därför helt ohållbar. Att som de gör fästa sig vid vissa optiska effekter på den svenska utlandsskuldens inhemska värde men helt bortse från devalveringens reala effekter på den svenska ekonomins totala konkurrensförmåga och dess effekt på nettouplåningen från utlandet är verkligen att ställa saker och ting helt på huvudet.

Erfarenheten visar också att devalveringen har haft dessa positiva effekter. Som vi har sagt här tidigare: jämför 1982, nettouplåning 23 miljarder, med 1983, nettouplåning 6 miljarder. Sanningen är i själva verket att vi under de borgerliga åren var så illa ute att vi t. o. m. tvangs att låna för att kunna betala

räntorna på utlandsskulden. Det behöver vi inte längre. I fjol uppgick räntorna på utlandsskulden, som ackumulerats under de borgerliga åren, till 19 miljarder kronor. Två tredjedelar av de räntorna kunde vi arbeta ihop till själva, med ökad export. Det är sant: vi är inte riktigt herrar i vårt eget hus, men vi är det i betydligt större utsträckning än som var fallet under de borgerliga åren. Och det är just tack vare devalveringspolitiken som vi har lyckats komma därhän.

Jag tillhör inte dem som menar att vi har löst alla våra ekonomiska problem, men vi är i alla fall på rätt väg. När det gäller utlandsaffärerna har en kraftig sanering skett. Efter ytterligare något år av tillväxt bör vi också ha möjligheter att få ned budgetunderskottet.

Reservationerna i dagens betänkande från finansutskottet visar att de borgerliga i realiteten är splittrade. Det s. k. alternativet som moderaterna försöker framställa är i realiteten inget alternativ, för det saknar varje förankring i verkligheten. I grunden har de borgerliga inte heller något alternativ till socialdemokratins politik. Det är därför som de försöker snurra på den här löntagarfondskuttingen ytterligare några varv. Det är ingenting annat än ren verklighetsflykt de ägnar sig åt. Däremot ger den socialdemokratiska politiken hopp för framtiden. Det är den som visar vägen ur det moras dit sex år av borgerligt styre fört oss.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottsmajoritetens hemställan i alla dess delar.

Anf. 17 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag är litet förundrad över Bo Söderstens inlägg, inte över vad han sade – det kunde man förutse – men över att han går in i debatten vid detta tillfälle, sedan finansutskottets ordförande i sitt anförande täckt hela området. Det tyder på att han i förväg insåg att det kanske inte skulle gå så bra.

Bo Söderstens anförande formade sig till ett generalangrepp på moderat politik. Det är frestande att ta upp åtskilliga av de felaktigheter han anförde, men jag skall koncentrera mig på den lektion som professor Södersten försökte ge mig om statsskuldpolitik. Hans första punkt var att upplåningen under föregående år inte var 25 utan 19 miljarder kronor. Då ber jag Bo Södersten att slå upp s. 15 i finansplanen, tabell 1, där det står som rubrik Finansiering av budgetunderskottet 1982–1984. Där står det Utlandet 25 miljarder 1983.

Vi hade i går inför den moderata riksdagsgruppen en föredragning av riksbankschefen Bengt Dennis. Han hade på den platsen siffran 26 miljarder. Det här är en debatt som jag tycker Bo Södersten får föra med finansministern och riksbankschefen.

Sedan försökte Bo Södersten förringa problemet genom att säga att det inte är något annat som från svensk synpunkt är farligt än vår nettoupplåning utomlands, och den motsvarar bytesunderskottet. Han gjorde inte det fel som Arne Gadd begick när han blandade in betalningsbalansen, men han kom ändå inte åt den argumentation vi för. Vi hävdar att det är fel att staten

lånar mer utomlands än vad som motsvarar bytesunderskottet och att detta görs i syfte att dölja svårigheterna och behovet av åtstramningspolitik för att undvika denna ökade riskexponering för statens del.

Kan Bo Södersten förneka att den statliga utlandsskulden under det dryga år som socialdemokraterna har varit vid makten har ökat med bortåt 50 miljarder? Ungefär hälften av ökningen beror på nyupplåning. Ökningen beror också på kursförluster och till en del på devalveringseffekter.

Om man devalverar i den stora skala som den ny tillträdde socialdemokratiska regeringen gjorde, är det naturligtvis ofrånkomligt att det tillfälligt blir en lättnad för exportindustrin, som får lättare att sälja. Men baksidan av detta är att vår utlandsskuld växer. Återbetalningsanspråken på oss ökar. Det krävs mycket av extra exportintäkter för att betala igen den försämring av Sveriges nettoställning gentemot utlandet som devalveringen åstadkom.

Anf. 18 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Fru talman! Det är på den senaste punkten som Lars Tobisson har helt fel. Det blir inte tyngre för oss att betala tillbaks vår utlandsskuld på grund av devalveringen. Tvärtom är devalveringen en förutsättning för att vi över huvud taget skall kunna betala tillbaka vår utlandsskuld.

Under de borgerliga åren tvangs vi att låna till räntorna. Devalveringen var den enda förutsättningen för att vi skulle kunna ta ner underskottet i bytesbalansen från 23 miljarder till 6 miljarder. Därigenom kan vi för egen maskin betala 13 av de 19 miljarder som vi har i räntor och behöver enbart låna till 6.

För att förklara det hela kanske vi skall se på ett företag. Säg att ett företag har utlandslån men också exportinkomster. Säg att utlandslånen är dubbelt så stora som de normala exportinkomsterna. Vid en devalvering gör företaget en kursförlust på utlandsskulden. Men samtidigt gör företaget, till följd av devalveringen, en precis lika stor vinst på exportinkomsterna. Relationen mellan skuld och intäkter är exakt densamma, även räknat i inhemsk valuta. Det är enbart en optisk villa som Tobisson har råkat ut för.

Lars Tobisson ställde frågan om inte staten i fjol trots allt lånade 20 miljarder. Jo, det gjorde vi. 6 miljarder var det nödtvunget att låna för att täcka underskotten i bytesbalansen. 7,5 miljarder lånade vi visserligen, men vi gav dem till de privata företagen för att de skulle amortera sina skulder, som totalt sett är ungefär lika stora som statens.

Vill Lars Tobisson föra en politik där vi skall hindra de privata företagen att amortera ned sina skulder? De är redan reglerade av riksbankens bestämmelser, som har varit tämligen rigorösa. Vi lättar nu upp dem genom att sänka gränsen för lånen från fem till två år. Om det är det som Lars Tobisson vill förhindra, skall han säga ifrån att det i själva verket är så, för det är den saken det handlar om. Eller menar Lars Tobisson att vi skulle ha avstått från att bygga upp valutareserven med 6 miljarder? Det är den andra slutsatsen som man kan dra.

Nej, när man verkligen går igenom fakta och gör en hård analys, finner man att Lars Tobisson är som den berömde kejsaren i H. C. Andersens saga.

Fru talman! Jag kan inte undgå att tycka att de borgerliga företrädarna i denna debatt har gjort sitt allra bästa – eller sitt allra värsta – för att ge en vrångbild av Sveriges ekonomiska läge. I och för sig kan man inte förneka att Sverige har en konjunkturuppgång. Såvitt jag förstod vågade ingen av oppositionens talesmän heller dölja detta uppenbara faktum. Däremot säger de att detta helt och hållet beror på att det råder högkonjunktur utomlands. Sverige skulle alltså av enbart tur eller lyckliga omständigheter ha råkat in i den uppgång av industrikonjunkturen som vi nu har.

Detta är inte sant, fru talman. Det råder inget tvivel om att den huvudsakliga förklaringen till uppgången inom svensk industri och svenskt näringsliv är att det har skett en kraftig förbättring av vår konkurrenskraft. I september i fjol hade de svenska exportpriserna, jämfört med läget ett år tidigare, i genomsnitt sjunkit med 6–7 % i förhållande till världsmarknadspriserna. Utländska leverantörer till Sverige höjde under fjolåret sina priser i svenska kronor med 5–7 %, vilket stärkte de svenska underleverantörernas ställning på hemmamarknaden.

En följd av detta är att den svenska industrins marknadsandelar har växt kraftigt. I den preliminära nationalbudgeten uppskattas vinsterna av marknadsandelarna inom OECD-området till ca 7,5 % för bearbetade varor. Senare beräkningar tyder på att denna siffra, som bygger på förhållandena första halvåret 1983, kan vara underskattad. Under tredje kvartalet 1983 ägde en mycket stark andelsökning rum.

Orderingången från exportmarknaderna ökade kraftigt under hela 1983, särskilt om man jämför med konkurrentländerna. De två faktorerna växande marknadsandelar och ökande orderingång har lett till en mycket snabb exportökning, den snabbaste som jag minns att vi någonsin har haft. Den totala exportvolymen ökade med 11,6 % mellan 1982 och 1983. Det är en tredubbling jämfört med ökningen mellan 1981 och 1982. Exporten av enbart industrivaror ökade med 10,6 % i fjol.

Därför är det helt omöjligt att hävda att marknadstillväxten, som var 3–4 %, förklarar dessa kraftiga ökningar av vår export. Det är alltså inte sant när Lars Tobisson, Svenska Dagbladet och andra borgerliga megafoner ropar ut att vi har Ronald Reagan och Margaret Thatcher att tacka för våra framgångar.

Samtidigt sjönk importen av industrivaror i fjol med 0,5 %. Även det är en mycket dramatisk omsvängning, eftersom just denna import ökade med hela 7,6 % 1982. Det året hade vi dessutom egentligen ingen ökning alls av produktionen. Bruttonationalprodukten minskade 1982. År 1983 däremot ökade den med 2 %, medan importen minskade. Inte heller här kan man dra någon annan slutsats än att vi i stor skala återtar marknadsandelar också på den svenska marknaden.

De socialdemokratiska företrädarna för finansutskottet har ingående kommenterat att detta har lett till att vi har fått en remarkabel förbättring av vår utrikeshandel. Det förtjänar ändå att erinras om att det underskott på 7 miljarder i handeln med varor som vi hade år 1982 svängde till ett överskott

på 10 miljarder år 1983, dvs. en omsvängning på 17 miljarder. T. o. m. vårt sorgebarn turistnettot lyckades vi, fru talman, förbättra med 2 miljarder under 1983, trots att solen här inte sken mycket mera än den gör normalt. Hela bilden av vår yttre balans är faktiskt i dag avsevärt mycket bättre än vad någon förutspådde när vi hade finansdebatt för ett år sedan. Och det var absolut inte så att regeringen lade fram några glädjekalkyler som sedan visade sig vara överdrivet optimistiska. På varje punkt har den faktiska utvecklingen blivit bättre än de prognoser vi gjorde. Jag riktar denna erinran speciellt till Lars Tobisson, som här i talarstolen med stora åthävor talade om att regeringen var känd för sina glädjekalkyler och yviga prognoser. Lars Tobisson borde stämma ned tonen, tycker jag.

Nu ser vi att vi under 1984 kommer att få en fortsatt förstärkning av vår utrikeshandel. Uppgången i våra utrikesmarknader är kraftigare än i fjol, men samtidigt räknar vi med att kunna ta ytterligare marknadsandelar i år. Det gör att vi har gott hopp om att kunna ytterligare minska vårt underskott i de totala utrikesaffärerna. De första månadssiffrorna för 1984 är i det avseendet mycket hoppgivande. Vi har enormt stora överskott i vår varuhandel, och möjligen kan vi få ett ännu bättre utfall än det vi räknat fram i våra prognoser.

Naturligtvis har denna utveckling av vår utrikeshandel givit en kraftig tillväxtimpuls till svensk industri. Enligt de senaste siffrorna steg industriproduktionen under 1983 med över 5 %. Det är en procentenhet mer än vad vi räknade med i budgetpropositionen i januari. Det är kanske värt att påminna om att det är första gången sedan 1979 som vi kan se tillbaka på ett år under vilket industriproduktionen har vuxit. Håller prognosen för i år om en ytterligare uppgång med över 5 % skulle vi därmed komma upp i 1974 års produktionsnivå, som är den hittills högsta i Sverige. Då har vi, fru talman, äntligen arbetat oss tillbaka till det volymmässiga läge som svensk industri hade innan Sverige fick annan regim.

Som ett resultat av denna utveckling har lönsamheten förbättrats. Jag tyckte mig höra att Lars Tobisson och även Nils Åsling sade att regeringen gör allt för att motarbeta näringslivet. Lars Tobisson "för omkring" och sade att vi bedriver planhushållning. Jag antar han med detta menar att vi också är fientliga mot sådana ting som lönsamhet, effektivitet och utveckling i näringslivet – det brukar ju vara så när moderater använder ordet planhushållning.

Låt mig upplysa om att vinsterna i näringslivet nu stiger i en takt som de aldrig hade under borgerliga regeringar. I den meningen förstår jag C.-H. Hermanssons förtrytelse. Han tycker nämligen inte om vinster i näringslivet. Vi konstaterar nu att det är nödvändigt för oss att komma tillbaka till en lönsamhetsnivå som ger oss ett hållbart underlag för investeringar, produktion och sysselsättning. Och vi är på väg dit.

Under 1983 nådde vi ett mycket viktigt mål. Räntabiliteten, avkastningen på det produktiva kapitalet i näringslivet, blev lika hög som avkastningen på finansiella placeringar, om den senare mäts med specialinläningsräntan i bankerna. Under de borgerliga åren var avkastningen hela tiden större om

man lånade ut pengarna än om man investerade dem, och det gjorde naturligtvis att investeringarna sjönk.

Under 1984 bör den här relationen förskjutas så, att det blir mer lönsamt för företagen att investera i byggnader, maskiner och annan utrustning än att låna ut pengar. Därför, C.-H. Hermansson, är det viktigt att vi har en hygglig lönsamhet i näringslivet. Vi kan alltid hoppas på att räntenivån skall sjunka och att därmed kravet på lönsamhet för de produktiva investeringarna kan sänkas. Men som det nu är skall vi vara glada över att det äntligen efter många år inte går för näringslivet att försvara en bristande investeringsvilja med att det inte är lönsammare att investera än att placera finansiellt eller spekulativt.

Vår fiendlighet mot näringslivet skulle också visa sig däri att vi låter näringslivet minska sin skuldsättning och förstärka sin soliditet – det var bl. a. det som debatten mellan Bo Södersten och Lars Tobisson handlade om. Jag förstår inte hur ni kan stå här i vittnens närvaro och påstå att vi bedriver en näringsfiendlig politik när allt detta inträffar.

Vi har alltså en kraftigt ökad lönsamhet, ökad produktion och ett bättre kapacitetsutnyttjande i industrin – det borde leda till att industriinvesteringarna efter många års nedgång äntligen vänder uppåt. De enkäter som har gjorts pekar på en uppgång i industrin, i år med ungefär 8%. Från flera synpunkter är detta en alltför låg siffra. För utvecklingen av sysselsättning och produktionsförmåga på sikt måste svensk industri byggas ut i snabb takt under de närmaste åren.

Det är inte otroligt att vi också här underskattar den faktiska utvecklingen – att investeringsuppgången blir snabbare. Men industrin borde ändå, i eget välförstått intresse, så snart som möjligt ta till vara alla möjligheter den har till ökade investeringar. Det gäller inte minst med hänsyn till industrins intresse av att bevara den nu uppnådda goda lönsamheten. Det borde således stå klart även för industrin att de fackliga organisationerna i vårt land utsätts för betydande påfrestningar när de förväntas att visa rimlig återhållsamhet i sina lönekrav och när den ena rapporten efter den andra om kraftigt förbättrade vinstresultat lämnas av de stora exportföretagen, vilkas vinster nu i många fall klättrat över miljardnivån. Det är begripligt om löntagarnas otålighet växer och att det från deras synpunkt ter sig rimligt att få en större del av vinsterna, om de inte används för produktiva ändamål, dvs. inte snarast sätts in för produktiva investeringar, som ger sysselsättning och bättre reallöner i framtiden.

Jag vill därför rikta en allvarligt menad uppmaning till industrins företrädare att snarast redovisa hur de avser att använda sina vinster och att därvid så långt det över huvud taget är möjligt beskriva sina investeringsplaner på både kort och lång sikt. I det sammanhanget vill jag ta upp en fråga som gäller statens politik visavi investeringar och skattesubventioner. Sedan början av 1970-talet har investeringsfonderna varit oavbrutet frisläppta för byggnads- och maskininvesteringar. Det är uppenbart att investeringsfonderna på det sättet förlorat all kontakt med sitt ursprungliga syfte, nämligen att påverka den tidsmässiga lokaliseringen av företagens investeringar. Det skulle vara

ett sätt att styra investeringar över konjunkturen – det var därför fonderna infördes. I stället har investeringsfonderna blivit ytterligare en permanent skattemässig avskrivningsförmån. Alla analyser som gjorts av investeringsfondernas effekt under 1970-talet, visar dessutom att dessa effekter i stort sett har sjunkit ner till noll, dvs. företagens investeringar har inte i något avseende påverkats.

Med hänsyn till att lönsamheten nu så väsentligt har förbättrats och att soliditeten har ökat borde det vara dags att ta åtminstone ett steg för att försöka återföra investeringsfonderna till deras ursprungliga och egentliga uppgift, nämligen att påverka investeringarnas förläggning i tiden över konjunkturcykeln. Det kan bara ske genom att fondfrisläppet på nytt börjar variera med – eller snarare mot – konjunkturcykeln.

Jag vill härmed meddela att regeringen inte avser att förlänga det allmänna frisläppet av investeringsfonder för maskiner för hela 1985. För att ge företagen rimlig möjlighet att utnyttja sina fonder bör frisläppet upphöra i och med utgången av första kvartalet nästa år. Frisläpp därefter kommer att medges bara för maskininvesteringar i regioner med särskilt stora sysselsättningsproblem.

Fru talman! Arbetslösheten är fortfarande alldeles för hög. Stigande produktion och bättre kapacitetsutnyttjande väntas emellertid medföra en nedgång under 1984. Både den privata tjänstesektorn och kommunerna fortsätter att expandera sin sysselsättning, även om det för kommunernas del inte alls sker i samma takt som under 1970-talet. Inom industrin väntar vi oss att nedgången i sysselsättningen nu skall förbytas i en ökning med ungefär 15 000 personer, och vi skulle få en total ökning av sysselsättningen med ungefär 40 000.

Om arbetskraftsutbudet ökar med 25 000 personer, som man nu förutser, skulle det innebära en nedgång av den öppna arbetslösheten från 3,5 % av arbetskraften till ungefär 3 %. Jag delar deras mening som säger att detta inte för oss till full sysselsättning. Men om nu inte sysselsättningsökningen inom industrin kommer i gång så snabbt som den gjorde vid konjunkturuppgången 1978/79, beror det på att kapacitetsutnyttjandet var väldigt mycket lägre den här gången än någonsin tidigare.

Dessutom är det en betydande eftersläpning mellan orderingång och ökad produktion. För att illustrera det kan jag nämna att medan industrins orderingång från exportmarknaderna ökade med närmare 40 % i volym från bottenläget i mitten av 1982 till hösten 1983, ökade leveranserna inte mer än 20 %, vilket i och för sig är en mycket bra siffra, under samma period.

Med andra ord: Man kunde i stor utsträckning sälja från de lager som hade byggts upp tidigare, och produktionsökningen klarade man genom att förbättra utnyttjandet av befintlig kapacitet. Men i år bör kapacitetsutnyttjandet äntligen ha nått den nivå där det blir både behövligt och möjligt för industrin att öka sin nettoefterfrågan på arbetskraft.

Fru talman! Jag tycker att det ändå är möjligt att nu dra slutsatsen att den förda politiken har spelat en väsentlig roll för det som sker i svensk industri och att den i betydande avseenden har varit framgångsrik. Men samtidigt

måste det understrykas att det är nu som den här politiken står inför sitt avgörande test. Skall de positiva resultaten bli bestående och leda till en stabil uppgång av produktion och sysselsättning, måste vi behålla och bevara de framsteg som har nåtts när det gäller konkurrenskraft, kostnader och produktion.

Det kräver att 1970-talets inflationsutveckling bryts. Vi har ju satt som mål att under loppet av 1984 begränsa inflationen till ungefär 4 %. Det har mottagits, inte minst här i kammaren från oppositionshåll, med medlidsamma huvudskakningar – det kommer aldrig att gå, anser man. Jag tycker att man bör akta sig också den här gången för att alltför tvärsäkert underkänna den politik som regeringen avser att bedriva. För faktum är att vi har goda möjligheter att radikalt ta ner inflationstakten.

Vårt mål är att under loppet av 1984 bringa ned inflationen till nivån 4 %. Innebörden, som tyvärr ofta misstolkas, är att konsumentprisindex under perioden december 1983 – december 1984 inte skall stiga med mer än ungefär 4 %. Det är alltså inte prisstegringen mellan årsgenomsnittet som avses med denna siffra. Eftersom vi utgår från en högre nivå för inflationen år 1983, då den var 8,9 %, kommer siffran för prisstegringarna mellan årsgenomsnittet att ligga högre än målsättningen på 4 %. Det blir ungefär 6 % i prisstegring mellan årsgenomsnittet 1983 och 1984, vilket är förenligt med inflationsmålet. Uttryckt på detta sätt är alltså uppgiften att bringa ned prisstegringen från 8,9 % år 1983 till 6 % år 1984.

Detta framstår i dag som en ganska realistisk målsättning. Praktiskt taget alla de underliggande faktorer som utpekats som avgörande för inflationen – budgetunderskottet, skattepolitiken och produktiviteten – utvecklas nu på ett sätt som medför att inflationstrycket lättar påtagligt.

Här kommer jag till en annan punkt där borgerlighetens företrädare gör sitt bästa för att försöka undvika verkligheten. När det gäller statens budgetunderskott är sanningen den att det från en toppnotering på 13,4 % av BNP år 1982, under det sista borgerliga regeringsåret, nu har sjunkit till 10,8 % av BNP i år. Det är alltså en nedgång med över 2 1/2 %, mätt i förhållande till vår BNP. Samtidigt läggs kreditpolitiken om, så att en mindre del av underskottet finansieras på ett likviditetsökande sätt. Tillväxten av penningmängden har halverats jämfört med 1982. När Lars Tobisson kräver kontroll över penningmängdens tillväxt är han alltså bönhörd.

Detta får mig att säga att de som tror på de monetaristiska förklaringarna om penningmängden såsom styrande för inflationen således har all anledning att känna förtröstan.

Men det är inte bara budgetsaldots inflationsdrivande effekter som minskar. Också skatte- och utgiftspolitiken kommer i år att få återhållande effekter.

Jag noterade att Björn Molin var bekymrad över den offentliga sektorns tillväxt, liksom många andra. Han sade att den offentliga sektorn har växt snabbt och kontinuerligt. Ja, den har växt snabbt – men inte kontinuerligt. Den växte nämligen allra snabbast under den tid som de borgerliga regeringarna härskade. Under de åren ökade de offentliga utgifterna med i

genomsnitt 6 % om året efter inflation. Nu kräver de borgerliga representanterna att vi skall dra ner ökningstakten för de offentliga utgifterna. Ja, det är vad vi gör. I år kommer de offentliga utgifterna att reallt sett öka med mindre än 0,5. Vi har alltså nedbringat ökningstakten till under en tiondel! av den ni höll i gång. Varför ställer ni krav utan att konstatera vilket det reella innehållet i den svenska ekonomin är?

Inte heller skärper vi skattetrycket – det ligger oförändrat.

Vi för alltså en stram finanspolitik – så stram att en del anser att den går för långt. Men slutsatsen är att den som tror på tesen att det är en expanderande offentlig sektor som ligger bakom inflationen, också den har anledning att hysa förtröstan.

Detsamma gäller vår hantering av administrativt beslutade taxehöjningar eller kostnadsstegringar för företag. Arbetsgivaravgifterna höjs inte i år – tvärtom sänks de något. Och vi kommer inte heller att tillåta taxehöjningar som strider mot det övergripande inflationsmålet. Slutligen – och på den punkten är det inte vår förtjänst – blir den importerade inflationen av mycket liten omfattning i år. Konjunkturinstitutet bedömer att den internationella pridfaktorn sammantaget inte kommer att höja konsumentprisindex med mer än 1 % under loppet av 1984. Den effekten har under de senaste åren legat 3–4 gånger så högt.

Jag har velat göra den här redovisningen därför att jag tror – hederligt och uppriktigt – att alla dessa faktorer talar för att det går att radikalt dämpa inflationen 1984. Det vore skönt om även oppositionens företrädare – det fanns en antydning till detta i Björn Molins inlägg – ville erkänna att vi faktiskt har den chansen och att det vore bra för Sverige om vi kunde uppnå detta, i stället för att försöka sprida den motsatta uppfattningen, att all inflationsbekämpning är meningslös. Den är inte lika meningslös nu som under de år ni regerade.

Samtidigt måste vi vara medvetna om att den förbättrade konjunkturen är det som är riskfaktorn för inflationen. Vi har därför gjort vad vi har kunnat för att undvika att få flaskhalsar, som annars brukar uppstå på faktormarknaden under en konjunkturuppgång. Vi stimulerar arbetskraftens rörlighet, och vi har gjort allt för att ge bättre effekt av arbetsmarknadsutbildningen genom att mer och mer integrera den med den interna företagsutbildningen. Vi har också gjort en rad insatser för att få en bättre fungerande kapitalmarknad genom att faktiskt genomföra en hel rad avregleringar. Företagens lönsamhet har nu nått en sådan nivå att de i de allra flesta fall inte bör ha något som helst behov av att höja sina priser. Men då måste också den sista kostnadsfaktorn – lönekostnadsstegringen – hållas i schack. Målet 4 % prisstegring under loppet av 1984 är då förenligt med en genomsnittlig lönekostnadsökning på 6 % mellan 1983 och 1984. Det är klart att vi här har ett nålsöga som vi måste passera igenom.

Eftersom de flesta pusselbitarna nu håller på att falla in på sin plats när det gäller inflationsbekämpningen, framstår avtalsrörelsen och dess utfall som än viktigare än den gjorde för ett par år sedan. Här är inte platsen att gå in i den pågående avtalsrörelsen, men jag kan säga så mycket att det borde finnas

ganska goda förutsättningar att ta sig igenom detta nålsöga. "Överhänget" från tidigare avtalsrörelser är faktiskt mindre än det brukar vara. Dessutom sänks inkomstskatterna, vilket gör det möjligt att nå en bättre utveckling av den disponibla inkomsten vid låga nominella påslag. Vidare infördes löntagarfonder, vilket bidrar till att göra en god och varaktig lönsamhet i näringslivet fördelningspolitiskt acceptabel.

Även om jag inte vill dölja svårigheterna och problemen i inflationsbekämpningen är jag därför i grunden optimist. Och den optimismen förstärks av att statens pris- och kartellnämnd i dagarna har lämnat de första preliminära siffrorna över prisutvecklingen under årets två första månader. Enligt dessa har prisstegringarna varit de lägsta vi har haft på många år. Därmed ligger vi f. n. på en inflationsbana som är väl förenlig med det inflationsmål vi har ställt upp – något som f. ö. också borde kunna få betydelse för de fortsatta löneförhandlingarna.

Oppositionen har i dag konstaterat att svensk ekonomi är på väg mot katastrofen. Jag antar att en och annan åhörare har undrat om det verkligen är samma land vi talar om. Är det samma land som beskrivs i den ekonomiska statistiken som det som framkommer i borgerliga reservationer och inlägg i den här kammaren? Enligt oppositionen försämrats f. n. Sveriges ekonomiska läge kraftigt. Det enda jag kunde höra var att Björn Molin tillät sig ett erkännande – bytesbalansen har kraftigt förbättrats. Tack, Björn Molin, för att åtminstone detta lilla uns av verklighetskontakt förekom i den mängd prat som ni har ägnat er åt den här morgonen.

Fru talman! Jag beklagar den här oförsonligheten. Den avspeglar också en attityd när det gäller inriktningen av politiken som naturligtvis egentligen skadar landets intressen på sikt. Jag har gjort mig betydande ansträngningar för att försöka förstå mig på vad för slags alternativ till den nuvarande politiken som de borgerliga partierna företräder i riksdagen. Man har gjort ett stort nummer av att man har skrivit ihop sig om riktlinjer för den ekonomiska politiken i en gemensam reservation i finansutskottet. Denna reservation är nu ett tungt politiskt dokument, säger Nils Åsling. Enligt min mening har den tyngden av en såpbubbla, som kommer att brista så fort den konfronteras med vad denna politik skall innehålla. Det enda gemensamma förslag jag har kunnat hitta är detta magnifika uttalande: Nu skall riksdagen fatta beslut om att minska budgetunderskottet med 10–12 miljarder kronor på ett år. Detta skulle riksdagen i dag besluta, utan att de partier som står bakom förslaget på en enda punkt talar om hur besparingarna skall se ut, vem som skall betala dem och när besparingarna skall träda i kraft. Det är inte helt oviktiga frågor att få besvarade innan man fattar ett beslut. Och jag måste fråga er: Skämtar ni med oss, om ni kräver att riksdagen utan vidare skall fatta beslut om en nedskärning av utgifterna med 12 miljarder kronor utan att få en aning om var en enda krona skall hämtas?

Jag vet att ni gjorde så under den borgerliga regeringstiden att ni internt i regeringen sade: Nu skall vi spara 6 eller 12 eller 18 miljarder. Sedan skickade ni ut order till departementen att försöka skrapa ihop de pengarna. Ni kan inte behandla riksdagen på samma sätt. Den måste rimligen ha en aning om

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

Finansdebatt

vad för beslut den fattar. Att ni i den borgerliga regeringen vid åtskilliga tillfällen inte hade det framgick när vi så småningom såg resultatet. Men vi måste ställa större krav på er.

Om ni inte skämtar med oss skulle jag alltså vilja ha besked här och nu om vad dessa 12 miljarder innehåller. Kan ni kanske försöka ordna någon gemensam uppläsning beträffande innehållet i era förslag, för att spara tid?

Tyvärr, fru talman, tycker jag att det börjar avteckna sig ett mönster som vi har sett tidigare när de borgerliga partierna har befunnit sig i opposition – som för all del ibland uppstod när de var i regering också – nämligen att var och en av er skall stå för sina speciella inslag.

Lars Tobisson skall vara kärv och manlig och vilja ha stora nedskärningar av budgetunderskottet. Nils Åsling skall tala för de svaga och arma och vara ömsint. Björn Molin skall slåss för sysselsättning och detaljhandel, som han av någon anledning ömmar särskilt för. Detta är limstickans princip, som ni har försökt använda många gånger.

Jag vet inte om jag skall kalla det ohederlighet, men det visar åtminstone ett visst förakt för medborgarna om man vill att de skall tro att man samtidigt kan spara och öka statens utgifter. Björn Molin efterlyste exempelvis socialdemokratiska besparingsförslag och hånade oss för att vi inte har en rad besparingsförslag att i dag förelägga riksdagen. Men i nästa andetag efterlyste han ökade statliga utgifter för att stimulera sysselsättningen, detaljhandeln och barnfamiljernas konsumtion.

Nils Åsling talade lika mycket om bristen på socialdemokratiska besparingar, men i sitt anförande efterlyste han höjda barnbidrag, större anslag till forskningen och framförde kritik mot att vi föreslagit för litet pengar till industripolitiken. Han talade vidare för pensionärerna och ville öka pensionerna ännu mer än de 15 % som vi har höjt dem med.

När ni gör detta vid samma tillfälle, tycker jag att det uppstår vissa dialektiska problem. Ni borde åtminstone spara kraven på ökade utgifter till ett annat forum eller ett annat tillfälle.

Men på en punkt skall ni inte komma undan. Ni skall inte kunna gå omkring efter denna debatt och säga att ni både ville öka sysselsättningen och efterfrågan och samtidigt skära ned budgetunderskottet med 10–12 miljarder. Kan det finnas någon som inte ser den uppenbara, skärande motsättningen mellan dessa båda ståndpunkter?

Det vore således bra om ni gav en redovisning av hur ni skall minska budgetunderskottet med 12 miljarder för budgetåret 1984/85 och samtidigt ha en högre sysselsättning, högre realinkomst, högre barnbidrag, högre pensioner, mer till forskning och allt vad det är som ni dessutom lägger till. Men nöj er med detta enkla: Hur skall ni klara en bättre sysselsättning och ett lägre budgetunderskott? Det är ju så, att det i alla era motioner och reservationer faktiskt inte finns ett ord om verkningarna av er politik, inte ett ord om vad det kommer att innebära för sysselsättningen när det gäller de arbetslösa, reallönerna eller någonting annat.

Jag vill nu be Björn Molin, som önskar en saklig debatt, att skärpa sig när han får replik och hålla med om att man inte kan göra på det här sättet, som

om simsalabim skulle kunna lösa problemen. Här är det en så skriande skillnad mot ert beteende då ni hade regeringsansvaret.

Till slut vill jag återvända till Lars Tobisson, som representerar den där kärva manligheten som vill skära ned budgetunderskottet. Lars Tobisson säger att den offentliga sektorn växer ohejdat, vi är på väg mot katastrof. Det är alltså den nuvarande ökningen av de offentliga utgifterna med 0,5 % som är katastrofkurs. Under den tid då Lars Tobisson representerade regeringsmajoriteten och de offentliga utgifterna ökade med 6 % gick det tydligen alldeles utmärkt.

Jag skall välja en opartisk iakttagare av händelseförloppet, nämligen tidningen Expressen. Den 29 oktober 1983 gjorde tidningen följande analys av Gösta Bohmans insatser i finanspolitiken. Lars Tobisson är, såvitt jag förstår, något slags arvtogare till Gösta Bohman. Han har axlat manteln, eller vad man nu tar på sig i moderata samlingspartiet, när man ärver någonting i politiken. Så här skrev Expressen:

Under Bohmans första omgång i ekonomidepartementet hann regeringen Fälldin I lägga fram två budgetpropositioner, i januari 1977 med ett budgetunderskott på 15 miljarder kronor, i januari 1978 med ett underskott på 32 miljarder kronor. Det verkliga utfallet blev sedan i det första fallet minus 25 miljarder, i det senare minus 38 miljarder.

Underskottet blev alltså mer än 10 miljarder större än vad Gösta Bohman angav.

Därefter kom Bohman tillbaka som ekonomiminister, sedan han hoppat över regeringsansvaret efter 1979 års val.

Expressen skrev vidare:

Som ekonomiminister i regeringen Fälldin II var Gösta Bohman med om ytterligare två budgetpropositioner, i januari 1980 med ett budgetunderskott på 55 miljarder kronor, i januari 1981 med ett underskott på 67 miljarder kronor. I verkligt utfall blev det sedan minus 60 resp. 78 miljarder.

Jag har ett litet och faktiskt vänligt menat råd till centern och folkpartiet: det är inte Lars Tobisson ni skall ta i handen, om ni skall komma fram till en sanering av statsfinanserna. Han är ett utomordentligt dåligt föredöme. När moderaterna har haft del i regeringsansvaret har de aldrig någonsin levat upp till vare sig kärvheten, manligheten eller någonting annat. De har i stället medverkat till att förstöra det här landets statsfinanser. Nu skall vi hoppas att de inte kommer i regeringsställning på nytt.

Från regeringens sida vill vi bara säga att vi ändå tror att vi kan börja räta på ryggarna igen. Sverige är på väg att bli ett land som genom eget arbete på nytt kan försörja sig självt och rätten till detta arbete vidgas till allt fler. Nu gäller det att med fasthet och konsekvens gå vidare på den inslagna vägen, och ett steg på den vägen kan riksdagen ta i dag.

Anf. 20 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern skröt med exporten och industriproduktionen, men ökningarna på dessa områden är naturligtvis en följd av devalveringarna 1981 och 1982. Tyvärr rör det sig här om kortsiktiga effekter, som

försvinner i takt med att det svenska kostnadsläget åter försämras. Det långsiktigt allvarliga är utvecklingen av industrins investeringar. Jag utläste också ur finansministerns anförande en betydande oro på just den punkten. Jag vill kanske för finansministern påpeka att det är ointressant att jämföra den genomsnittliga avkastningen på företagets kapital med räntan på finansiella placeringar. Det är den förväntade avkastningen på nyinvesteringar som är avgörande, och där ligger kraven betydligt högre. Så det hjälper inte att finansministern vädjar till företagen att de skall öka sina investeringar. Det blir inte mer än en tom gest. Och tänk om de verkligen skulle ta finansministern på orden – då måste räntan höjas för att man skall kunna klara statens upplåning till budgetunderskottet.

Nej, jag återkommer till detta, att vad vi ägnar oss åt i dag är att konsumera våra barns inkomster, samtidigt som vi tär på våra föräldrars uppoffringar. Den snabbt växande statsskulden medför att en gigantisk räntebörda läggs på framtida generationer. Samtidigt innebär den rekordlåga investeringskvoten att den framtida produktionsutvecklingen blir dålig. Våra barns levnadsstandard kläms åt från två håll.

Industriinvesteringarna som andel av förädlingsvärdet är, som jag tidigare nämnde, i dag lägre än vad de varit någonsin tidigare under efterkrigstiden. År 1983 blev industriinvesteringarna för första gången sedan 1920-talet lägre än kapitalförslitningen, dvs. nettoinvesteringarna blev negativa. Och även om regeringens prognos om en investeringsökning på 8 % mot förmodan slår in, så blir kapitalförslitningen ändå större än bruttoinvesteringarna.

De senaste årens remarkabla ras i investeringarna märks först på sikt. Men på 1990-talet kommer vi fullt ut att få känna av den här nedgångens negativa effekter på vårt välbefinnande. Regeringen påstår att den satsar på ett brett program för ökade investeringar, men som jag påminde om i ett tidigare inlägg har efter devalueringen i stort sett alla regeringens åtgärder verkat dämpande. Fonderna gör det, budgetunderskottet likaså. Flertalet av de 42 skatter regeringen höjt eller infört innebär att investeringarna blir dyrare och mindre lönsamma.

Är finansministern oroad över den låga investeringsaktiviteten i industrin? Om finansministern är det, varför driver han då en politik som bromsar investeringsverksamheten?

Anf. 21 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag förstår inte varför finansministern tycker att vi har målat en mörk bild. Jag kan gärna erkänna och även gratulera finansministern till att det nu ljusnar vid horisonten. Marknadsandelarna ökar. Förlusterna av marknadsandelar – som var så dramatiska 1976 och 1977 till följd av den ofördelaktiga kostnadsutvecklingen – har vänt och Sverige återerövrar positioner. Vinsterna ökar också, och kapacitetsutnyttjandet är bättre.

Men även arbetslösheten har ökat under det socialdemokratiska regeringsinnehavet. Varför nämnde inte finansministern den detaljen i sammanhanget? 30 000 industrijobb har försvunnit. Det tyder väl ändå på, eftersom sysselsättningen är en central uppgift för den socialdemokratiska politiken,

att regeringen har misslyckats.

Vi får hoppas att den internationella konjunkturen håller i sig och att tendensen till ökade marknadsandelar fortsätter. Men vad gör man för sysselsättningen?

Problemet är naturligtvis, att vi i grunden inte har den näringsvänliga politik som det här skedet skulle motivera. Regeringen bortser t. ex. från de små företagens betydelse, och man är inte beredd att ge underlag för enskilda människors direkta engagemang i produktionslivet på det sätt som i detta skede vore önskvärt. Man inför löntagarfonder – kollektivt ägande – men nonchalerar behovet av att enskilda människor direkt tar ett engagemang i produktionslivet.

Nu uppmanar finansministern industrin att öka investeringarna. Ja, det är klart – det önskar vi naturligtvis alla att industrin skall göra. Men jag anser att finansministern först skall ge klart besked om vid vilken tidpunkt löntagarfonderna är färdigorganiserade och kan gå ut på marknaden. Jag tror att det skulle vara en intressant och värdefull information för kapitalmarknaden men också för investerarna i näringslivet. Ge det beskedet här och nu i detta sammanhang, herr finansminister.

Sedan anklagade finansministern oss för att inte ha redovisat hur budgetunderskottet skall minskas. Men vi har satt upp en politisk målsättning. Vi är eniga om den målsättningen. Hur är det med finansministern själv, som inte har täckning för finansieringen av försvarsutgifterna? Den deprimerande och genanta show som vi har upplevt under senare tid är knappast ägnad att öka tilltron till regeringens budgetpolitik.

Hur är det med u-hjälpen? Hur är det med familjepolitiken, där man inte ens har kunnat samla sig till en proposition? Hur är det över huvud taget med regeringens egen budgetpolitik, som är så ofullständig och som har lämnat så många frågor öppna? Se om det egna huset först, innan finansministern kritiserar oppositionen.

Anf. 22 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Om jag kan muntra upp finansministern med att säga att vi f. n. har en konjunkturuppgång, huvudsakligen exportledd, och att denna konjunkturuppgång är glädjande, skall jag gärna säga detta en gång till. Vår invändning mot den socialdemokratiska regeringen är emellertid att den inte utnyttjar den nuvarande förmånliga internationella ekonomiska utvecklingen till att på allvar ta itu med våra interna obalanser. Det är en ganska dålig beredskap som ni socialdemokrater bygger upp inför nästa konjunkturavmattning. Hur skall vi kunna klara av att gå in i en konjunkturedgång med ett underliggande underskott i statsbudgeten på 80–90 miljarder kronor och med en relativt hög arbetslöshet? Jag tycker att Kjell-Olof Feldt skall ställa sig den frågan, annars är risken att de här två förmånliga åren i svensk politik blir vad professor Lybeck kallade för ett "tillfälligt glädjerus".

Jag tror att det råder bred enighet om att ett långsiktigt och planmässigt besparingsarbete är ett ofrånkomligt led i saneringen av statens finanser. Socialdemokraterna torde i praktiken delvis ha väjt för denna arbetsuppgift

på grund av bördan av sex års vidlyftiga utfästelser. Jag är medveten om att man nu i full fart håller på att frigöra sig från denna löftespolitik.

Den fråga som vi i dag ställer till finansministern och tidigare ställt till finansutskottets ordförande är: Hur blir det med det fortsatta besparingsarbetet? Annars finns det en risk för att den socialdemokratiska budgetpolitiken kommer att kännetecknas av ryckighet. Ena månaden kommer det låt vara blygsamma och illa förberedda men dock besparingsförslag. Några månader senare framlägger man en budgetproposition utan några konkreta besparingsförslag. När, Kjell-Olof Feldt, får vi se nästa besparingspaket?

Det är naturligtvis riktigt att det finns ett intresse av att bevara ett positivt internt kostnadsläge och, som finansministern sade, radikalt bringa ned inflationen. Vi är medvetna om – vilket jag också strök under i mitt inledningsanförande – att detta är kopplat till utfallet av avtalsrörelsen. Vad har Kjell-Olof Feldt mer konkret att säga till parterna på arbetsmarknaden i detta avseende? Vill Kjell-Olof Feldt bestrida slutsatsen att med hänsyn till det överhäng som finns och den löneglidning som man har anledning att räkna med utrymmet för avtalsmässiga lönehöjningar är bara 1–2 %. Förutom att Kjell-Olof Feldt är ansvarig för den ekonomiska politiken är han ansvarig också för lönerna såsom arbetsgivare på det statliga avtalsområdet.

Låt mig till sist, fru talman, beträffande familjepolitiken påminna om att vi, precis som er interna beredningsgrupp i regeringen har visat, har full täckning när det gäller finansieringen av våra familjepolitiska förslag, medan ni bara har presterat en lista över tänkbara finansieringar. Hur avser regeringen att finansiera den familjepolitiska reformen?

Anf. 23 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag tror ännu inte någon riksdagsman har vågat begära att den vackra bonaden skall hissas upp så att man skall ha möjlighet att visa bilder. Jag tänker heller inte göra det. Annars skulle det faktiskt vara intressant på det här stadiet av debatten att visa några diagram ur det som kallas indikatorer från statistiska centralbyrån; det kanske skulle rensa bort en del missuppfattningar som kommit till synes i debatten.

Om man tittar på de kurvor som finns över utvecklingen av industriproduktionen, finner man sålunda att de når en topp med ungefär fem års mellanrum. De hade en topp 1974–1975, de hade en annan topp 1979–1980 under den borgerliga regeringen, och de verkar att nå en ny topp nu 1984. Men sedan har det varje gång kommit en nedgång efter de där topparna, och detta förefaller att vara ett mönster i de ekonomiska kriserna under det som vi marxister fortfarande envisas med att kalla kapitalistiskt produktionssätt.

Frågan är: Vad gör regeringen då? Vad finns det för förberedelser för att verkligen säkra full sysselsättning när nästa nedgång kommer?

Det är också intressant att peka på kurvan över arbetslöshetens utveckling. Det visar sig nämligen – och det kan Nils Åsling lägga på minnet – att arbetslösheten började öka i det här landet framför allt från 1976, när vi fick en borgerlig regering. Det är alltså inte bara under det senaste året av ny socialdemokratisk regering som arbetslösheten har ökat, utan den har ökat

som tendens hela tiden från 1976 när de borgerliga regeringarna först tillträdde. Vad drar Nils Åsling för slutsatser av det? Detta visar att sammanhangen är något mera komplicerade.

Kjell-Olof Feldt ställde en väldigt berättigad fråga till de borgerliga partierna. Han sade: Ni kan inte både skära ned statsutgifterna och öka sysselsättningen. Hur skall ni lösa det dilemma? Vilket föredrar ni?

Jag tycker i min oskuld att den frågan bör också regeringen svara på. Finansplanen innebär ju att man minskar efterfrågan i landet. Den effekten har den genomförda finansplanen. Hur menar regeringen att ni skall kunna pressa ned statsutgifterna och samtidigt öka sysselsättningen? Det förefaller att vara precis lika omöjligt för er som det är för de borgerliga partierna, och det tyder på att den politik ni för lika litet leder till resultatet verklig full sysselsättning i landet som de borgerliga partiernas politik skulle göra.

Anf. 24 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson sade något som jag över huvud taget inte begrep. Det kan bero på att han använde fel ord, att han bytte ut lägre mot högre. Han sade nämligen att han visste att den förväntade avkastningen på nya investeringar ligger betydligt högre än den faktiska genomsnittliga avkastningen. Det var verkligen vad Lars Tobisson sade. Menar han däremot motsatsen blir det mer begripligt, men då frågar jag mig: Hur vet Lars Tobisson att den förväntade avkastningen är lägre än den faktiska avkastningen? I så fall besitter han kunskaper som han har dolt väldigt väl, om han kan veta var företagens avkastningsförväntningar i dag ligger. Allt tyder på att de flesta företag utgår från att de för framtida investeringar åtminstone skall få den avkastning de har på det totala arbetande kapitalet i dag. Skulle den ligga högre, desto bättre. Då kommer investeringarna att öka snabbare än vad vi tror, och det finns vissa tecken på att så kommer att ske.

Jag vill bara notera att Lars Tobisson med klädsam blygsamhet gick förbi hela problemet om hur han skall klara sin budgetpolitik.

Herrarna Åsling och Molin valde att besvara de frågor jag ställde genom att ställa nya frågor. Det håller naturligtvis debatten i gång, men det för den inte precis framåt. Vi kanske inte alls får veta hur man har tänkt kombinera moderat nedskärningspolitik med centerpartistisk fördelningspolitik och folkpartistisk sysselsättningspolitik. Jag antar att svaret är så pass besvärande att man tänker hålla inne med det i det längsta. I stället fick jag en mängd frågor. Jag är faktiskt snäll nog att svara även på mera omöjliga frågor.

Nils Åsling frågade varför jag inte nämnde att arbetslösheten stiger. Men det gjorde jag – jag gav en ganska ordentlig markering av att jag betraktar det nuvarande sysselsättningsläget som otillfredsställande och att arbetslösheten är för hög. Men det blir ändå något magstarkt när Nils Åsling sedan säger att sysselsättningen är det centrala och frågar vad regeringen gör för sysselsättningen.

Mitt svar här blir också ett svar till C.-H. Hermansson. Vad som nu händer är att vi vänder på sysselsättningsutvecklingen. Det gäller framför allt industrin.

Jag måste påminna den förra industriministern om att industrin under hans fögderi förlorade 40 000 arbetstillfällen per år. Det var resultatet av den Åslingska industripolitiken och den Bohmanska ekonomiska politiken. Vad folkpartiet gjorde för insatser vet jag inte, men inte var de av det positiva slaget. Den situation som vi hade att ta itu med hösten 1982 var att det försvann ungefär 3 000–4 000 industrijobb i månaden. Under fjolåret begränsade sig nedgången till ungefär 10 000. I år räknar vi med en uppgång på 15 000.

C.-H. Hermansson frågade hur vår politik är sammansatt. Det borde ha framgått av finansplanen att genom devalveringen och de omsvängningar i efterfrågan som vi har fått och som skapat en gynnsam konjunktur i industrin är det möjligt för oss att börja sanera statsfinanserna och samtidigt förbättra sysselsättningsläget. Det var också detta som var målet för vår politik att kunna göra dessa båda ting samtidigt. Det ni gjorde var att öka arbetslösheten och öka budgetunderskott. Den prestationen kommer ni aldrig ifrån.

Bo Södersten har tidigare talat om förträngningsmekanismer. De här närvarande borgerliga representanterna, fru talman, är närmast perfekta förträngningsmekanismer.

Jag fick fler frågor om näringspolitiken. Vad är det för fel på vår näringspolitik? Jo, säger Nils Åsling, vi uppmärksammar inte småföretagen. Förutom att fråga vad det är för mening med en sådan fras vill jag be Nils Åsling att läsa den proposition som industriminister Peterson lade fram i förgår. Där uppmärksammar vi småföretagen i mycket hög grad. Hoppas nu att centerpartiet skall stödja våra förslag där.

Låt oss sedan avlägsna myten att vi skulle försöka förhindra enskilda individer att engagera sig i ägandet i näringslivet, vare sig som enskilda företagare eller som aktieägare. Den 1 april startar allemanssparandet. Jag vill bjuda in Nils Åsling att delta i detta. Nils Åsling kan sätta in 600 kr. i månaden i svenska företag, och staten bjuder på skattefrihet på utdelningen. Detta visar väl att vi vill uppmuntra även Nils Åsling och andra potentiella småkapitalister till att delta i ägandet i näringslivet. Så välkommen till allemanssparandet! Jag tar mig friheten, fru talman, att göra reklam för denna innovation.

Vi fick sedan omigen höra att de borgerliga partierna är eniga om målsättningen att skära ned budgeten med 10–12 miljarder. Det visste vi ju. Men frågan är: Hur skall ni göra det? Nils Åslings råd till mig att klara ut finansieringen av försvars- och u-hjälpsanslagen är alldeles obehövligt. Det sköter jag nog ändå. Men det är inte jag som står här i talarstolen och utlovar ytterligare nedskärningar av budgetsaldot med 10–12 miljarder. Det är Nils Åsling som gör det. Det borde faktiskt vara han som lämnar besked om detta.

Sedan ställde Nils Åsling en fråga som är något märklig. Han bekymrar sig för när löntagarfonderna skall komma i gång. Han är tydligen mycket angelägen om detta. Det är ett stort bekymmer för honom. Jag hoppas att Nils Åsling inte ligger vaken om nätterna i förundran över när löntagarfonderna skall börja arbeta. Jag trodde att han ville avskaffa dem redan i dag, innan de kommer i gång. Men jag kan stilla Nils Åslings oro – löntagarfonder-

na kommer att starta denna vår.

Det finns ett ställföreträdande lidande, och jag tycker att Nils Åsling är något tvivelaktig som representant för den sortens övningar. Låt mig sköta löntagarfondernas konstruktion, så kan Nils Åsling syssla med att avskaffa löntagarfonderna – det är en bättre arbetsfördelning.

Björn Molin frågade när nästa besparingspaket kommer. Låt mig förklara hur vi ser på detta. När vi i höstas lade fram en proposition var det för att vi vill ha snabba effekter på budgetsaldot. Då måste man tillgripa åtgärder med snabb verkan. Nu anser vi inte att det finns vare sig samhällsekonomiska eller kreditpolitiska skäl för att ytterligare skära ner budgetunderskottet utöver vad vi har gjort för detta budgetår. Det betyder inte att våra ansträngningar att minska det långsiktiga trycket på statsutgifterna för ett ögonblick har upphört – vi är fullt sysselsatta med att ytterligare ta ner framtida utgiftsökningar och att begränsa framtida utgifter. Men det arbetet är inte av den karaktären att det kräver några särskilda besparingspaket som vi skall komma till riksdagen med, utan det går väl, vad jag nu förstår, att förena med det löpande budgetarbetet. Det är ett mera sansat och konstruktivt sätt att bedriva detta arbete på än att en gång i kvartalet få konstatera att budgetunderskottet har växt oss över huvudet. Om det skulle inträffa att vi bedömer att budgetunderskottet håller på att bli för stort i det korta perspektivet, kommer vi inte att tveka att gå in med åtgärder, och då kommer det besparingspaket – men den bedömningen gör vi inte i dag.

Slutligen beträffande familjepolitiken: Björn Molin säger att folkpartiet har täckning för sina förslag om familjepolitiken. Det är mycket möjligt att man har. Men det finns två problem. Det ena problemet är att samtliga oppositionspartier har sitt eget förslag till hur kostnaderna för en familjepolitisk reform skall klaras. En del vill lägga den huvudsakliga bördan på familjer och ensamstående utan barn. En del vill lägga en mycket stor del av bördan på löntagarna. En del vill lägga en mycket stor del av bördan på förvärvsarbetande familjer och gynna familjer där bara en förvärvsarbetar.

Man kan alltså se hur de olika borgerliga intressegrupperna har gjort sig gällande i förslagets konstruktion. Vi har vår mening om hur detta skall gå till. Men vi vill meddela riksdagen och oppositionspartierna på vilken nivå vi anser att det vore lämpligt att göra en insats. Sedan kommer vi också att lägga fram våra förslag. Men för att skapa rimligt utrymme för borgerligheten att samlas sig kring en lösning på detta valde vi den här metoden.

Det ingår också i bilden, fru talman, att den borgerliga familjepolitiken inte framgår förrän man har avslöjat de borgerligas besparingsförslag i hela deras vidd. Då är det inte fråga om någon familjevänlig politik, utan då är det fråga om ett sätt att ta av barnfamiljerna betydande summor och dela ut till aktieägare och höginkomsttagare.

Anf. 25 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det enda Kjell-Olof Feldt hade att komma med i anledning av mina farhågor för industriinvesteringarna var en motfråga beträffande en detalj. Om jag i hastigheten gjorde mig skyldig till en otydlighet vill jag

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

Finansdebatt

upprepa att avkastningskraven på nyinvesteringar ligger betydligt högre än räntabiliteten på företagens befintliga kapital. Med det kanske jag kan få svar på min fråga.

Av finansministerns första anförande fick jag intrycket att inflationen redan är besegrad. Men fakta är följande.

Förra året blev prisstegringen 9,3 %, vilket avsevärt översteg inflationstakten i våra viktiga konkurrentländer. Det är i industrivärlden bara socialistiskt styrda länder i södra Europa som redovisar lika höga siffror. Under årets första månad steg konsumentpriserna med 1,5 %. Då skall man notera att januarirealisationerna på kläder och skor sänkte totalindex med nästan 0,5 % – en effekt som med naturnödvändighet snabbt går över. I kommentarerna till denna siffra har det sagts att den är den lägsta sedan 1979. Men om man räknar bort effekten av den momshöjning som slog igenom i januari förra året, var den kvarstående prisstegringen då lägre än den som registrerades i år. Om man ser till nettoprisindex, som mäter prisutvecklingen rensad från indirekta skatter och subventioner, var uppgången mellan december i följ och januari i år hela 1,8 %, vilket kan jämföras med 0,7 % för ett år sedan. Mycket tyder alltså på att den verkliga inflationstakten är stigande.

Regeringen har lovat att föra ned inflationen till 4 % under 1984. Starten var således inte bra. Det återstår nu ett utrymme av 2,5 procentenheter på elva månader. Det betyder en ökningstakt på ungefär 2 % i månaden. Det strider mot all erfarenhet att det skulle vara möjligt att hålla en så låg inflationstakt, när budgetunderskottet ligger på över 10 % av bruttonationalprodukten och den internationella konjunkturen går uppåt.

Jag vill sammanfatta med att säga att regeringen inte har gjort något som råder bot på de djupgående strukturproblemen i svensk ekonomi. Med hjälp av budgettekniska manipulationer och den internationella konjunkturuppgången har den dock fått läget att se bättre ut än vad det är. Kjell-Olof Feldt har inte brutit med den socialdemokratiska utvecklingsmodellen, utan fortsätter att spika nya brädlappar på det fallfärdiga välfärdsbygget. Men detta lappande ger endast ett tillfälligt andrum. Vid nästa konjunkturuppgång rasar den bräckliga konstruktionen obönhörligen samman.

Vad regeringen gör är att den för en överbrygningspolitik i ny tappning. Nu är det inte fråga om att brygga över lågkonjunkturen i väntan på nästa uppgång. I dag går taktiken ut på att i skydd av en förbättrad konjunktur brygga sig över tiden fram till nästa val utan att det märks hur uselt det ekonomiska läget faktiskt är.

Anf. 26 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Till både finansministern och C.-H. Hermansson vill jag säga att jag visst är medveten om att arbetslösheten ökade från 1976 genom de svåra krisåren. Men skillnaden är att vi nu har en högkonjunktur. Vi har också en socialdemokratisk regering som lovat att avskaffa arbetslösheten. Lika fullt är arbetslösheten i dag långt större än den var under något av regeringarna Fälldins år. Det är det anmärkningsvärda – och det som avslöjar

avståndet mellan ord och handling i den socialdemokratiska regeringspolitiken.

Jag är helt på det klara med att det är Kjell-Olof Feldt som har hand om löntagarfonderna. Jag har för min del accepterat "arbetsfördelningen" att jag skall avskaffa dem. Men finansministern kan inte undandra sig ansvaret. Löntagarfonderna är ingen affär för finansministern privat, utan en angelägenhet för hela vårt svenska samhälle. På kapitalmarknaden frågar man sig i dag: När blir fonderna en faktor placeringsmässigt? Det var svaret på den frågan som jag hade hoppats att finansministern skulle kunna ge här i dag. När kommer löntagarfonderna att vara organiserade, och när kommer de i gång? Det är berättigade frågor. Sedan är det självklart att de icke-socialistiska partierna skall avskaffa fonderna den dag vi har möjligheter därtill.

Det avgörande i den politiska diskussion som vi nu för är hur man hanterar budgetunderskottet – vilken ambition och attityd som man har. Vi i centern har klart redovisat vårt budgetalternativ och vunnit överensstämmelse med de övriga icke-socialistiska partierna om det långsiktiga målet. För att fortsätta inflationsbekämpandet och för att kunna sänka räntan är det nödvändigt att vi drar ned budgetunderskottet. Frågan är om man kan gå in i en högkonjunktur, som vi nu är i färd med, utan att göra verkliga kraftanstängningar för att få ned budgetunderskottet. Man måste ta konsekvenserna av det konjunkturläge vi nu befinner oss i, om man vill föra en trovärdig stabiliseringspolitik. Det gör inte regeringen med det budgetförslag som vi i dag behandlar.

Jag måste sedan säga att det är ganska avslöjande för regeringens politik att man talar om familjepolitik och publicerar olika alternativ men inte har plats för dem i sin budget – lika litet som man har plats för ökade insatser för försvaret och u-hjälpen. Vi har, herr finansminister, plats till sista öret i vårt budgetalternativ för den familjepolitiska reform som vi förordar, syftande till ökad valfrihet för familjerna oberoende av bostadsort. Det är den väsentliga skillnaden. Vi tar ansvaret för att förbättra barnfamiljernas situation. Det har inte regeringen gjort.

Anf. 27 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Finansministern kritiserade oss för att vi inte kunde svara på alla hans frågor. Då tycker jag att finansministern skall komma ihåg att han har tio minuters repliktid medan vi har tre minuter vardera. Ändå undviker finansministern flera av de viktiga frågor som jag har ställt.

Vi i folkpartiet har ett sammanhängande budgetalternativ. Det innehåller ca 13,5 miljarder i besparingar, ca 1,5 miljarder i skattelättnader och ca 2 miljarder i utgiftsökningar. Summan av detta blir alltså en nettoförbättring av statsbudgeten på 10 miljarder. Hela den nettoförbättringen uppnås inte nästa budgetår, utan det är precis som med några av de besparingar som regeringen själv tog fram i höstas, nämligen att de får effekt först senare. Vårt gemensamma problem när det gäller att spara är att en del av förslagen får ett snabbare genomslag än andra.

Nr 92

Onsdagen den

7 mars 1984

Finansdebatt

Jag tolkar nu finansministern så att det inte kommer några konkreta besparingsförslag förrän i nästa budgetproposition och att vad som hände i höstas, när ni lade fram en speciell besparingsproposition, inte kommer att upprepas.

Finansministern sade sedan att de borgerliga partierna har olika finansieringsalternativ när det gäller familjepolitiken. Ja, det är riktigt. Men ni har ju inget förslag till finansiering alls. Vårt förslag är fullständigt, i motsats till det utkast som socialdemokraterna presenterade i går. Kom då med ett förslag till hur man skall finansiera det förbättrade stödet till barnfamiljerna så att vi får diskutera det! Eller anslut er till vår linje vad gäller finansieringen, om ni har så svårt att bestämma er! Då behöver ni ju inte heller oroa er för det moderata finansieringsalternativet. Då kan vi gemensamt uppnå majoritet för att finansiera en vettig förbättring av barnfamiljernas förhållanden.

Efter att ha lyssnat till vad de socialdemokratiska talarna har sagt i den här debatten om stödet till barnfamiljerna, om möjligheterna till högre sysselsättning och om reallöneökningar, så kan man i alla fall dra en slutsats: löftespolitiken har återförvisats till partitaktikens skräpkammare. Där lär den väl få förbli i varje fall till 1985.

Det är kanske en smula orättvist att påpeka detta i en debatt med Kjell-Olof Feldt, som säkert har bidragit till att löfteskarusellen har bromsats upp och nu slutgiltigt stannat. Statsministern däremot har både satt i gång och skjutit fart på denna löfteskarusell. Men jag tror ändå att det är ofrånkomligt att finansministern, som ju bär ansvaret, blir den som får bokföras för detta rekord i svikna vallöften.

Anf. 28 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag läste en gång en broschyr som bl. a. innehöll följande rader: "Arbetslösheten innebär inte bara försakelse och lidande för de arbetslösa och deras familjer. Då arbetskraften icke användes, betyder det också, att naturtillgångar ligga outnyttjade och att produktiva anläggningar icke tagas i bruk. Hela samhällets förluster genom den ekonomiska krisen stå därför i ett visst förhållande till de arbetslösas antal, och man mäter kanske dessa förluster bäst genom att mäta arbetslöshetens omfattning.

Kan någonting då vara rimligare än att söka utvägar för att skaffa arbete åt de arbetslösa? Kan någonting bättre svara mot hela samhällets intresse än att låta det allmänna sätta i gång arbeten, då de enskilda företagen inskränka sin verksamhet och inte anser det lönande att anställa arbetskraft i samma utsträckning som förut? Sunda förnuftet synes svara nej...".

I samma broschyr ställdes också frågan: Är arbete en lyx? Är arbete åt alla medborgare något man kan kosta på sig i rika och välmående samhällen, men inte i Sverige? Svaret var: "Det finns intet folk med sitt sunda förnuft i behåll, som i längden kan slå sig till ro med en ekonomisk visdom av detta dårhusmässiga slag."

Broschyren hade titeln "Har vi råd att arbeta?". Den var skriven av Ernst Wigforss.

Det var skrifter av detta och liknande slag som en gång övertygade mig om att den som ansåg massarbetslösheten vara ett vansinne måste bli socialist.

måste ta upp kampen för "att frigöra produktionskrafterna ur de fjättrar, som den privatkapitalistiska ordningen pålagt dem, att befria människorna från att vara tjänare under den ekonomiska organisationen och att i stället sätta dem i stånd att behärska den".

Resonemanget är fortfarande giltigt. Det är vanvett att tillåta massarbetslöshet. Det är en alltför dyrbar politik att låta åren gå utan att göra slut på arbetslösheten. Vi har råd att arbeta! Vi har däremot inte råd att låta bli.

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

Finansdebatt

Anf. 29 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Det visar sig nu att vad Lars Tobisson ville säga var att avkastningskravet på nyinvesteringar ligger betydligt högre än den genomsnittliga lönsamheten. Men det är verkligen ingen detalj, om man säger "avkastningsförväntningarna" och menar "avkastningskravet". Det var inte underligt att jag blev förvirrad.

Men om det nu är så att avkastningskravet på nyinvesteringar ligger högre än den genomsnittliga lönsamheten, vad säger detta om investeringsutvecklingen? Såvitt jag förstår ingenting alls. Den viktiga frågan är ju om avkastningsförväntningarna svarar mot avkastningskravet. Om det vet Lars Tobisson uppenbarligen ingenting – i varje fall hade han ingenting att säga.

Alla undersökningar som har gjorts visar att de två främsta hindren för investeringar är att efterfrågan är för låg och/eller att lönsamheten är för låg. Som jag visade har devalveringen nu höjt både efterfrågan och vinstnivån. Därmed är de viktigaste förutsättningarna för en investeringsuppgång för handen. Skälet till att svenska företag under tidigare skeden gjorde så stora finansiella investeringar var framför allt att de låga realinvesteringarna gav en stor uppbyggnad av likviditeten, och den likviditeten ville företagen hantera på ett lönsamt sätt, dvs. låna ut pengarna. När nu förutsättningarna för en realinvesteringssökning föreligger, kommer företagen att börja investera reallt, alltså i byggnader, maskiner, forskning, utveckling och annat. Jag tror alltså inte att företagen vill vara banker, och därför är det inte säkert att räntenivån blir så viktig.

I varje fall vet vi en sak: Utrymme finns för ökade industriinvesteringar. Tillverkningsindustrins vinster beräknas i år bli 38 miljarder kronor. Dess investeringar ligger på 18 miljarder. Det var därför jag riktade uppmaningen till företagen att utnyttja de möjligheter och förutsättningar som faktiskt finns.

Sedan vill jag säga att det berörde mig illa att höra Lars Tobisson, av alla människor, bekymra sig över avtalsrörelsen och framställa sig som något slags garant för att det med en moderat politik minsann skulle bli ordning på avtalsrörelsen. Den fördelningspolitik och den skatte- och bidragspolitik som moderaterna vill föra skulle nämligen, såvitt jag förstår, innebära ett mycket allvarligt hot mot våra möjligheter att komma fram till en rimlig löneutveckling. De beräkningar vi gjort på basis av de moderata förslagen har visat att de skulle utgöra rena dynamiten, om man kastade ut dem i avtalsrörelsen. Om moderaterna fick genomföra sina förslag, skulle en normalinkomsttagarfamilj förlora mellan 2 000 och 3 000 kr. direkt i levnadsstandard, medan en

höginkomsttagarfamilj skulle kunna tjäna mellan 5 000 och 10 000 kr.

Nu har Lars Tobisson ingen replik kvar, och jag vill därför bara konstatera att det är helt omöjligt att tänka sig att en sådan politik inte skulle få konsekvenser, att den stora mängden löntagare stillatigande skulle finna sig i att staten förde en sådan politik.

Skattetrycket kan inte höjas, säger man. Men det kan höjas för låginkomsttagarna – dessa kan bära högre skatter. Men höginkomsttagarnas skatter måste sänkas. Det skulle vara ett sätt att bidra till en lugn kostnadsutveckling! Därför är det nog faktiskt bra att moderaterna f. n. står utan inflytande över skatte- och fördelningspolitiken.

Nils Åsling sade beträffande budgetunderskottet att det viktiga är ambitionsnivån och attityden till budgetunderskottet. Han sade vidare att det viktiga är att de borgerliga partierna nu är ense om målet för politiken. Han sade i sitt anförande att det är lätt att förena besparingar och nedskärningar med en rättfärdig fördelningspolitik. Om ni är ense med moderaterna om målet, måste jag dra den slutsatsen att ni rimligen inte på någon punkt kan vara ense om medlen. Jag kan inte tänka mig att centerpartiet är berett att acceptera moderaternas avrustning av regionalpolitiken, som de vill skära ned med en halv miljard kronor. Hur går det upp i Jämtland. Nils Åsling, om Tobisson får det som han vill? Detta kan ni väl inte vara med på.

Ni kan väl heller inte acceptera moderaternas och folkpartiets förslag att sänka livsmedelssubventionerna med 1 000–1 200 milj. kr. Inte kan jag tänka mig att Åsling skulle våga visa sig på LRF, om mjölkpriset steg med över en krona litern. Det måste alltså vara någon väsentlig skillnad mellan ambitioner och attityder här. Är det då inte rena skämtet att säga att ni är ense om målet?

För att ta andra ting vill moderaterna skära ned på regional trafikpolitik, på särskolan och på färdtjänsten – allt sådant som jag trodde att centern faktiskt satte värde på. Därför är hela snacket om att det finns ett borgerligt budgetalternativ ett mer än lovligt stort skämt.

Jag hoppas att centerpartiet i den fortsatta hanteringen av budgetpropositionen klart markerar att man inte kan vara med på det som moderaterna och i vissa delar folkpartiet står för.

Björn Molin hade så många frågor att ställa i sin första treminutersreplik att han inte hann besvara någon enda av mina frågor. Jag ger upp, herr talman, i försöken att få några besked från oppositionen i någon fråga.

Jag tackar för invitationen till uppgörelse om familjepolitiken från Björn Molin. Det finns intressanta inslag i folkpartiets uppläggning, som vi kan fortsätta att resonera om.

Herr talman! Jag vill sluta med en deklARATION. Jag tycker att oppositionspartierna f. n. präglas av en viss uppgivenhet, blandad med en påtaglig ångslan för att den nu bedrivna politiken skall leda till uppenbara och för medborgarna viktiga resultat. Det betyder att hela det korthus ni byggt upp och som utgör ert alternativ kommer att ramla ihop. Då vill jag säga följande framför allt till C.-H. Hermansson och andra som ställer liknande frågor. Om det vore så att regeringen och jag själv för ett ögonblick trodde att vi skulle

kunna förstärka sysselsättningen i Sverige genom att låta budgetunderskottet gå i höjden, skulle vi göra det. C.-H. Hermansson skall inte tro att vi av lust att plåga oss skulle hålla tillbaka ökade offentliga utgifter, om vi trodde att de skulle föra oss närmare målet full sysselsättning. Varför skulle vi göra det?

Vi har kommit till den grundmurade slutsatsen att vi måste göra en avvägning när det gäller finanspolitiken, så att vi utnyttjar den förbättrade konjunkturen till att börja ta ner underskottet och därmed kombinera bättre balans, lägre inflation, med högre sysselsättning. Skulle vi gå den andra vägen, den vänsterpartiet kommunisterna rekommenderar, skulle vi snabbt slå sönder den förbättring av konjunkturen som nu är i gång och den investeringsuppgång som väntar.

Jag hoppas bli trodd på mitt ord, när jag säger att denna övertygelse är det som vägleder oss när vi för politiken på det sätt som vi gör. Hade vi en annan övertygelse, trodde vi att ett ökat budgetunderskott skulle vara bra för Sverige, bra för sysselsättningen, skulle vi inte tveka om att också bedriva en sådan politik.

Tredje vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, anmälde att Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 30 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Ett centralt mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet är, har vi hört under förmiddagen, att avveckla det strukturella budgetunderskottet genom att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Skattehöjningar är ingen framkomlig väg för att sanera statsfinanserna.

Inom den offentliga sektorn finns inte bara ett underskottsproblem utan även ett effektivitetsproblem och ett valfrihetsproblem. Dessa problem angrips bäst genom att införa mer av konkurrens inom den offentliga sektorns verksamhetsområden. Inom den kommunala sektorn bör effektiviteten kunna ökas genom större inslag av bl. a. anbudsförfarande, entreprenader och, vill jag tillägga, enskild verksamhet inom vissa av dagens kommunala monopolbranscher. Privata initiativ skall uppmuntras inom områden som huvudsakligen förbehållits den kommunala eller statliga sektorn.

Detta står i den gemensamma borgerliga reservationen om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Vi som är övertygade om att de här återgivna riktlinjerna är värda att följa inser att det krävs betydande besparingar inom den kommunala sektorn. Kommunsektorn svarar för 158 miljarder eller 72,5 % av den totala offentliga konsumtionen. För motsvarande år, 1984, är den statliga konsumtionen beräknad till 57 miljarder.

Ett minimikrav – i alla fall för oss som anser det absolut nödvändigt att få ner det strukturella budgetunderskottet och som finner det ytterligt angeläget att återskapa marknadsekonomin – är att se till att den offentliga sektorn och kanske framför allt den kommunala inte växer. Vi har därför krävt nolltillväxt – volymmässig nolltillväxt – för kommunsektorn.

Kommunerna och landstingen har i dag mycket god likviditet. F. ö. har likviditeten varit mycket god de senaste åren. 1982 ökade kommunernas finansieringskapital med 2,3 miljarder kronor. Vid årsskiftet 1982-1983 och för resten också 1983-1984 uppgick finansieringskapitalet för primärkommunerna till 17 miljarder kronor. Om man använder finansieringsmättet finansieringskapitalet i procent av externa utgifter, finner man att 240 av 284 kommuner har 7% eller mer i likviditet, dvs. man har en likviditet som motsvarar 25 dagars utbetalningar.

Detta är helt tillfredsställande, eftersom kommunernas kassaflöden är jämna och ganska lätta att beräkna. Malmö, som 1982-1983 hade en likviditet på 4,5%, dvs. likviditet för 16 dagars utbetalningar, har inte haft några som helst likviditetsproblem det senaste året. I stället har de styrande uttryckt stor tillfredsställelse med sin numera goda likviditet. Endast 24 kommuner var sämre ställda likviditetsmässigt sett än Malmö årsskiftet 1982-1983. Detsamma gäller sannolikt det senaste årsskiftet, men siffrorna har inte kommit fram ännu.

Till detta skall läggas att landstingen har genomsnittligt betydligt bättre likviditet än primärkommunerna.

Varför uppehåller jag mig då så mycket vid kommunernas och landstingens likviditetssituation? Jo, likviditeten är en strategisk faktor för kommunernas och landstingens utgifts- och budgetpolitik. Gott om pengar, dvs. god likviditet, leder förr eller senare till expansion och volymtillväxt. Detta är ju självklart.

Vill man uppnå nolltillväxt inom kommunsektorn, måste man dra in medel från denna sektor, dvs. minska likviditeten. Vi har från moderata samlingspartiet föreslagit besparingar i de specialdestinerade bidragen med 5,5 miljarder. En indragning av det återstående kommunala skatteunderlaget från juridiska personer ger en krympning av kommunsektorns finansiella ställning med 2,4 miljarder. De sammanlagda indragningarna blir då ca 7 miljarder.

Vid nolltillväxt minskar kommunernas utgifter med ungefär 4 miljarder. Nolltillväxt betyder, förenklat uttryckt, att man kan ge samma service som tidigare. Man kan däremot inte ge mer service. På grund av befolkningsutvecklingen växer viss efterfrågan, t. ex. inom äldreomsorgen. Å andra sidan kan vi inte längre blunda för att de senaste årens låga födelsetal får återverkningar på service för barn och ungdomar.

Den faktor som är viktigast att beakta när man bedömer våra indragningsförslag är produktiviteten och möjligheterna att påverka produktiviteten i den kommunala sektorn.

Utskottets syn på produktiviteten är att den är oföränderlig och att den produktivitet som än en gång uppnåtts i den offentliga sektorn en gång för alla är given.

Kommunsektorns snabba expansion i vårt land de senaste 20-30 åren är ett resultat av en mängd samverkande faktorer. Det är – för att använda några fina ord – faktorer på socioekonomisk nivå, t. ex. ökad geografisk rörlighet, strukturomvandling, befolkningsförändringar, högre skattetryck, ökad spe-

cialisering och förkortad arbetstid, faktorer på ideologisk-kognitiv nivå, t. ex. större efterfrågan på offentliga tjänster, nolltaxor eller höga subventioner, större tolerans för skattehöjningar upp till en viss nivå i en relativt rik ekonomi och storleksmaximering inom den offentliga sektorn samt politiskt-institutionella faktorer, t. ex. starkare intresseorganisationer med effektivare lobbyverksamhet, större sammanvävning mellan intresseorganisationerna och riksdag och byråkrati, progressiv beskattning och vertikal differentiering, dvs. att stat, kommun och landsting var för sig bestämmer om utgiftsnivå, skattenivå, *kommunsammanslagningar* osv.

Ingen kan väl tro att alla dessa faktorer, som ständigt undergår förändringar och som korsvis påverkar varandra, automatiskt kan leda till en optimal storlek av den kommunala sektorn och en produktivitet inom det offentliga som är optimal, dvs. inte kan förbättras. Detta är en omöjlighet, särskilt i en sektor som inte får feedback genom konkurrens och fri prisbildning. Motsatsen har lika hög – eller snarare lika låg – sannolikhet som att finna en knappål i en höstack.

Utskottet skriver: "En minskning av kommunernas inkomster med 7 miljarder kronor motsvarar ca 4 % av den kommunala konsumtionen eller en höjning av den kommunala medelutdebiteringen med ca 1:75 kr. Eftersom motionärerna föreslår att ett skattestopp införs, återstår inte något annat än att minska den kommunala verksamheten." Detta innebär att utskottets majoritet tror att man arbetar på optimal volymnivå och med optimal produktivitet inom den kommunala sektorn. Detta utgör ett slående exempel på slentriantänkande och dålig analys.

Nolltillväxt, något ökad produktivitet samt visst ianspråktagande av likviditetsresurser under en anpassningstid skapar inga katastrofala svårigheter för de flesta kommuner och landsting. För de sämst ställda kommunerna har vi avsatt "omskolningsbidrag" på 1 miljard.

Jag vet att det finns ganska god anpassningsförmåga hos kommuner och landsting, om man bara måste anpassa sig. Den kommun jag kommer ifrån råkade för några år sedan i finansiellt bryderi på grund av en rad politiska missgrepp. Man tvingades att skära ned sina utgifter – f. ö. hade man kunnat skära ned dem ännu mer – och den kommunala servicen blev på intet sätt katastrofalt dålig. De sparprogram som genomfördes hade året innan förkastats av den socialdemokratiska majoriteten med exakt samma argument som utskottet anför mot de kommunala besparingar som moderata samlingspartiet har föreslagit.

I vår motion konstaterar vi att minskningen av statsbidragen i princip kan ske på alla områden, eftersom det i sig inte innebär att just den träffade verksamhetens inriktning och omfattning behöver påverkas. Neddragningen av statsbidrag innebär egentligen endast en förändring i de finansiella relationerna mellan staten och kommunerna.

Vi har byggt vår argumentering på en ESO-studie av Brunsson-Jönsson. De fann när det gällde indragningen på skolektorn att all kommunal verksamhet solidariskt fick bära effekterna av indragningarna. Jag tycker att utskottets syn på kommunalpolitik och kommunala tjänstemän är något

pessimistisk, när man konstaterar att besparingarna i främsta rummet skulle drabba de handikappade, pensionärerna och de psykiskt sjuka. Indragningen av mentalsjukvårdsbidraget kommer säkerligen att bäras solidariskt av all sjukvård.

Decentralisering och frihet för kommunerna är väl f.ö. en del av den socialdemokratiska förnyelsen då det gäller statens och kommunernas relationer. Tror man inte på civilministerns politik? Eller har man haft ont om argument, när man kritiserade våra ställningstaganden?

Den socialdemokratiska utskottsmajoritetens kritik av motion 2031 när det gäller den kommunala politiken håller, som jag nu visat, inte. Därför yrkar jag bifall till den moderata reservationen nr 16.

Anf. 31 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Den kommunala sektorn är den samhällssektor som vuxit snabbast under 1970-talet. Trots en gradvis neddragning av den kommunala konsumtionsökningen har den tagit i anspråk mer än hälften av resurstillväxten under den senaste tioårsperioden. Till stor del förklaras den ökade kommunala konsumtionen av att kommuner och landsting faktiskt har fått ta över stora uppgifter som tidigare vilat på staten.

Finansministern har i årets budgetproposition påpekat att han senare ämnar föreslå riksdagen att dra in den återstående beskattningsrätten från juridiska personer i kommunerna till staten. Finansministern kommer också i en särskild kommunal proposition att föreslå att kommunerna kompenseras för detta bortfall. Det är mot den bakgrunden, herr talman, litet svårt att i dag diskutera dessa åtgärder, eftersom vi inte vet någonting om hur regeringen kommer att göra på det kommunala området, hur dessa kompensationer kommer att se ut eller vilken omfattning de kommer att få.

Från centerpartiets sida har vi emellertid i vårt budgetalternativ föreslagit att 3 miljarder kronor skall sparas från den kommunala sektorn, främst genom att staten behåller de medel som dras in från kommunernas juridiska personer.

Vi ser inte detta enbart som en besparingseffekt, utan också som en utjämning mellan olika kommuner. Eftersom företagsetableringen är ojämnt fördelad mellan kommunerna blir det rättvisare om staten tar in hela beloppet från de juridiska personerna. Detta förutsätter givetvis att man också förbättrar själva skatteutjämningsystemet.

I den nuvarande ekonomiska situationen måste självfallet också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser. Med hänsyn till den kraftiga expansionen under 1970-talet bör det rimligen finnas ett gott utrymme för sådana åtgärder. Utan en sådan kommunal omprövning sprängs de samhällsekonomiska ramarna. Ytterligare kommunalskattehöjningar är dock ingen framkomlig väg. Inte minst skulle lägin-komsttagare drabbas mycket hårt av sådana.

Den kommunala sektorn har generellt sett dock en god likviditet. Prognoserna för 1984 är också väsentligt bättre än de varit tidigare.

Från Kommunförbundet föreligger i dagarna ett preliminärt bokslutsresultat för 1983, som visar ett överskott för kommunsektorn på ca 800 milj. kr.

Vid jämförelser mellan preliminära och definitiva utfall har det visat sig att de preliminära bedömningarna av nettoöverskottet under åren har legat i underkant. Variationerna i denna underskattning har emellertid varit ganska stora år från år.

Mönstret från tidigare år ger i alla fall en antydning om att driftbudgetens nettoöverskott för 1983 kommer att uppgå till ungefär samma belopp som för 1982 – eller ca 1 400 milj. kr. Ser man på ett genomsnitt av nettoöverskotten under åren från 1978 finner man att det ligger på i runda tal 1 600 miljoner fram till 1983.

I den ekonomiska situation vi nu har och kan räkna med de närmaste åren är det nödvändigt med omprioriteringar inom hela kommunsektorn. Denna omprioritering skall självfallet göras av kommuner och landsting själva utan en central statlig styrning.

Från centerpartiets sida ser vi det som en naturlig utveckling att man prioriterar begränsade ekonomiska resurser mer direkt till personlig omsorg och mindre till exklusiva byggnader.

Hemsjukvården – med både sjukvård och social omvårdnad – måste ytterligare byggas ut liksom lokala vårdcentraler. En decentraliserad sjukvård ger en naturlig anpassning till arbets- och vardagsliv och därmed en viktig trygghet för den enskilde. Specialistvården bör ha sitt utflöde ur denna lokala vårdorganisation.

Den kommunala organisationen måste också radikalt decentraliseras för att man skall kunna skapa förutsättningar för att lägga ut beslut och ansvar nära människorna och därmed åstadkomma en god och riktig hushållning med tillgängliga medel.

Samhället, dvs. staten, bör inte minst över landsting och kommuner garantera en säker och bra grundtrygghet. Inom den garantin bör det ges utrymme för enskild och kooperativ verksamhet.

Från centerpartiet har vi föreslagit att kooperativ verksamhet inom den offentliga sektorn skall kunna utvecklas på många områden, bl. a. inom bostadsområdet, äldreomsorgen och barnomsorgen. Barnomsorgen t. ex. har byggts ut avsevärt under tiden från 1976. Ca 20 000 platser per år har tillkommit i barnstugor och familjedaghem. Kostnaden för kommunerna och staten har under denna period ökat från 1,5 miljarder till 12 miljarder kronor.

Utöver valfrihet genom bl. a. utbyggd vårdnadsersättning bör föräldra-kooperativen vara ett intressant alternativ för föräldrarna, både kostnads-mässigt och när det gäller att arrangera tillsynen.

Självfallet bör föräldrakooperativen tas in i de kommunala barnomsorgsplanerna och få bidrag från stat och kommun på samma sätt som de kommunala daghemmen.

Ideella föreningar som önskar ansvara för verksamheter bör också få stöd från kommunernas sida. Detta är ofta god kommunalekonomi och ger ökat ansvar åt föreningarna.

När kommunerna nu har fått och förhoppningsvis kommer att få ytterliga-

re ökade möjligheter att avgöra olika frågor, bör man också ta fatt i denna möjlighet och våga ta ansvar även i kanske besvärliga avgöranden. Detta vitaliserar vår demokrati och är ofta ekonomiskt riktigt.

Den kanske viktigaste förutsättningen för ökad kommunal självstyrelse och demokrati är det sätt på vilket intäkterna tillförs kommunerna. De väsentligaste intäkterna för landsting och kommuner är kommunalskatt, statsbidrag och avgifter. Avgifterna utgör endast en mindre del. Begränsningarna är givna i kommunallagen – man får inte ta ut så stora avgifter att verksamheter går med vinst.

En allmän målsättning bör vara att de tekniska avgifterna normalt skall täcka kostnaderna. Däremot bör de sociala taxorna inte ligga så högt att de som bäst behöver omsorgen inte kan få den. Det finns dock fortfarande ett visst utrymme för en anpassning uppåt av taxorna.

Kommunalskatten har nu nått en sådan höjd att en generell ökning inte bör komma i fråga. Däremot bör självfallet en utjämning kunna åstadkommas. Detta kräver dock åtgärder som jag senare skall beröra.

Centern avvisar förslaget om lagstiftning om ett skatteuttagstak. Den kommunala beskattningsrätten är en grundpelare i den kommunala självstyrelsen. Därför kan vi inte acceptera förslaget från moderaterna, som vill lagstifta om ett kommunalt skattetak.

Statsbidragen är en stor inkomstkälla för kommunsektorn. Beloppet för år 1983 uppgick till nära 50 miljarder kronor. Därav utgår 10,4 miljarder i skatteutjämning och ca 40 miljarder i specialdestinerade bidrag.

Trots den kraftiga utbyggnad av skatteutjämningen som skedde under den icke-socialistiska regeringstiden, från 2,7 miljarder 1977 till 10,4 miljarder 1983, kvarstår stora olikheter mellan kommunerna. Ett trettio-tal kommuner har egen skattekraft som till 50–60 % överstiger medelskattekraften, den tillförsäkrade skattekraften. Ändå får dessa kommuner, liksom andra skattekraftstarka kommuner och landsting, en avsevärd del av de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna.

Det krävs alltså en radikal omläggning av hela statsbidragsgivningen till kommuner och landsting. Ett successivt överförande av de specialdestinerade statsbidragen till ett allmänt statligt bidrag till kommuner och landsting med en ytterligare förstärkning av skatteutjämnings-effekten bör ske.

Vid förstärkning av skatteutjämningen bör hänsyn tas till särskilt geografisk belägenhet, dvs. stora avstånd, och kommunernas kostnader. En statistisk undersökning som statistiska centralbyrån nyligen gjort visar att skogslänen har betydligt större omkostnader än andra kommuner.

Samma standard till samma kostnader var man än bor bör eftersträvas i regelsystemet. Sedan skall kommuner och landsting själva prioritera. På så sätt utnyttjar man de ekonomiska resurserna på det effektivaste och för människorna bästa sättet. Det garanterar det lokala inflytandet, som en sådan omläggning öppnar för och stimulerar till.

Majoriteten i finansutskottet, socialdemokraterna och kommunisterna, avvisar vårt förslag om den kommunala ekonomin. Motiveringen är att kommunerna kommer att tvingas att höja skatten eller att minska den

kommunala verksamheten med påfrestningar på sysselsättningen som följd. Utskottsmajoriteten har konstaterat att det finansiella sparandet inom kommunsektorn blir ungefär detsamma för 1984 som för 1983, alltså förutsättningarna är betydligt bättre än vad man tidigare räknade med. Samtidigt har de genomsnittliga utdebiteringshöjningarna legat så lågt som vid 19 öre. Tror nu socialdemokraterna på sin egen regerings förmåga att få ned inflationen till 4 %, skulle detta ytterligare förstärka kommunernas och landstingens finansiella ställning. Det borde leda till att även socialdemokraterna inser att det inom kommunsektorn finns utrymme för sparande för att minska statens underskott. Läser man mellan raderna i finansplanen verkar det som om även finansministern har insett detta. Jag tycker att det är en besynnerlig uppläggning av budgeten. Den tycks vara så ofullständig att det inte finns någon finansiering av familjepolitiken och försvarspolitiken. Den ryckighet som präglar handläggningen av den kommunala ekonomin inger inte heller något förtroende. Att regeringen i statsverkspropositionen inte redovisar vad den kommer att göra med skatteintäkterna från juridiska personer i kommunerna är också en svaghet. Man hänvisar till propositionen om den kommunala ekonomin, som kommer att framläggas om någon dag. Inte heller den lär emellertid vara fullständig när det gäller kompensationen till kommunerna, utan detta får man vänta med tills kompletteringspropositionen redovisas senare i vår. Det kanske kan ges besked här i dag från en företrädare för regeringspartiet som Paul Jansson om vad som finns i den *aviserade kommunala propositionen*.

Jag ser saken så, att regeringen försöker lägga ut dimridåer och vilseleda kommunerna och allmänheten när det gäller hur mycket och var man minskar transfereringarna till kommunsektorn. Därför är det så svårt att i dag få en sammanfattande bild av hur regeringen ser på den kommunala ekonomin.

Herr talman! Jag yrkar bifall till centerreservationen 17 i utskottets betänkande.

Anf. 32 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Låt mig allra först framhålla, att jag tycker att debatten om den kommunala ekonomin i dag är ganska onödig. Det är enligt min mening en överloppsgärning att nu uppta kammarens tid med att diskutera dessa frågor, i synnerhet som vi vet att vi om några veckor får en ny debatt här om den kommunala ekonomin, då vi behandlar den särskilda proposition som regeringen har aviserat och som Rolf Rängård även hänvisade till.

De motioner på detta område som väckts under den allmänna motionstiden och i anslutning till budgetpropositionen kunde mycket väl hållas åt sidan och behandlas i ett sammanhang, när vi har de kommunalekonomiska frågorna på dagordningen i riksdagen. Vi var faktiskt några stycken i utskottet som hävdade den uppfattningen och ansåg, att det inte borde föras dubbla debatter i kammaren om kommunernas ekonomi. Vi vet ju hur ansträngt vårt arbetsschema ändå är. Nu har det emellertid väckts motioner och fogats reservationer till utskottets betänkande, och jag är därför tvingad

att helt kort motivera utskottets ställningstagande i det här sammanhanget.

Som framgår av betänkandet har det finansiella sparandet inom den kommunala sektorn blivit bättre än man räknat med, något som Rolf Rämgård också påpekade. Det blir ungefär detsamma för 1984 som det blev för 1983, och detta ger alltså en betydligt ljusare bild än vi tidigare kunde vänta. Skattehöjningarna, sedda som genomsnitt för kommunerna, blir endast 19 öre. Den främsta orsaken till detta är väl att kostnadsökningarna blivit betydligt lägre än tidigare. Regeringens målsättning att hålla inflationen vid 4 % i år kommer naturligtvis, som Rolf Rämgård antydde, att ytterligare förbättra kommunernas situation. Det är riktigt, och vi hoppas att vi skall lyckas med den här politiken.

Kommunernas konsumtionsökning har varit 1,8 %, och det har gett till resultat att man kunnat öka sysselsättningen i kommunerna med ca 15 000 personer. Och i varje fall jag uppfattar det som positivt att kommunerna i den här situationen, då arbetslösheten i landet är alltför hög, på det här sättet kan bidra till en bättre situation på arbetsmarknaden.

Om man ser på de motioner som väckts och de reservationer som fogats till betänkandet, finner man att det som vanligt är moderaterna som går hårdast fram mot landets kommuner, och jag skall i huvudsak kommentera moderaternas motion och deras reservation på den här punkten.

I motionen kräver moderaterna först och främst nolltillväxt – det har ju Margit Gennser tidigare framhållit. Det får således inte vara någon volymökning alls i kommunerna, och bara detta skulle för nästa år innebära, att de 15 000 jobb som volymökningen gett upphov till skulle gå förlorade. Kommunerna får alltså enligt moderaterna inte bidra till en sysselsättningsökning. Tvärtom skall kommunerna tvingas medverka till en kraftigt ökad arbetslöshet i samhället. Den samlade finansiella effekten av moderaternas indragning på kommunsektorn belöper sig nämligen till hela 7 miljarder kronor.

Vad är det då för statsbidrag som skall tas bort eller skäras ned? Jo, man vill helt ta bort statsbidraget till driften av kliniker för psykiskt sjuka. Bort skall även bidragen till särskolor, till färdtjänsten i kommunerna osv. Detta är en mycket typisk moderat politik, vars effekter på ett cyniskt sätt drabbar de allra svagaste grupperna i samhället, nämligen de psykiskt sjuka, de utvecklingsstörda barnen samt handikappade och pensionärer.

Sedan säger moderaterna – det påpekade även Margit Gennser – att minskningen av statsbidragen för dessa ändamål inte alls behöver leda till att just dessa verksamheter drabbas. Det är ett ganska fantastiskt påstående. Ni har ju pekat ut dessa grupper och sagt att man här kan göra indragningar och spara pengar. Ute i kommunerna uppfattas detta givetvis såsom ett ställningstagande från statens sida. Era moderata kommunalmän kommer då liksom ni i riksdagen att anse att dessa verksamheter inte är så viktiga och att man kan dra in på dem. Jag anser det vara en självklarhet att resultatet kommer att bli detsamma.

Man skulle kunna vända på kuttingen och säga att ni moderater vill spara mycket mer än alla andra även på statsutgifterna. Om man gör ett

tankeexperiment, är ert resonemang lika klyftigt som om ni exempelvis skulle kräva stora nedskärningar i fråga om det militära försvaret och samtidigt förklara att det inte får drabba försvarets verksamhet. Utpekar man en sektor och säger att man där kan spara utan några vådor, har man därmed även tagit ställning för eller emot den verksamhet som det där rör sig om. Jag är mycket orolig för att ett sådant uttalande från riksdagens sida skulle komma att uppfattas såsom en klar rekommendation till kommunerna att skära ned på just dessa områden. Särskilt för moderata kommunalpolitiker kommer det att bli en ledstjärna. Det vill jag inte se hända i vårt samhälle.

Såsom tidigare har påpekats här vill moderaterna införa en lagstiftning om kommunalt skattestopp. Drar man in dessa 7 miljarder kronor, innebär det en volymminskning på ca 4 %, vilket måste kompenseras med en kommunal-skattehöjning på 1:75 kr. Det är lätt att räkna ut effekten av en indragning. Om kommunerna då enligt moderaternas förslag inte får höja skatten, innebär detta en mycket kraftig nedskärning av den kommunala verksamheten och därmed en väsentligt ökad arbetslöshet i landet. Detta kan vi socialdemokrater i finansutskottet inte acceptera. Vi yrkar naturligtvis avslag på dessa reservationer och motioner.

Herr talman! För dagen nöjer jag mig med dessa kommentarer. Som jag sade inledningsvis får vi möjlighet till en mer genomgripande debatt om några veckor, när riksdagen skall behandla regeringens proposition om den kommunala ekonomin. Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 25 och avslag på reservationerna 16, 17, 18 och 19.

Anf. 33 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Paul Jansson uppehöll sig mycket vid vårt förslag att från landstingen dra in det enda specialdestinerade bidraget, nämligen mentalvårdsbidraget. Detta bidrag kom till när mentalvården överfördes från staten till kommunerna. Det har fungerat som ett generellt bidrag till landstingssektorn – egentligen det enda som finns kvar.

Vi vet när vi arbetar med budgeter både i kommuner och i landsting att man får kostnadsramar. Dessa ramar är i och för sig beräknade efter den mängd pengar kommunen/landstinget har till sitt förfogande genom skatter, bidrag och avgifter. Sedan prioriterar kommunalpolitikerna efter dessa ramar på kostnadssidan. Det betyder helt enkelt att man solidariskt sprider ut besparingarna på olika verksamheter både i landsting och i kommuner. Detta vet alla erfarna kommunalpolitiker.

Dessutom finns det vetenskapliga undersökningar som visar att detta är fallet. När staten drog in skolbidragen var det inte bara skolan som träffades, utan effekterna drabbade all verksamhet i kommunen. Om staten prioriterar en utbyggnad kan den prioriteringen inte hänga kvar när man måste dra ned på grund av ändrade statsfinansiella förhållanden. Våra moderata kommunalpolitiker är i alla fall så kloka att de kan se att var tid har sin prioritering. De uppfattar inte alls det här som en pekpinne från oss i riksdagen, och pekpinna bör vi verkligen vara försiktiga med. Skall vi kunna klara svåra tider, skall vi kunna åstadkomma produktivitetshöjningar osv., måste vi

faktiskt överlåta till dem som står i närheten av de praktiska problemen att lösa dem. Jag är helt övertygad om att kommunalpolitikerna kan det. Jag gör mig till tolk för precis samma åsikt som civilministern har gett uttryck för i den socialdemokratiska regeringen.

Så till sysselsättningen. Vi diskuterar nu den budget som skall gälla nästa budgetår. Och då lär det vara högkonjunktur. Under en högkonjunktur skall man egentligen inte syssla med arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag tror att det är viktigt att se till, att alla verksamheter i ett land blir produktiva, vare sig det är offentlig verksamhet eller enskild. Det är därför vi har föreslagit besparingsåtgärder.

Anf. 34 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! Det kanske inte är meningsfullt att föra någon vidare debatt här, eftersom Paul Jansson hänvisar till den kommande kommunala propositionen. Låt mig emellertid något kommentera Paul Janssons argument att man skulle ha lagt den här debatten åt sidan. Jag tillhörde dem i finansutskottet som tyckte att detta område utgör en väsentlig del av hela samhällsekonomin. Inom den offentliga sektorn är kommuner och landsting en av de största delarna. Det vore ju märkligt om man inte skulle diskutera dem i riksdagens finansdebatt. De hör ju dit, i synnerhet som vi i våra alternativa budgetförslag har dem som tunga bitar, låt vara att det gäller besparingsförslag. De är väsentliga delar av den totala ekonomin, och då vore det egendomligt om man inte skulle föra den diskussionen i riksdagens finansdebatt.

Sedan konstaterar Paul Jansson att kommunernas finansiella situation är betydligt ljusare. Det konstaterade jag också, och då vore det ju logiskt, som jag sade i mitt huvudinlägg, att man kunde visa direkt på en besparingseffekt inom kommunsektorn redan nu. Det finns bevisligen ett utrymme för sådant, och det hade väl regeringen också kunnat ta fasta på. Nu avvaktar man. Vi vet inte hur stor besparing regeringen kommer att göra, och då är det svårt att här kommentera saken.

Emellertid har det inte gjorts någon kommentar vare sig av utskottet eller i dagens debatt till det förslag som vi har om att man skall förbättra skatteutjämningsystemet. Vi känner till utfallet i kommunerna enligt den utredning som har gjorts av en utredningsgrupp i finansdepartementet. Man konstaterar att i genomsnitt får kommunerna 2 500 kr. per invånare i form av specialdestinerade bidrag i 1980 års räkenskaper. Utfallet varierar kraftigt mellan kommunerna, från mindre än 1 800 kr. till över 3 000 kr. per invånare. Skillnaderna är särskilt stora inom bidragsområden där bidragen är verksamt styrande. Som exempel redovisas att statsbidragen per barn i åldern 0-6 år varierar mellan under 2 000 kr. som minst och över 12 000 kr. som mest. Det är ju ganska markanta skillnader, som inte på något sätt kan vara rättvisa.

Det skulle ha varit tacknämligt om man hade fått någon kommentar från utskottsmajoriteten och från dagens debattörer i den frågan.

Anf. 35 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag litar inte så mycket på de här vetenskapliga undersökningarna som har presenterats, Margit Gennser. Jag litar mera på hur praktiska kommunalmän reagerar.

Jag vågar inte vara säker på att man, om riksdagen säger att nu drar vi in bidraget till de utvecklingsstörda barnen, flyttar över pengar från andra kommunala verksamheter för att täppa till de hål som då uppstår. Jag upplever risken som väldigt stor att man tar detta som en beställning, som ett principiellt ställningstagande från riksdagens sida, och låter besparingarna gå ut över just dessa områden, vilket drabbar de allra svagaste grupperna i vårt land, dessa människor som mer än några andra behöver samhällets vård och omsorg.

Margit Gennser har alltså tyvärr inte på något sätt övertygat mig på den punkten genom att hänvisa till vetenskapliga utredningar och uttalanden.

Däremot har jag ett praktiskt exempel hemifrån mitt eget landstingsområde på hur centrala direktiv ifrån moderaternas partiledare så småningom tvingade den moderata landstingsgruppen i Skaraborgs läns landsting att begära en skattesänkning på 50 öre. Det pågick ganska länge, kan jag säga. År efter år anklagades landstingsgruppen av Ulf Adelson för att man inte sänkte skatten när likviditeten var så god i Skaraborgs läns landsting. Nu har den moderata gruppen tvingats lägga fram ett förslag om en skattesänkning på 50 öre. Så visst påverkas man av uppfattningar på centralt håll!

Slutligen vill jag säga till Rolf Rämgård att jag redan har framhållit att det hade varit i hög grad praktiskt att föra debatten om den kommunala ekonomin i ett sammanhang när vi hade regeringens proposition. Jag vidhåller den uppfattningen. Det dröjer ju bara några veckor, så skall vi på nytt försöka hitta nya argument i den kommunalekonomiska debatten. Förhoppningsvis har vi då ett mycket bättre underlag, eftersom vi då har fått regeringens proposition, där svaren på de frågor som bl. a. Rolf Rämgård här har ställt kommer att ges.

När det gäller skatteutjämningen vet Rolf Rämgård lika bra som jag att det sitter en statlig utredning och tittar på den saken. När den utredningen har lagt fram sina förslag får vi ta den debatten och ta ställning till dessa frågor.

Anf. 36 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Paul Janssons uttalande förvånar mig. "Jag tror inte på vetenskap", säger han. Gäller det bara på detta område, eller gäller det också när Paul Jansson blir sjuk? Är spindelväv bättre för sårbehandling än Biosept eller antibiotika ifall infektionen är mycket besvärlig? Jag trodde inte att jag skulle få höra sådant uttalande i riksdagen år 1984.

Vad sedan gäller Skaraborgs läns landsting tror jag inte det var brev som påverkade moderaterna att sänka skatten. Har man en miljard i likviditet, dvs. 100 % likviditet, är det på tiden att ge tillbaka litet av skattepengarna till medborgarna i Skaraborgs län. Man hade nämligen överbeskattat dem.

Jag är faktiskt helt övertygad om att Paul Jansson är betydligt förståndigare än hans inlägg ger sken av och att han både tror på vetenskap och vet vad

som var den verkliga orsaken när moderaterna rättade till ekonomin litet grand i Skaraborgs län. Men jag tror att Paul Jansson är förfärligt konservativ. De prioriteringar som har kommit till uttryck en gång för länge sedan när statsbidragen instiftades skall för evigt gälla, anser Paul Jansson. Ja, inte blir det ett dynamiskt samhälle på det sättet. Försök att tänka om!

Anf. 37 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Dess bättre är Margit Gennser betydligt mer konservativ och mörkblå än jag. Det är jag glad över. Men jag vidhåller att just i sådana här sammanhang är det inte säkert att man kan lita på vetenskapliga undersökningar. Jag litar på vetenskapen i övrigt, fru Gennser, det är inte fråga om annat. Men med erfarenhet av praktiskt kommunalt ekonomiskt handlande vet jag att det finns starka skäl att vara mycket försiktig i det här avseendet. Jag kan inte frigöra mig från tanken att om regering och riksdag pekar ut en speciell sektor där de anser att man kan spara pengar, är risken stor att detta kan få en spridningseffekt – att partiernas företrädare på det kommunala planet ser saken på samma sätt, eftersom det gäller politiska ställningstaganden. Sådana ställningstaganden – det känner Margit Gennser till – går ofta utanför vetenskapliga resonemang i olika sammanhang.

Sedan är det självklart – jag har aldrig påstått något annat – att om en verksamhet pågått ett antal år kan den behöva omprövas. Jag är inte så förstockad att jag inte anser att vi kan göra det också på det område som det här är fråga om, om vi finner bättre lösningar. Men den omprövningen – jag upprepar det – får inte gå till på det sättet att den drabbar de svagaste och sämst ställda i vårt land. På den punkten är jag obevcklig.

Tredje vice talmannen anmälde att Margit Gennser anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 38 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag har anmält mig till denna debatt för att säga något om finansieringen av affärsverkens verksamhet, och jag skall bli mycket kortfattad.

Finansutskottets betänkande 1983/84:25 behandlar bl. a. tre moderatmotioner, s. k. kommittémotioner, med Rolf Clarkson som första namn. I motion 2360 yrkas att affärsverkens kommersiella verksamhet bör byta företagsform och ombildas till bolag. I motion 2497 yrkas att en del av affärsverkens dotterbolag försäljs, med andra ord att de privatiseras. Slutligen föreslår samma motionärer i motion 2510 att det bildas finansieringsbolag för luftfartsverkets och SJ:s kommersiella investeringar.

Utskottsmajoriteten har inte gått motionärerna till mötes utan avstyrker samtliga yrkanden. Vi moderater i finansutskottet har därför i reservation nr 22 följt upp motionskraven. I vår reservation framhåller vi de fördelar vi skulle vinna genom att tillmötesgå motionärerna. Jag skall nämna några få punkter.

När det gäller frågan om att byta företagsform skulle vid en sådan

ombildning styrelserna i bolagen direkt bli ansvariga för investeringar i bolagen och deras finansiering. Andra fördelar skulle också vinnas med en sådan omläggning. Kraven på styrelserna skulle skärpas, och man skulle kunna utnyttja aktiebolagslagens förmånliga avskrivningsregler.

Försäljning – privatisering – av affärsverkens dotterbolag skulle förutom att ge effektivare bolag inbringa ca 300 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Genom avgiftshöjningar och omläggning av betalningsrutiner skulle statskassan ytterligare förstärkas med 300 milj. kr. Sammantaget skulle, om vi följer reservationen, statskassan förstärkas med i runt tal 600 milj. kr.

Till sist förslaget i motion 2510 om bildandet av finansieringsbolag, som man har rubricerat som Luftfinans och Järnvägsfinans, på ett med Telefinans likartat sätt. En effektivare och utanför budgeten liggande finansieringsform skulle vara till fördel. Vi moderater för fram dessa vad vi anser bra förslag i reservation 22, som jag härmed yrkar bifall till.

Anf. 39 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker med några ord beröra samma ämne som den föregående talaren, nämligen affärsverkens finansiering, och även anföra några synpunkter på de statliga verkens och företagens roll i kampen mot krisen.

De borgerliga partiernas krislösning innebär en hård satsning på de renodlade marknadsmekanismerna. Krisen, med den svaga ekonomiska tillväxten och underskottet i statsbudgeten, tas till intäkt för ständiga attacker på den offentliga verksamheten med krav på privatisering och bildande av fristående bolag. Särskilt ordet bolag tycks – som vi hörde nyss i Filip Fridolfssons anförande – vara omgivet av en nimbus. Så har exempelvis televerket angripits för sin monopolställning, och i borgerliga motioner som regelbundet återkommer till riksdagen ställs krav på att televerket i princip skall fungera som linjebärande och att utrustningen i övrigt skall tillhöra den s. k. konkurrensutsatta sektorn.

Den strategiska målsättningen för högerkrafterna är en "engelsk" situation, innebärande en privatisering och uppstrimling av televerket. Förslagen att omvandla televerkets verkstadsrörelse Teli till bolag har samma bakgrund.

Allt detta har f. ö. medfört stor oro hos de Telianställda, som hela tiden stressas med hot om personalindragning enligt uppgjorda övertalighetslistor och ökad otrygghet. Högerkrafternas kampanj på detta område har sin motsvarighet i andra statliga verksamheter. Dessa tongångar ackompanjeras hela tiden av kraven på åtstramning och återhållsamhet i avtalsrörelsen, vilka ställs samtidigt som man kräver skattelättnader för de välsituerade och höga vinster i industrin.

Denna politiska och ideologiska offensiv från höger riktar udden mot de inslag i den statliga politiken som i någon mån kan innebära restriktioner för storkapitalets eget svängrum och som ibland också har medfört en viss utjämning. Den officiella socialdemokratiska linjen innebär tyvärr en viss

reträtt och – om än i något mildare form – ett visst anammande av liknande idéer.

Enligt vår uppfattning kan också den statliga företagssektorn mer eller mindre – det beror på kraftförhållandena i samhället – spela en viktig roll för att stärka arbetarklassens positioner. Denna sektor kan helt enkelt i viss mån ha en social och utjämnande uppgift, i motsats till de stora kapitalintressen som anser den renodlade marknadsmekanismen allena saliggörande och helst vill ta hand om de lönsamma delarna av offentlig verksamhet.

Vpk vill tvärtom förstärka den statliga sektorns sociala roll och koppla den till frågan om en mera planmässig hushållning som ett viktigt led i kampen mot krisen. Denna grundsyn på den allmänägda sektorns roll handlar också om en demokratisk kamp för större folklig kontroll över investeringar och finansiering. Här kommer också våra förslag om förstärkning av kreditväsendet in i bilden. De statliga företagen bör dessutom vara mönsterföretag då det gäller de anställdas allmänna arbetsvillkor och inflytande. Tyvärr finns i dag alltför många exempel på motsatsen, då vissa statliga verksamheter inte så sällan utgör exempel på ett auktoritärt toppstyre. En demokratisk kvalitetshöjning måste gå hand i hand med strävandena att betona de sociala faktorerna i företagets politik.

Det är bl. a. mot denna bakgrund som vpk har tagit ställning till budgetpropositionens förslag om nya finansieringsformer för televerkskoncernen. Dessa finansieringsformer innebär i princip att behovet av investerings- och rörelsemedel skall tillgodoses genom att televerket och dess dotterbolag medges rätten att själva få ta lån på den allmänna kreditmarknaden. Denna fråga är vidare kopplad till den föreslagna nya ordningen med treårsplan för verksamhetens inriktning. Det här är någonting nytt i svensk statsförvaltning, dvs. att affärsverkens finansiering frikopplas från budgeten i övrigt.

Vad gäller treårsplanen har vi f. ö. uppmärksammat att den uttryckligen talar om och föreslår Telis ombildande till bolag. En effektivisering och förenkling är alltid eftersträvarvärd men även fullt möjlig, menar vi, inom ramen för verksformen – en verksamhetsform som upplevs mera trygg också av flertalet av de anställda. Vi motsätter oss därför – i likhet med en stark facklig opinion – Telis ombildande till bolag. Teli är redan nu minst lika effektivt som privata verkstäder i samma bransch.

När det gäller nya former för finansiering har jag nyss nämnt vår grundställning som är att samhället skall ha kontroll över kreditväsendet. Det råder väl knappast några delade meningar om att finansierings- och därmed investeringsfrågorna är nyckelfrågor i samhällsutvecklingen. Hur skall man annars kunna tolka den livliga diskussion om fonder som förts och som tycks fortsätta och som är om inte annat ett slags uttryck för insikten om just investeringarnas betydelse som styrmedel? Ja, många vill säkert använda orden maktmedel i politiken.

Kreditmarknadens nuvarande struktur, med privatkapitalets dominans, innebär att stora delar av det allmänna investeringsbehovet också är beroende av det privata kreditväsendet. Maktkoncentrationen har gått allt

snabbare – affärsbanker, investmentbolag, stiftelser, försäkringsbolag osv. har kontrollposterna vid de olika bolagsstämmorna. I våra motioner gör vi ett par invändningar mot det nya system för finansiering som regeringen nu vill introducera för affärsverken, samtidigt som man ändrar driftsformerna på ett avgörande sätt.

För det första menar vi, som jag tidigare antytt, att tiden nu är inne för en mera övergripande analys av den statliga företagssektorns roll i kampen mot krisen. Det gäller såväl på kort sikt som i ett längre perspektiv. Det gäller med andra ord viktiga målsättningsfrågor i ett läge då landets riksdagsmajoritet och regeringsmakt har sin bas i arbetarklassen med dess klart uttalade strävan till en ny alternativ ekonomisk strukturpolitik, för demokratisk kontroll och jämnare ekonomisk fördelning.

För det andra anser vi det dessutom vara fel att "släppa loss" hela raden av statliga verk och bolag, som tillika – och det medges i propositionen – saknar erforderlig kompetens härför, ut på länemarknaden och låta dem konkurrera om krediterna. Detta är, som vi ser det, äventyrligt och ägnat att driva upp lånekostnaderna. När det blir konkurrens om krediterna tenderar ju detta att driva upp räntenivån. Den mest rationella ordningen måste vara att riksgäldskontoret gör en samlad upplåning för att tillgodose gemensamma behov. Självfallet utesluter inte en sådan ordning en total översyn även av riksgäldens rutiner, bl. a. för att uppnå en smidigare anpassning av riksgäldskontorets verksamhet till den statliga företagssektorns verksamhet i den mån det här finns brister. Det gäller, som jag nyss sade, framför allt räntan.

Vad slutligen gäller televerket vill jag, herr talman, betona att detta verk endast utgör en del – om än en viktig sådan – av den samlade kommunikationssektorn. Flera kommunikationsverk tenderar nu att tämligen oordnat komma in på varandras områden. Utvecklingen visar dessutom på en tendens till integration mellan kommunikation/transporter och produktion av varor. Det är en klar tendens att man numera egentligen inte kan skilja på vad som är transport/kommunikation och vad som är egentlig produktion, eftersom dessa funktioner flyter in i varandra. Detta hör givetvis hemma i ett trafikpolitiskt resonemang, men det bör vara med i bilden när man ser på de olika sektorerna av kommunikationsverksamheten. De bör betraktas i hela sitt sammanhang – och inte sektoriseras, så att man inte får en helgjuten, sammanfattande bild av utvecklingen.

Det finns alltså – som vi ser det – på olika sätt klara uttryck för angelägna samordningsbehov, liksom också behov av en långsiktig planering som då även måste innefatta frågan om investeringarna och deras finansiering.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till vpk-reservationerna som fogats till finansutskottets betänkande 1983/84:25.

Anf. 40 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Den fråga som finansutskottet anser är aktuell i det här sammanhanget och som utskottet behandlar i sitt betänkande är av teknisk natur, nämligen hur televerket skall kunna finansiera sin verksamhet. Detta har ingenting att göra med riksdagens inflytande eller brist på inflytande över

en sådan här central statlig verksamhet.

Det har i finansutskottets betänkande uttryckligen sagts ifrån – och jag har tidigare i mina inlägg också understrukt det som står i utskottsbetänkandet – att televerkets verksamhet inte kan komma att privatiseras. Vad som i praktiken kommer att vara aktuellt är att de rörliga krediter som har belastat statsbudgeten försvinner. De är på 2 miljarder kronor. Det är i stort sett alltsammans, herr talman. I övrigt kommer de viktiga problem som Sven Henricsson har tagit upp – hur statliga affärsdrivande verk skall styras och påverkas – att behandlas i den nu sittande verksledningskommittén.

Finansutskottet har tidigare begärt speciella åtgärder av regeringen för att stärka riksdagens och statsmakternas inflytande också över statliga bolag. Någon privatisering på det här området är icke aktuell med nuvarande regering och riksdagsmajoritet.

Anf. 41 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar att Arne Gadd här, precis som han gjorde i sitt tidigare anförande, gärna understryker att det inte får ske någon privatisering av televerket. Jag hoppas att han är medveten om att den uppfattningen är starkt förankrad också i den fackliga rörelsen. Om man besöker verkstäder, t. ex. vid Teli, eller andra arbetsplatser inom televerket, slås man av hur oroliga de anställda är för att det skall ske en sådan här utveckling mot, som de tolkar det, ökad otrygghet. Det är därför bra att utskottets ordförande här säger ifrån att socialdemokraterna i alla fall är benägna att motverka en privatisering.

Utvecklingen innehåller många oroande moment. Riksrevisionsverket har nyligen kartlagt affärsverkens bolagsverksamhet. Om man studerar den utredningen finner man att det har varit en väldig aktivitet när det gäller just ändringar av verksamhetsformerna. Det finns 455 bolag inom de statliga affärsverken. De flesta av dessa har bildats under några år som ofta har nämnts här i dag, nämligen åren 1976–1982. Under den tiden har 65 % av dessa 455 bolag kommit till. De flesta bolagen drivs i domänverkets regi. Vi har, tycker jag mig minnas, särskilt dålig erfarenhet av just domänverkets former för bolagsverksamhet.

Det är alltså ett ganska stort antal bolag, och 1982 var totalomsättningen för dem 19,5 miljarder. Det är mer än hälften av affärsverkens totala omsättning, som var 37,7 miljarder. Om man vill hårdra det litet skulle man, herr talman, kunna säga att "bolagiseringen" av den statliga affärsverksamheten har en betydande omfattning i vårt land, när den verksamhetsform som vi kallar bolag svarar för mer än hälften av affärsverkens omsättning. Det är i och för sig spännande och intressant, men kan samtidigt innehålla ett orosmoment.

Anf. 42 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag har till att börja med en konkret uppgift, nämligen att yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen nr 20 rörande frisläppande av investeringsreserver. Vi anser att även investeringsreserver-

na och inte bara investeringsfonderna borde frisläppas. Det finns ingen rimlig anledning till att man inte skall jämställa de mindre och medelstora företagen med storföretagen, vilka har möjlighet att göra avsättningar till investeringsfonder. Det har alltså inte de små företagen. De har däremot möjlighet att avsätta pengar till s. k. investeringsreserver. För dessa finns det dock en begränsning när det gäller utnyttjandet – pengarna måste stå inne i tre år. Vi tycker att det är onödigt med denna begränsning. Vi hörde ju alla finansministern tala om hur angeläget det är att man ökar investeringarna.

Nu skriver utskottsmajoriteten att det inte finns någon anledning att tillstyrka ett frisläppande av investeringsfonder och att således göra ett undantag för dem. Man menar att det inte rör sig om så lång tid, bara tre år. Men enbart ett års fördröjning kan vara onödig, så varför inte vara lika generös när det gäller investeringsreserverna?

Låt mig sedan göra några andra påpekanden. Jag har tidigare gjort reflexionen, att den omständigheten att så få är närvarande i kammaren vittnar om mycket gott omdöme hos kammarledamöterna. Det är, som det heter, waste of time att lyssna på debatter som inte ändrar på beslut. Besluten är ju i realiteten redan fattade, och vad vi här säger är mer en redovisning av våra olika ståndpunkter.

Vi har här fått höra att det mesta av det elände som råder rörande Sveriges ekonomi har tillkommit under den borgerliga regeringstiden. Bo Södersten åberopade t. o. m. psykologins förträningsteori. Men när vi övertog regeringsmakten 1976 ärvde vi faktiskt en rad problem. Den som bäst har konkretiserat dem är ingen mindre än finansministerns rådgivare Klas Eklund. Han har suttit i kammaren hela dagen ända fram till finansministerns sorti. År 1982 gav han ut en bok med titeln Den bistra sanningen om Sveriges ekonomi och de kommande magra åren. I den pekar han på att de verkliga orsakerna till svårigheterna är oljekrisen 1973–1974 och att industriproduktionen från 1974 föll fyra år i rad. Vidare pekar han på de stora kostnadsstegringarna för de svenska företagen åren 1975–1976. För det fjärde pekar han på den s. k. överbrygningspolitiken åren 1975–1976 under jämviktsriksdagen. Klas Eklund anger alltså dessa fyra verkliga orsaker till att Sveriges ekonomi var ur balans när den borgerliga regeringen tillträdde år 1976. Det var för att rätta till dem som man tvingades till underbalanseringen av budgeten. Därmed fick vi en ökande statskuld. I boken ges, tycker jag, en ovanligt sakligt tecknad bakgrund till de ekonomiska problemen, och det är således ingen mindre än finansministerns rådgivare Klas Eklund som står för den.

Jag har vidare, herr talman, några synpunkter på en skrivning i finansutskottets betänkande som jag tycker är något beklämmande. Den gäller frågan om offentlig verksamhet och privatisering av den. Vi har nu fått ett rättelseblad med anledning av två felaktigt utsatta kommatecken. I vår motion säger vi nämligen så här: "På sikt bör allt ifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförsvaret och gatuunderhåll kunna ske i privat regi." I utskottets skrivning står det så här: "På sikt bör enligt utskottet allt, ifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförsvaret och

gatuunderhåll, kunna ske i privat regi." Det kan läsas som att "på sikt bör enligt utskottet allt kunna ske i privat regi". Om det senare är vad man vill säga, skall det, herr talman, inte sättas ut några kommatecken, utan då skall det egentligen vara två tankstreck. Det betyder alltså att man kan utelämna den tanke som är där emellan. Om man däremot sätter ut kommatecken blir det en bisats som hör ihop med huvudsatsen.

Vi moderater säger således inte att allt kan privatiseras. Vi vill exempelvis inte att rättsväsendet och försvaret skall privatiseras, även om man förr i världen hade legoknektar som var nog så effektiva. Det är möjligt att man, om vi haft ett privat försvar, hade fått upp ubåten utanför Karlskrona för länge sedan. Men nu har vi inte ett privat försvar, och det finns andra, principiella förklaringar till att vi inte vill privatisera försvaret, rättsväsendet, polisen osv.

Men mycket går att privatisera. Vi har pekat på åldringsvården och barnomsorgen, och det har varit en debatt om detta. Utskottsmajoriteten har här enligt min mening en föga övertygande skrivning på s. 31 i finansutskottets betänkande nr 25. Man säger:

"Det finns vissa verksamheter inom den offentliga sektorn, där uppdrag kan läggas på privata entreprenörer. Det sker redan i dag. Det är inte finansutskottets uppgift att avgöra om det finns andra områden där det också skulle kunna prövas. Det får bedömas från fall till fall."

Det är väl alldeles riktigt. Men så fortsätter man med följande påpekande: "Detta till trots vill utskottet för sin del sätta en bestämd gräns vid den sociala omsorgen. T. ex. vården av barn, sjuka och gamla är en samhällelig uppgift som inte bör utsättas för kommersiella intressen. Utskottet avvisar därför bestämt en privatisering av den offentliga sektorn enligt de riktlinjer som anges i motion 2031 (m)."

I vår allmänpolitiska motion pekar vi på att man mycket väl kan privatisera åtskilligt. Jag tycker egentligen att den skrivning utskottsmajoriteten gjort är helt otrolig. Man säger beträffande vården av barn och sjuka att den inte "bör utsättas för kommersiella intressen". – Det skulle naturligtvis behövas en språklig förbättring även här, herr talman, men det har vi inte tid med. – Det är ju inte fråga om att "utsätta" vården för privata intressen, utan vad det handlar om är att det offentliga inte klarar av vården och barnomsorgen. Bara en tredjedel av barnen i förskoleåldern har kommunala daghemsplatser. Två tredjedelar står utanför, men deras föräldrar får vara med och betala för dessa platser. Dessutom är det absolut inte de fattigaste som utgör majoriteten av dem som har sina barn på daghem, om någon trodde det. Tvärtom är det redan gynnade grupper som har sina barn där. När det gäller vem som har störst behov av daghem har man verkligen sett mellan fingrarna.

Men jag vill återkomma till formuleringen att vården inte bör "utsättas för kommersiella intressen". Vad det gäller är, att om man bedriver verksamheten på kommersiell bas så kan man få ned kostnaderna. Det är denna debatten handlar om. Vinstintresset har man i det här fallet för att locka människor att göra en insats. För att göra det måste människorna i regel ha en möjlighet till vinst. Konkurrensen kommer också med i bilden. Genom den gallras sådana

företag ut som inte klarar av uppgiften. Men man glömmer i det här sammanhanget att vinstens uppgift inte bara är att locka till insatser. Den har också en samhällelig funktion, nämligen att åstadkomma en omfördelning av produktionsresurserna så att den enligt konsumenternas värderingar effektivaste användningen erhålls. Vad det handlar om är att vi kan erbjuda barnomsorg till lägre kostnader, dvs. en effektivare barnomsorg, men utan att göra avkall på de anspråk och kvalitetskrav som gällt tidigare.

Vi nämner i vår motion att man mycket väl kan tänka sig en sådan privatisering. Allt ifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförvar och gatuunderhåll skall kunna ske i privat regi. Finansutskottets majoritet säger att man inte vill utsätta människorna för detta. Men, herr talman, låt oss då se på Schweiz! Det landet "utsätter" sina medborgare för detta. Schweiz är mer demokratiskt än vårt land. Där har man ett effektivare näringsliv. Man har privat barnomsorg och i stor omfattning privata skolor – hälften av skolorna är privata. Man har också privat brandförvar – och det går utmärkt – och även gatuunderhåll osv. I Schweiz har man verkligen privatiserat i mycket stor utsträckning. Det man vunnit är en högre effektivitet. Poängen är att man på det sättet får resurser över och kan bygga ut exempelvis daghem och åldringsvård.

Det sägs att man inte bör utnyttja kommersiella intressen eftersom dessa eftersträvar vinst. Men människor som har den drivkraften tvingas att mer anpassa sig efter konsumenternas önskemål, medan detta tryck är mindre på dem som arbetar i verksamheter i offentlig regi. Det är lättare för offentliga myndigheter, både kommunala och statliga, att sätta sig över konsumenternas behov, och de kan alltid hänvisa till alla möjliga paragrafer osv. Det går ut över effektiviteten. Finansministern vädjar om att vi skall öka investeringarna och att vi skall bli effektivare. Devalveringen, som han ständigt åberopar, genomfördes i det enda syftet att få ner kostnaderna, att Sveriges näringsliv skulle bli effektivare i förhållande till utlandet. Naturligtvis har vi en massa verksamheter inom landet som inte konkurrerar med utlandet och som kan bli mycket effektivare, exempelvis barnomsorgen. Detta gäller även i viss utsträckning sjukvården, och när vi inte själva klarar av den skickar vi ju våra patienter till utländska privatsjukhus. Då minsann duger det att "utsätta" patienterna för utländska kommersiella intressen!

Jag vill därför, herr talman, bestämt reservera mig mot den berörda skrivningen i finansutskottets betänkande på s. 31.

Jag beklagar att man har så svårt att ansluta sig till tanken på ett effektivare utnyttjande av våra resurser. Vi vill att enskilda och offentliga företag skall få konkurrera med varandra. Då får vi se vad som är effektivast och som bäst tillgodoser konsumenternas önskemål.

Anf. 43 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Björn Molin har tidigare i debatten beskrivit hur den offentliga sektorn ökat så snabbt att staten inte förmått att skaffa de nödvändiga inkomsterna för att finansiera den. Vi har därmed råkat in i ett strukturellt budgetbalansproblem som uppenbarligen inte kan lösas genom

skatte- eller avgiftshöjningar.

I en ekonomisk strategi för att ta vårt land ur detta balansproblem spelar dock skattepolitiken en mycket betydelsefull roll.

Sverige har världens högsta skattetryck. Mätt som andel av BNP är det totala skattetrycket över 50 %. Detta till trots har regeringen sedan sitt tillträde höjt skatter och uppfunnit nya i en takt som aldrig förr.

Folkpartiet tror inte att lösningen på våra problem ligger i höjda skatter. Tvärtom *motverkas* en strävan mot ekonomisk återhämtning av marginalskatter som tillsammans med bidragssystemets utformning gör det näst intill omöjligt att påverka sin nettoinkomst.

Samma sak gäller om man beskattar det arbetande kapitalet i småföretagen eller annat produktivt sparande. Det görs nu, men folkpartiet vill avskaffa förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretagen. Konfiskatoriska förmögenhetsskatter på produktivt sparande och produktivt kapital kan bara skapa problem, inte lösa några.

Vi har nu kommit in i ett tillstånd där yttersta försiktighet måste iakttas då man skall beräkna statens tillkommande inkomster av nya eller höjda skatter. Generellt kan detta uttryckas så att ju högre skattetrycket är i ett land, desto mindre blir nettobehållningen vid skattehöjningar.

Låt mig ge ett exempel på vad jag menar. Anta att någon har för avsikt att köpa en ny bil. Genom höjningarna av mervärdesskatten och accisen har en medelstor bil blivit 3 000 à 4 000 kr. dyrare. När köparen betalat denna höjda skatt till staten minskar givetvis hans konsumtionsförmåga med motsvarande belopp. Han kan inte köpa det han möjligen tänkt att köpa om han inte hade köpt sin bil. De ting som han i första hand drar in på är som regel sådana som träffas av både mervärdesskatt och punktskatter. Vid beräkningen av nettobehållningen måste naturligtvis sådana fenomen beaktas.

Det bara är på det sättet. De ökade inkomsterna för staten uteblir till stor del eller blir i varje fall avsevärt mindre än man tidigare trott.

Men de negativa effekterna varken uteblir eller minskar. Ju högre skatterna är, desto mer raffinerade och vanliga blir försöken att klara sig undan att betala skatt. Det här är ju inget märkligt eller konstigt på något sätt. Det konstiga är att politiker inte inser att det förhåller sig så.

Ingen vet i dag vad Sverige som nation förlorat och kommer att förlora genom att företag och driftiga människor flyttat och flyttar ur landet. Ingen vet vad Sverige förlorar i goodwill genom att idrottsstjärnor och framgångsrika affärsmän och -kvinnor flyttar ut. Jag tors inte ens gissa vad detta kan röra sig om i förluster för folkhushållet.

Jag tors däremot påstå att det i längden är förödande för en nation att bibehålla en sådan ordning. Och jag tors också påstå att sättet att råda bot på missförhållandet inte består i att dammsuga det ekonomiska livet i en ständig jakt på nya skatter eller gamla att höja.

1981 tog vi ett viktigt steg mot en förnuftigare inkomstbeskattning i vårt land. Jag tänker givetvis på den överenskommelse som träffades mellan folkpartiet, centern och socialdemokraterna om marginalskatterna. Det hör till de största besvikelserna sedan jag kom till riksdagen att socialdemokra-

terna inte stod fast vid denna uppgörelse.

För mig är det självklart att regeringen efter devalveringen borde ha försökt komma överens med de partier som man tagit i hand när uppgörelsen träffades om vad som skulle göras för att fullfölja överenskommelsen. I stället föll man till föga för LO:s påtryckningar och ändrade i uppgörelsen. Sedan har regeringen gjort ytterligare avsteg från överenskommelsen.

Den naturliga åtgärden nu är enligt folkpartiets mening att inflationssskydda skatteskalorna fullt ut. I våra riktlinjer för budgetregleringen, framförda i reservation 9, tar vi därför upp medel för detta.

Nu har jag läst att finansministern förklarat att marginalsatterna enligt hans personliga mening skall sänkas ytterligare, men han vet inte om han får sitt parti med sig. Det är synd det, för knappast någonting skulle vara mera värdefullt.

Därför säger vi från folkpartiets sida i vår partimotion om skatten att den marginalsatterreform som omfattar åren 1983–1985 inte är tillräcklig. Vi vill gå vidare med fortsatta marginalsattesänkningar även under den följande treårsperioden.

Målet bör vara att inkomster upp till 200 000 kr. i 1983 års penningvärde inte träffas av högre marginals katt än 50 % år 1988. Marginals kattetaket bör då också sänkas till 70 %.

Genom att regeringen med kommunisternas hjälp drev igenom höjningar av skattesatserna upp till den ursprungliga s. k. brytpunkten, kom flera än det var beräknat från början att omfattas av avdragsbegränsningen. Går vi vidare med ytterligare etapper av marginalsattesänkningar, förlorar avdragsbegränsningen i betydelse. Allt färre skattebetalare, främst sådana med relativt höga inkomster, kommer att beröras av den.

Fortsatta marginalsattesänkningar är således enligt folkpartiets mening ett viktigt inslag i en effektiv krispolitik. Utöver detta bör enligt vår mening också förmögenhetsskatten slopas på arbetande kapital i småföretag.

Låt mig så till sist säga ett par ord om aktiemarknaden.

Under tidigare socialdemokratiska regeringar fungerade inte börserna som marknad för riskvilligt kapital till näringslivet. Under folkpartiets tid i regering genomfördes en rad åtgärder för att styra över sparandet till produktionssektorn. Skattereduktion för skattefondssparande och aktieutdelningar är exempel på detta. Dessa åtgärder fick mycket positiva verkningar. I dag råder därför en god balans mellan företagens substansvärde och avkastningsmöjligheter å ena sidan och deras värde på börserna å den andra.

För vår möjlighet att ta oss ur våra balansproblem är det viktigt att detta förhållande blir bestående. Förutsättningarna för en god resurstillväxt försämras annars. Det är därför oacceptabelt att aktiehandeln straffbeskattas i jämförelse med annat sparande. Omsättningsskatten på börserna bör därför avskaffas och skattereduktionen för aktieutdelning återinföras.

För att Sveriges ekonomi skall restaureras måste således marginalsatterna sänkas och produktivt sparande uppmuntras. Folkpartiet föreslår sådana åtgärder på skatteområdet. Om detta förslag uttalar utskottsmajoriteten att det är en fördelningspolitik som utskottet inte kan acceptera. Men t. o. m.

finansministern anser tydligen att vi skall gå vidare med ytterligare marginalskattesänkningar. Därmed, herr talman, faller också den kritiken mot folkpartiet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 44 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om fördelningspolitiken och dess innehåll diskuteras tyvärr i huvudsak utifrån borgerliga värderingar. Detta medför att de förslag till ändringar i förmögenhetsbildningen som vänsterpartiet kommunisterna föreslår avfärdas med borgerliga, och i viss mån också s. k. nyliberala, argument. Det är beklämmande, med tanke på att regeringspartiet ändå har sin bas inom arbetarrörelsen. Socialdemokratin i regeringsställning försvarar de stora förmögenhetsöverföringar som äger rum i samhället från de arbetande till de kapitalstarka grupperna.

Samtidigt som allt fler ställs arbetslösa, samtidigt som allt fler utsätts för ytterligare reallönesänkningar, underlåter socialdemokratin att motverka den enorma förmögenhetsökning som "det nya storfrälset" tillskansar sig. Jag återkommer till denna omfördelning senare.

Historiskt har arbetarrörelsens och fackföreningsrörelsens kamp minskat de ekonomiska och sociala skillnaderna mellan människor i vårt land – framför allt om man jämför med hur det torde ha sett ut om marknadskrafternas fria spel fått slå igenom helt. Fördelningspolitiken har arbetarrörelsen hittills framhållit som helt nödvändig. Denna nödvändighet har en del av denna rörelse nu tydligt börjat tumma på, med argument om att de borgerliga partiernas ekonomiska politik i regeringsställning orsakat så stor skada att all politik i övrigt måste underställas budgetpolitiken och kampen mot budgetunderskottet.

Jag skall inte närmare gå in på detta – det har C.-H. Hermansson utförligt redogjort för tidigare i denna debatt – utan jag vill bara konstatera att den politik som regeringen slagit in på medför ytterligare ökad arbetslöshet. Ca 80 000 personer större arbetslöshet medför regeringens politik än vad den skulle vara om regeringen inte hängav sig åt nedskärningar.

I en speciell motion om en rättvis fördelningspolitik har vpk lagt fram ett alternativ som innehåller förslag för att skapa arbete och bättre förhållanden för utsatta grupper som barnfamiljer, pensionärer och låg- och mellaninkomstfamiljer. Vi föreslår att insatserna för dessa grupper finansieras genom förslag om skärpta skatter på kapital och stora förmögenheter, en höjd arbetsgivaravgift för barnomsorgen och minskade försvarsutgifter. Förslagen är tillkomna för att ge de utsatta grupperna bättre förhållanden och för att bryta de allt orimligare och tilltagande klyftorna i fördelningen av produktionens resultat. Förslagen innebär också att förutsättningar skapas för en förbättrad och av samhälleliga målsättningar mera styrd ekonomisk tillväxt.

En rättvis fördelningspolitik måste angripa de stora förmögenhetsöverfö-

ringar som ägt rum och som fortsätter att äga rum till de besuttna och på de arbetandes bekostnad. Skattepolitiken ansågs under en period vara det kanske viktigaste fördelningspolitiska instrumentet. Att målet inte uppnåtts visas på ett effektivt sätt genom att avdragen i inkomstbeskattningen svällt ut så att den progressivitet som skulle utjämna en väsentlig del av de stora inkomstskillnaderna nästan helt mist denna funktion. På kapitalbeskattningens område har inte ens denna avsikt funnits, vilket också klart visas genom att förmögenhetsbeskattningen inte inbringar mer än en halv procent av samhällets skatteintäkter – detta i ett läge då de stora förmögenhetsinnehavarna tillskansat sig hundratals miljarder kronor i ökade förmögenheter. Låt mig ta några exempel.

TCO-ekonomen Roland Spånt har visat att rika människor ökat sina redan stora förmögenheter med minst 100 miljarder kronor mellan åren 1975 och 1983 enbart genom inflationen. De som fått släppa till dessa miljarder är de vanliga arbetande människorna.

I statistiska centralbyråns finansstatistik kan man finna att den s. k. riksförmögenheten på några år bytt ägare. År 1977 höll den offentliga sektorn drygt 40 % av denna förmögenhet. Hushållen innehade 25 % och den s. k. finansiella sektorn drygt 30 %. Vad som hänt sedan dess är att den offentliga sektorn har förbytts från tillgångssektor till underskottssektor. Den finansiella sektorn däremot – dvs. banker, finansbolag, storföretag och försäkringsbolag – har enligt en prognos för 1983, tillsammans med de utländska långivarna och spekulanterna, lagt under sig ca 70 % av landets förmögenhetsvärde. Resterande knappa 30 % står för hushållssparandet. Detta visar i sin tur att omfördelningen har varit kraftig till förmån för de stora förmögenhetsinnehavarna.

Ytterligare exempel på denna omfördelning är utvecklingen på börsen. Förmögenhetsvärdet på börsen har från 1982 till 1983 ökat med mellan 140 och 150 miljarder kronor. Detta innebär att börsvärdet har ökat ungefär en och en halv gång under ett enda år. På liknande sätt kan man mäta förändringarna vad gäller omsättningen. Den har under åren 1979–1983 ökat från 1,9 miljarder till ca 75 miljarder kronor, dvs. en ökning runt 4 000 %.

Med de här exemplen i botten kan man klart se hur dessa enorma förmögenhetsökningar återverkat också på statsfinanserna. Där syns dock inte några påtagliga effekter i form av inkomster. För 1983 beräknades förmögenhetsskatten inbringa mindre än 1 miljard kronor. För 1984 beräknas den till det dubbla med anledning av den engångsskatt som regeringen föreslog i höstas. Därefter återgår skattinkomsterna från förmögenheter till något som kanske är mer normalt. Detta visar med all önskvärd tydlighet att varken tidigare eller nuvarande majoriteter i riksdagen har haft intresse av att dra in den ökande privatiseringen av förmögenheter till samhället.

Samma sak är det med omsättningsskatten på aktier. Sedan den 1 januari i år utgår en skatt på 0,5 % för säljare resp. köpare. Denna motsvarar inte en nivå som på något sätt rubbat den rekordbetonade omsättningsökning på börsen som ägt rum utan att den föregåtts av några egentliga nyemissioner.

Det är alltså, mer eller mindre, rena spekulationsökningar utan någon grund i ökade investeringar eller andra produktiva utvecklingar.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att beskattningen av förmögenheter och aktiespekulationer är i det närmaste obefintlig. Till detta kan bara ytterligare sägas att en hundralapp i ökad förmögenhet, som inte ens motsvaras av en ökad arbetsinsats, beskattas endast med några få kronor. Som jämförelse kan visas att samma hundralapp i ökad lön för en arbetande beskattas med mellan 50 och 60 kr. Det finns alltså ingen som helst logik i detta faktum, och det borde kännas som en skymf även för det nuvarande regeringspartiet.

På samma sätt kan det redovisas hur företagen, då främst storföretagen inom Wallenberggruppen, ökar vinsterna utan att de erlägger så mycket som ett öre i skatt. Det är kanske litet hårt sagt, men ser man till skatten kontra vinsterna blir resultatet i stort sett noll. Wallenberggruppens börsvärde ökade från 1979 till oktober 1983 med drygt 51 miljarder kronor. Det utgör en femdubbling under den aktuella perioden. Och vinsterna fortsätter att stiga för dessa företag.

Detta sker samtidigt som arbetare och lägre tjänstemän i dessa företag får minskade reala löner. Orättvisorna ökar.

De ökade orättvisorna tar sig uttryck i sänkta reallöner, höjda matpriser och hyror. Sänkta fördelningspolitiska ambitioner har fått drastiska effekter för samhällsekonomin och det stora flertalet vanliga löntagare.

LO – Landsorganisationen – har påvisat att 544 000 människor i vårt land har så otillräckliga inkomster att de lever under eller strax ovan den gräns som kan anses vara en miniminivå.

LO har också visat vilka grupper det är som har drabbats och vilkas sociala grundtrygghet som har blivit urholkad. Enligt en av LO gjord undersökning fattas 575 kr. i månaden för ett genomsnittligt arbetarhushåll med tre barn, medan det för en motsvarande tjänstemannafamilj med en inkomst på 120 000 kr. före skatt blir ca 2 000 kr. i månaden kvar när de nödvändigaste utgifterna har betalats.

Det är de arbetslösa, de lågavlönade, ensamstående kvinnor med barn samt barnfamiljer med låg- och medelinkomster som inte får sina inkomster att räcka till maten och hyran, och som behöver någon form av sociala bidrag för att klara sin ekonomi.

Det är nödvändigt med en ny fördelningspolitik, som på ett samlat sätt angriper de här orättvisorna och skapar större rättvisa. Detta tar dock lång tid att genomföra, och därför måste en rad beslut fattas nu om förändringar som omgående kan skapa nya förutsättningar.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför i en rad särskilda motioner till det här riksmötet en annan skattepolitik än den nuvarande där en skatterabatt för lägre inkomsttagare införs, återställande av livsmedelssubventionerna till 1983 års nivå, att ett första steg tas på vägen mot slopad matmoms, att barnbidrag och bostadsbidrag höjs. Vidare föreslår vi i en motion att regeringen ges i uppdrag att utarbeta ett förslag till en allmän

socialförsäkring, som garanterar en viss inkomst vid alla typer av inkomstbortfall.

Finansieringen av dessa förslag – denna nya fördelningspolitik – skall självfallet ske genom att pengar tas ur de stora förmögensinnehaven, ur den stora ökning av förmögenheterna som de besuttna, storfrälset, fått under de här åren.

Slutligen, herr talman, kan jag inte låta bli att något kommentera inlägget från den föregående talaren, Hugo Hegeland, och hans moderata uppfattningar om privatiseringen. Det är självklart att moderaterna inte kan anse att sådana simpla samhällsmedborgare som arbetar eller, för att ta något ännu värre, är arbetslösa skall kunna ha en vettig sjukvård eller en utbildning lika god som vanliga välsituerade f. d. professorer eller ägarna till storkapitalet. Nej, sådana simpla typer, som bara producerar mervärdet i samhället, får bara repareras litet enkelt för att om möjligt kunna gå in och göra nytta igen. Vad som sedan sker struntar man i. Hugo Hegeland var så konservativ att han menade att brandförsvaret borde privatiseras. Det vore intressant att se hur det skulle fungera, när en vanlig arbetare ringar och säger att det brinner i hans hus och brandförsvaret frågar: Hur är det, har du några pengar att betala utryckningen med?

Herr talman! Jag yrkar bifall till C.-H. Hermanssons reservation i betänkandet.

Anf. 45 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Under de senaste tre riksmötena har jag givit uttryck för min oro över utvecklingen av budgetunderskottet, statsskulden och den utländska upplåningen, i form av motioner som behandlats av finansutskottet. Eftersom de skulder som nu rullar framför oss skapar en mängd problem, även fördelningspolitiska – i vad det gäller den *vertikala* fördelningen mellan generationerna – har jag ställt mig frågan om det inte skulle behövas någon form av konstitutionella begränsningar av enstaka riksmötens rätt att fatta långtgående ekonomiska beslut, som belastar framtida generationer med bördor för nyttigheter, som inte kommer dem själva till godo.

1981 tog finansutskottet upp problematiken till diskussion mot bakgrund av en promemoria av Dag Hammarskjöld till 1946 års statsverksproposition. Trots dennes förutseende analys – även av vad som nu har blivit dagens problem – uttalade finansutskottet "sin tilltro till riksdagens förmåga att fatta beslut som vänder utvecklingen". *Hittills* kan riksdagen knappast tillskriva sig några heroiska insatser i den riktningen. Däremot är det möjligt att den internationella konjunkturutvecklingen, som har stimulerats av regimer med annat ekonomiskt tänkande än den svenska regeringens, nu lättat bördorna för vår regering och därmed också för riksdagen. Finansministern sade i dag att förtjänsten i stället är devalveringsbeslutets. Jag avstår på grund av bristande sakkunskap från att döma i den frågan. Min försynta hemställan i motion 370 var endast att riksdagen borde överväga "möjligheten att införa konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken", vilket alltså är en principiell fråga.

Herr talman! Jag har under ett antal år haft förmånen att få delta i arbetet i ett av riksdagens organ, nämligen Riksbankens jubileumsfond, och därvid inte minst i dess skatteforskningsgrupp. Denna grupp, som inrymmer såväl P.-O. Edin och Carl-Johan Åberg som Ingemar Ståhl och Sven-Olof Lodin, diskuterade i går vissa fortsatta aktiviteter. En reflexion som jag anser mig kunna göra är att de problem som forskarna är mest intresserade av, och de problem som riksdagens skatteutskott och finansutskott är, eller borde vara, intresserade av, inte är kongruenta: man talar ofta om olika saker med olika begreppsapparater, med olika terminologi och inte minst med olika tidsperspektiv. Den organisation som på ett förtjänstfullt sätt organiserat studiebesök för riksdagsmän vid svenska industrier och företag har för många av oss här i kammaren ökat förståelsen för näringslivets problem. Jag föreslog därför i går att Riksbankens jubileumsfond skulle försöka organisera en motsvarande "pryo"-verksamhet för forskare inom hithörande områden inom nationalekonomin vid finans-, skatte-, närings- och socialförsäkringsutskotten, och jag hoppas att något kan komma ut av detta.

Det är ju riksdagen som beslutar om skatter och om hur statens medel skall användas. Riksrevisionsverket klagar i sin årsberättelse 1982/83 över att sambanden mellan skatter, avdrag, bidrag och avgifter är komplexa, men att, som det står, "ingen myndighet har försökt att kartlägga samlade effekter i systemet". Riksdagen borde själv se till att vi vet vad vi gör när vi fattar större ekonomiska beslut. Det svenska forskarsamhället, med Riksbankens jubileumsfond bakom sig, borde kunna hjälpa till, detta så mycket mer som den ekonomiska forskningen, såvitt jag kunnat se, inte hör till de av Ingvar Carlsson och regeringen i forskningspropositionen prioriterade områdena. Det enda jag där finner är att man skall försöka bereda utländska forskare möjlighet att vid verksamhet i Sverige undandraga sig den beskattning som deras svenska kolleger drabbas av och som bl. a. innebär, som vi hörde i förmiddags, att en professorsfamilj med tre barn och hemarbetande make behöver begära socialhjälp. Det är kanske inte så underligt att Sverige nu, särskilt vad den kvalificerade arbetskraften beträffar, åter har blivit ett utvandringsland.

Herr talman! Om mindre än en månad kommer, efter vad jag har erfarit, den välkända organisationen "Samhälle och näringsliv" att ordna en konferens under rubriken "*Med* konstitutionen *mot* konkursen". Jag är tydligen inte ensam om att intressera mig för frågan om konstitutionella begränsningar av statens skulder. Liknande bekymmer förekommer också på många håll ute i världen. Vårt närmsta grannland, Finland, har försökt lösa frågan genom särskilda majoritetskrav för riksdagens hantering av vissa ekonomiska frågor. – Ledande yngre ekonomer i vårt land, exempelvis Lars Jonung och Johan Lybeck, har på sistone intresserat sig för behovet av och möjligheterna till konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt. Vi kommer nog att få höra mer om den saken snart.

Min erfarenhet från det medicinska området har lärt mig att det ofta tar fem-tio-femton år från det att en ny iakttagelse, eller en provokativ tanke, kommer fram i ljuset och till dess den får ett mera allmänt genomslag. Det är

kanske för mycket att begära att Sveriges riksdag skulle vara så mycket snabbare än så i sina reaktioner.

Herr talman! Finansutskottets värderade ordförande, som jag lärt mig uppskatta för hans raska tag i forskningsrådsnämnden, hedrade mig med att spara den moderata reservationen nr 15 till sist i sitt första anförande. Intressant nog polemiserade han egentligen inte mot motionen i denna fråga eller reservationen som sådan. I stället tog han dem som utgångspunkt för ett stridsrop, eller ett löfte, att "Sverige måste bli fritt från utländska långivare". "Inga konstitutionella tricks" skulle hjälpa – eller behövas – i detta syfte, endast "en regering som regerar". Om syftet är vi tydligen överens – fast jag vill ändå gärna förknippa det uttalandet med en uppskattande tanke riktad till Lars Kalderén. Om metoden får vi kanske samtala vidare, när denna regering har regerat färdigt.

Med detta ber jag, herr talman, att få instämna i yrkandena om bifall till den av finansutskottets moderater avgivna reservationen nr 15.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 1 av Björn Molin m. fl. med 138 röster mot 14 för reservation 2 av Carl-Henrik Hermansson. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 157 röster mot 139 för reservation 1 av Björn Molin m. fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

(På grund av sedermera konstaterat fel på voteringsapparaten företogs förnyad votering beträffande mom. 1, se 11 § i prot. 93.)

Mom. 2 (löntagarfonder m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 138 för bifall till hemställan i reservation 3 av Björn Molin m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 169 röster mot 14 för godkännande av den i reservation 4 av Carl-Henrik Hermansson anförda motiveringen. 125 ledamöter avstod från att rösta.

(Förnyad votering beträffande mom. 2, se 11 § i prot. 93.)

Sedan Christer Nilsson anmält att ja-knappen lyste i Marianne Karlssons bänk, trots att hon ej var närvarande i kammaren, beslöt kammaren på förslag av talmannen kl. 16.35 att ajournera sina förhandlingar.

Då förhandlingarna kl. 16.46 återupptogs yttrade

Onsdagen den
7 mars 1984

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

Anf. 46 TALMANNEN:

Jag föreslår att vi nu genomför en testvotering för att utröna huruvida Marianne Karlsson fortfarande envisas med att rösta ja trots att hon är frånvarande. Ni får rösta ja, nej eller avstår fullständigt fritt.

Efter det att testvoteringen företagits och Christer Nilsson meddelat att Marianne Karlssons voteringslampa alltjämt markerade ja-röstning anförde

Anf. 47 TALMANNEN:

Jag hemställer att vi uppskjuter voteringen i detta ärende och börjar diskussionen kring skatteutskottets betänkande 22 för att under tiden finna ut vad det är för fel med voteringsapparaten.

Denna hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1983/84:17 Ändring i giftermålsbalken (prop. 1983/84:83)

Skatteutskottets betänkande

1983/84:21 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Luxemburg (prop. 1983/84:18)

Vad utskotten hemställt bifölls.

5 § Nya förfaranderegler för punktskatter och prisregleringsavgifter

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1983/84:22 om nya förfaranderegler för punktskatter och prisregleringsavgifter (prop. 1983/84:71).

Anf. 48 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig först uttrycka min tacksamhet och glädje över att dagens debatt återfinna socialdemokratiska ledamöter från skatteutskottet inte bara i kammaren utan t. o. m. på talarlistan.

Under den allmänpolitiska debatten den 1 februari hade vi naturligtvis ett avsnitt om skattepolitiken, och det är ju inte så konstigt, eftersom skatterna svarar för ca 180 miljarder av statens budgetinkomster. Det som var konstigt var emellertid att skatteutskottets socialdemokrater hade gått och gömt sig. I varje fall fanns ingen vare sig på talarlistan eller ens i kammaren – en i mitt tycke skrämmande nonchalans. Jag skulle nu vara tacksam om Egon Jacobsson eller någon annan företrädare för utskottets socialdemokrater ville tala om varför ingen socialdemokrat från skatteutskottet den gången ställde upp och försvarade regeringens fögderi.

I skatteutskottets betänkande 22 behandlas ett regeringsförslag om att kredittiden för de flesta punktskatterna skall kortas ner till 40 dagar.

Dessutom behandlas en hel del motioner, de flesta väckta under den allmänna motionstiden.

När det gäller kredittiden har utskottet i stort sett varit enigt. Det har varit önskvärt att så långt möjligt åstadkomma en enhetlig kredittid, och då alla åtgärder att spara i statens budget bör tillvaratagas har det också varit positivt att staten får en likviditetsförbättring med ca 1,9 miljarder kronor. Vi har dock i ett särskilt yttrande påpekat att förkortningen i vissa fall kan medföra fel och ofullständigheter i deklarationen, varför regeringen uppmärksamt bör följa reformens verkningar.

Beträffande behandlingen av de motioner som väckts under den allmänna motionstiden har vi moderater lämnat fyra reservationer. Den första gäller kassettskatten, som infördes för ett och ett halvt år sedan. Ursprungligen beräknades den nya skatten inbringa 135 milj. kr. Senare prutade man beloppet till 100 milj. kr., och i tilläggspropositionen för ett år sedan hade beräkningarna sänkts till 27 milj. kr. Även det beloppet har visat sig vara för högt.

Kvar står krångel, byråkrati och en viss smuggling av videoband för att undgå skatten. Jag är glad över att vi moderater i skatteutskottet reserverade oss mot beslutet när det togs våren 1982.

Mot bakgrund av det sagda finner jag det i högsta grad påkallat att nu bifalla den motion som yrkar på en utvärdering av kassettskatten.

Tippningsförmågan har sannerligen inte varit bättre när det gällt att beräkna hur mycket skatten på hårdvaran, dvs. videobandspelarna, skulle inbringa. Där tippade man 65 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och 85 milj. kr. för påföljande budgetår. Eftersom skatten första halvåret 1983 blott gav 3,1 milj. kr. måste det stå fullt klart att det under innevarande budgetår inte blir några 65 milj. kr. Den siffran är ändå en nedrevidering från i fjolårets kompletteringsproposition angivna 90 milj. kr.

Även här är det fråga om mycket krångel för litet pengar, och vi yrkar i reservation 2 att skatten på videobandspelare, som är 600 kr. per styck, avskaffas från den 1 januari 1985.

I en socialdemokratisk motion yrkas på beskattning av datorer. Alternativt kan motionärerna tänka sig att avgiftsbelägga användningen av datorer. Förslaget avser såväl datorer inom näringsliv och förvaltning som de som används i privat bruk. Man begär att regeringen skall komma med ett förslag i den riktningen.

Utskottsmajoriteten tycker inte att det finns några betänkligheter att utifrån fördelningspolitiska skäl beskatta privata datorer, men man talar samtidigt om de gränsdragningsproblem som kan uppstå.

När det gäller datorer inom näringsliv och förvaltning är inte utskottsmajoriteten beredd att förorda en ny punktskatt, utan man anser att frågan bör behandlas i ett större sammanhang. Man tänker då på en kommande utredning om beskattning av produktionsfaktorer och anser därmed att syftet med motionen är tillgodosett. Summan av kardemumman är att utskottet avstyrker motionen.

Moderata samlingspartiet avstyrker också motionen men med en annan,

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

mindre teknikfientlig skrivning. Vi anser det förkastligt att – som här föreslås – försöka bromsa de tekniska fördelar som bruket av datorer erbjuder.

I en gemensam reservation klargör de tre borgerliga partierna sin ovilja att medverka till ett förhöjt skattetryck som stoppar upp rationaliseringssträvanden och dessutom kan föranleda gränsdragningsproblem.

Jag kommer så till den sista reservationen, som rör en uppmjukning av "lex Öresund". Det snart tjugofemåriga missfoster som går under detta namn har irriterat miljontals resenärer sedan lagen infördes 1961. Passagerarna har självfallet svårt att förstå varför den måltid som de kan inmundiga under överresan inte får ackompanjeras av litet musik eller annan underhållning.

Skulle likväl en restauratör drista sig att tillhandahålla någon musik, ja då ryker vips rättigheterna att obeskattat medföra nubbe, vin, öl, tobak och t. o. m. choklad ombord. Ett annat förbud innebär att passagerarna maximalt får inhandla och ilandföra 20 cigaretter eller motsvarande mängd annan tobak.

Restriktionerna i fråga har säkerligen verksamt bidragit till den mycket oroväckande försämring som Öresundstrafiken gradvis undergått de två senaste decennierna. Går lönsamheten ner för rederierna, som nu varit fallet, så minskar självfallet viljan och den ekonomiska förmågan att investera i nytt, erforderligt tonnage. Försämrads servicen, minskar passage-rarantalet, och så är man inne i en ond cirkel.

Den senaste tiden har finansministern uttalat sig positivt till att minska krångel och byråkrati när det exempelvis gäller ölförsäljning under helger, och han har t. o. m. sagt sig vilja ta upp frågan om lättnader i bestämmelserna om skattefria försäljning av parfym och kosmetika i internordisk trafik. Detta är i och för sig glädjande, men det är samtidigt beklagligt att finansministern i ett interpellationssvar förra året sade att han vägrade medverka till en ökad skattefria försäljning av tobak eller eljest uppluckra "lex Öresund".

Detta går stick i stäv mot de synpunkter som för ett par veckor sedan framfördes i en gemensam skrivelse till regeringen från länsstyrelsen i Malmöhus län, Malmö kommun och Skånes Handelskammare. Där begär man en översyn av "lex Öresund". Man begär att den obeskattade mängden tobaksvaror tillåts öka samt att rätten till underhållning på färjorna skall få gälla utan att detta leder till inskränkningar i rätten till den skattefria försäljningen ombord. Självfallet beror detta på att man har uppmärksammat att servicen på Öresundsbatarna har väsentligt försämrats på grund av färre turer och tonnage som ofta går sönder, så att turer måste inställas.

Skatteutskottets majoritet har avstyrkt den moderata motionen om uppmjukning av bestämmelserna för trafiken på Öresund, men erkänner likväl att det behövs bättre överensstämmelse med de regler som gäller för annan nordisk färjetrafik. Jag beklagar att vi moderater är ensamma om reservationen, och särskilt anmärkningsvärt finner jag att inte folkpartiets representant kunnat ansluta sig. Folkpartiet i Malmöhus län uttalade sig förra året enhälligt inte bara för att uppluckra "lex Öresund" utan t. o. m. för att helt slopa den. Jag hoppas nu på folkpartiets hjälp i voteringen.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 5.

Anf. 49 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 50 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 22 har fogats en reservation av centerns ledamöter i skatteutskottet. Reservationen ansluter till en motion som väckts av centerpartisterna Lennart Brunander och Kerstin Andersson och som framför krav på att dryckesskatten på smaksatt mjölk och mjölkberoende drycker skall avskaffas.

Man blir mer än förvånad över att en mjölkbaserad dryck av denna typ blir belagd med skatt. Anledningen till detta får väl närmast sökas i det förhållandet att denna dryck, mjölk med frukttillsats, inte fanns när nuvarande regler fastställdes.

Enligt livsmedelsverkets definition av läskedryck är denna "en drickfärdig produkt som baseras på, förutom vatten, någon eller flera av följande huvudbeståndsdelar: sockerart, bär- eller fruktråsafter, naturliga eller naturidentiska aromämnen, fruktsyror och kolsyra".

Vanlig mjölk är inte föremål för dryckesbeskattning. Med stöd av det uttryckliga undantag som finns i lagstiftningen är också mjölk som smaksatts med kaffe, te eller choklad undantagen från beskattning. Om mjölk smaksatts med någon annan smak än dessa tre blir den däremot klassad som läskedryck och beskattas. Härvid används tulltaxan och dess statistiska varuförteckning för att definiera det skattepliktiga området. Följden blir att mjölk med kaffetillsats inte beskattas, medan beskattning sker för mjölk med t. ex. frukttillsats.

Enligt motionärernas uppfattning, som delas av oss reservanter, är det orimligt att beteckna smaksatt mjölk och mjölkbaserade produkter som skattepliktiga drycker.

Utskottets motivering för ett avstyrkande av motionen är ytterst märklig. Man skriver följande:

"Enligt utskottets uppfattning bör man inte gå ifrån anknytningen till tulltaxan vid specificeringen av skattepliktiga drycker, eftersom nuvarande ordning innebär fördelar för de tillämpande myndigheterna tullverket och riksskatteverket."

Enligt min uppfattning kan det inte vara svårare att undanta mjölk med frukttillsats från beskattning än det är att frita mjölk med kaffe-, te- eller chokladtillsats. För att få konsekvens borde man i stället behandla dessa likartat. Att anföra att nuvarande ordning innebär fördelar för de tillämpande myndigheterna tullverket och riksskatteverket är nära nog skrämmande. En saklig bedömning av huvudfrågan, dvs. vilka drycker som skall beläggas med skatt och vilka som skall undantas, har tidigare varit avgörande, och jag hoppas verkligen att detta också i fortsättningen skall vara avgörande för våra beslut.

Utskottets majoritet mjukar dock upp sin inställning i slutet av motiveringen med att skriva att utskottet förutsätter att regeringen prövar om de nuvarande reglerna på ett olämpligt sätt inverkar på konkurrensen mellan de

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

nya produkter som kommer fram på marknaden. Men man säger inte ett enda ord i själva sakfrågan: Är mjölk med frukttillsats ett värdefullt livsmedel eller är det att jämföra med en läskedryck?

Jag beklagar att man inte berör själva sakfrågan, och jag vet inte om detta är ett nytt inslag i avogheten mot jordbruket. Konsumenterna kommer säkerligen aldrig att förstå att man beskattar en dryck som denna. Det finns enligt min uppfattning inte några bärande skäl för att mjölk med frukttillsats skall belastas med skatt. Några tekniska svårigheter att i lagtexten infoga ett undantag för dessa drycker finns inte.

Herr talman! Med vad jag anfört yrkar jag bifall till reservation 3 av mig och Ingemar Hallenius.

Vad beträffar reservation 4 är utskottet enigt om att avstyrka motion 596, men man har en delad uppfattning om motiveringen. Som framgår av reservationen anser vi reservanter att det är fel med en punktskatt på datorer. Vi måste utnyttja den tekniska utvecklingens resurser på alla sätt för att klara oss i konkurrensen med andra länder. Att beskatta endast vissa datorer skulle skapa besvärliga gränsdragningsproblem.

Till utskottets betänkande har också fogats ett särskilt yttrande angående punktskatterna. Vi har accepterat de kortare kreditiderna för vissa punktskatter, men vi vill med det särskilda yttrandet peka på de problem som kan uppstå särskilt för småföretagarna, och vi förutsätter att regeringen med uppmärksamhet följer utvecklingen och är lyhörd för de problem som kan uppstå.

Herr talman! Med vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 51 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Den 1 september 1982 infördes en skatt på ljudkassetter och videoband – 2 öre per minut på ljudkassetter och 25 öre per minut på videokassetter. Utformningen av skatten var resultatet av en omarbetning av propositionen i skatteutskottet.

Skatten på band tas ut på två olika sätt. Importören kan antingen betala direkt vid gränsen till tullen eller registrera sig hos riksskatteverket och betala när lagret går vidare ut till handeln.

Den totala bandförsäljningen har minskat i skattens spår. På de ställen där man börjat sätta in de nya 50–60 % högre priserna på videoband säljs det helt enkelt ingenting.

Resultatet har blivit att intäkterna inte alls blivit vad man hade väntat. Det dåliga utslaget beror inte enbart på hamstring utan också på att konsumenterna inte har råd att köpa videoband. Den höjning av priset på videoband med 50–60 % som blev följden klarar marknaden inte av. En sänkning av skatten skulle förmodligen ge staten mer pengar. Det bästa hade kanske varit att helt avskaffa skatten.

Vad som också kommit in i bilden är en viss kriminell hantering av videoband. Detta oroar branschorganisationerna oerhört, och man måste sätta stopp för denna hantering medan den ännu ligger i sin linda. Därför

begärs i den av Kenth Skårvik väckta motionen att den av riksdagen beslutade uppföljningen och utvärderingen av bandskatten snarast påbörjas för eventuell ändring av uttagningssystemet.

Ett par ord också om reservation 4, som gäller beskattningen av datorer. Jag vill i denna fråga understryka det olämpliga i en sådan skatt. Datatekniken håller f. n. på att introduceras i alla möjliga sammanhang. Det är ytterligt viktigt att kunskaperna inom denna teknikgren sprids och utvecklas så snabbt och effektivt som möjligt. Datatekniken erbjuder oerhörda möjligheter att automatisera hälsovådliga och monotona arbeten. I datatekniken ligger också en ganska stor möjlighet för svensk industri. Att då beskatta datorer och därmed försvåra utvecklingen av kompetensen inom denna teknikgren anser jag vara mycket olyckligt.

Herr talman! Med vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 52 EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister startade sitt inlägg med ett något förhöjt röstläge. Han anklagade socialdemokraterna i skatteutskottet för att vara frånvarande vid den allmänpolitiska debatten och frågade varför. Svaret är följande.

Höstens riksmöte präglades i stor utsträckning av skattedebatter. Så sent som i december månad upptog skatteutskottets betänkanden en stor del av kammarens tid. Vi visste att det inte hade hänt något sedan december som föranledde oss socialdemokrater att ta upp en förnyad skattedebatt med er moderater, eftersom vi också visste att några särdeles nya tankegångar inte skulle lanseras från moderat håll.

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 22 behandlas propositionen om nya förfaranderegler för punktskatter och prisregleringsavgifter. I betänkandet behandlas också dels motioner inlämnade under allmänna motionstiden, dels motioner som väckts med anledning av propositionen. Förslagen till nya regler i fråga om förfarandet på punktskatteområdet och för prisregleringsavgifterna bygger till stor del på punktskatteberedningens betänkande Punktskatter och prisregleringsavgifter. Den nya lagstiftning som föreslås innebär dels att en ny lag om punktskatter och prisregleringsavgifter ersätter lagen från 1959 om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, dels att ett stort antal följdändringar vidtas i de enskilda punktskatteförfattningarna.

Bland huvudpunkterna i den nya lagstiftningen kan nämnas att faktureringsmetoden införs även på punktskatteområdet, vilket innebär att den skattskyldiges ordinarie redovisning i ökad utsträckning kan användas vid skatteredovisningen. I propositionen föreslås också att skattebesluten skall kunna omprövas i ökad utsträckning och att beskattningsmyndigheterna skall få ändra lagakraftvunna beslut i särskild ordning.

Dessutom vidgas möjligheten att lämna förhandsbesked i fråga om punktskatter, och beskattningskontrollen delas efter förebild av taxeringslagen och mervärdeskattelagen upp på deklarationsgranskning och skatterevi-

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

sion, i syfte att skapa bättre förutsättningar för en effektiv kontrollverksamhet och samtidigt öka den enskildes rättsskydd.

Arbetet med indrivning av punktskatter och prisregleringsavgifter flyttas över på kronofogdemyndigheterna. Tiden för besvär över skattebeslut förlängs till två månader.

Utskottet har ställt sig bakom förslagen och menar att de nya bestämmelserna kan bidra till att skapa bättre förutsättningar för beskattningsmyndigheternas verksamhet och även innebära lättnader för de skattskyldiga, framför allt för dem som är skattskyldiga för både mervärdesskatt och en eller flera punktskatter.

Propositionens andra huvudförslag gäller en förkortning av kredittiderna. I de flesta fall föreslås nu en betalningstid om 25 dagar. Syftet är att så långt möjligt åstadkomma en enhetlig kredittid över hela fältet. Förkortningen av kredittiderna innebär en bestående likviditetsförbättring för staten på 1,9 miljarder kronor och ränteeffekter med 250 milj. kr.

Trots att det till betänkandet fogats fem reservationer är ingen av dessa riktad mot propositionen. Den borgerliga oppositionen har vad avser propositionen nöjt sig, som Knut Wachtmeister också påpekade, med ett särskilt yttrande i vilket man uttalar farhågor för att mindre företag kan få problem med att hinna färdigställa deklarationen.

I slutet av det särskilda yttrandet konstaterar man dock att nackdelarna berör ett så begränsat antal skattskyldiga att man inte velat motsätta sig de aktuella förkortade kredittiderna. Man förutsätter att regeringen är lyhörd för de synpunkter som kan komma från berörda branschens sida. Till det sistnämnda vill jag säga, Knut Wachtmeister, att vi har en regering som är lyhörd, vilket innebär att ni på den borgerliga sidan kan känna er helt lugna.

Så några ord om de reservationer som fogats till betänkandet.

De två första reservationerna gäller, som vi har hört, en utvärdering av kassettskatten och ett slopande av videoskatten.

Den första reservationen är undertecknad av moderaterna och den folkpartistiske ledamoten i utskottet. I reservationen krävs att en utvärdering av kassettskatten skall ske. Från den socialdemokratiska och centerpartistiska majoritetens sida anser vi att allt för kort tid har förflutit för att man skall kunna göra någon utvärdering. Som också Kjell Johansson påpekade är alla medvetna om att det skedde en betydande hamstring inför skattens införande. Vi anser det rimligt att skatten får verka åtminstone något år utan hamstringeffekter, innan den utvärdering som vi varit ense om i skatteutskottet sker.

Herr talman! Jag yrkar därför avslag på reservation 1.

Den andra reservationen är undertecknad av endast moderaterna, och där krävs ett slopande av videoskatten. Om denna reservation är bara att säga: Under den tid, den historiska parentes, när moderaterna satt i regeringsställning höjde ni skatter och införde nya skatter, medan ni i oppositionsställning motsätter er höjningar av skatter och införande av nya. Detta är ett utslag av den opportunistiska politik som ni med kallhamrad fräckhet försöker föra ut till svenska folket.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 2.

Reservation 3 är undertecknad av de både centerpartisterna i utskottet, och där kräver man borttagande av dryckesskatten på smaksatt mjölk. Om den reservationen är att säga att detta inte är någon särdeles stor fråga att kiva om men att det skulle uppstå betydande gränsdragningsproblem om skatten slopades. Jag försäkrar Stig Josefson att ställningstagandet inte innebär någon avoghet gentemot de svenska bönderna. Det är helt enkelt – som Stig Josefson också kan läsa i utskottsbetänkandet på s. 86 – de motiveringar som utskottet varit enigt om tidigare som också åberopas för detta beslut.

Jag ber därför att få yrka avslag på reservation 3.

I reservation 4, som undertecknats av moderaterna och centerpartisterna, avstyrker man motion 596 av Kurt Ove Johansson och Stig Gustafsson. Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå den reservationen. Utskottets socialdemokratiska och folkpartistiska majoritet avstyrker också motionen, men vi anser det ändå rimligt att frågan om en eventuell beskattning eller avgiftsbeläggning av datorer prövas i samband med det arbete som pågår inom finansdepartementet vad avser ett breddad underlag för produktionsfaktorskatt. Anledningen till att jag har svårt att förstå reservationen är att utskottet inte gör något ställningstagande i själva sakfrågan. Både Knut Wachtmeister och Kjell Johansson har uttalat sig som om vi nästan skulle ha beslutat att införa en datorskatt, men det har vi inte alls. Däremot är det väl ändå rimligt, när man nu i finansdepartementet undersöker möjligheterna till ett breddat underlag för produktionsfaktorskatt, att också undersöka de synpunkter som framförts i motion 596.

Herr talman! Jag yrkar också avslag på reservation nr 4.

Den femte reservationen slutligen har endast moderata undertecknare. Reservanterna kräver bifall till den moderata motionen 2117 om en uppmjukning av lex Öresund. Låt mig om den reservationen säga att jag för min del anser att skillnaden mellan utskottets skrivning och reservationen är ganska marginell. Från utskottets sida säger vi på s. 88 i betänkandet:

”Utskottet delar i princip finansministerns bedömning men anser att det kan vara motiverat att i lämpligt sammanhang ta upp även de frågor motionärerna aktualiserat på det nordiska planet för att åstadkomma regler som bättre överensstämmer med dem som gäller i fråga om annan nordisk färjetrafik.” I reservationen sägs: ”Samma bestämmelser som i fråga om annan nordisk trafik bör gälla även i Öresundstrafik som har till huvudsyfte att upprätthålla trafik i egentlig bemärkelse.” Vi är såvitt jag förstår ganska överens på den här punkten. Vi bör ha enhetliga nordiska bestämmelser i den nordiska trafiken.

Beträffande det brev som Knut Wachtmeister har åberopat – det har sänts från länsstyrelsen i Malmöhus län, Malmö kommun och Skånes handelskammare – vill jag bara säga att det kom efter vårt beslut och naturligtvis får behandlas i sedvanlig ordning av regeringen.

Herr talman! Jag yrkar härmed avslag på reservation 5.

Avslutningsvis konstaterar jag att av de fem borgerliga reservationer som

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

gäller skattefrågor stöds inte någon av samtliga tre partier. Det säger något om den borgerliga enighet som man försökte tala om under förmiddagens debatt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan i alla dess delar.

Anf. 53 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Egon Jacobssons försvar för att ingen socialdemokrat från skatteutskottet var i kammaren när skatterna debatterades den 1 februari var onekligen kostligt. Vi hade en skattedebatt i höstas sade han, och vi visste att inga nya tankegångar skulle föras fram. Hur visste Egon Jacobsson det? Det märkliga var nämligen att en socialdemokrat var förhandsanmäld på talarlistan, men strök sig sedan. Det kunde inte gärna ha berott på att man från socialdemokratiskt håll fått fatt i mitt manuskript, eftersom jag inte hade det färdigskrivet vid den tidpunkt talaren strök sig. Det måste finnas något annat skäl till att man inte ställde upp. Var det av nonchalans var det beklagligt, var det av ett annat skäl hade vi varit glada att få det ärligt och uppriktigt redovisat.

När det gäller de andra frågorna vill jag börja med kassettskatten. Egon Jacobsson säger att alltför kort tid förflutit. Jag säger att alltför litet pengar har flutit in, och det gör det motiverat att göra en utvärdering.

Beträffande videoskatten flöt det in 3,1 milj. kr. under första halvåret 1983 mot i budgeten beräknade 90 milj. kr. för helår – alltså en struntsumma i förhållande till vad man hade räknat med. Jag förstår att inte Egon Jacobsson kunde gå in i den debatten. Han använde i stället det gamla vanliga knepet att när argumentationen är svag höjer man rösten. Han talade om den historiska parentes då moderaterna regerade. Hur vet han att det var en historisk parentes? Han talade också om kallhamrad fräckhet från moderaternas sida. Det var inte några sakargument för att bemöta vårt krav att avskaffa videoskatten.

Vad slutligen gäller lex Öresund har Egon Jacobsson gjort sig känd som en alkoholliberal, och jag hade hoppats att han skulle vara lika liberal när det gällde tobaken och underhållningen på Öresundsbatarna, som vi vill återinföra. Han säger nu att skillnaden mellan det moderata förslaget och majoritetsförslaget var ganska marginell – men ändå avslogs motionen. Om skillnaden var liten borde man ha bifallit den. Då hade vi kunnat vara riktigt överens.

Det kan hända att vi ligger närmare varandra än vad som nu har framkommit – men det finns ett inbyggt motstånd hos majoriteten mot att bifalla en enskild motion från ett parti i opposition.

Anf. 54 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Egon Jacobsson om att frågan om mjölken och den fruktbaseade mjölken inte är någon stor fråga, men jag förstår inte vad det är som skulle åstadkomma så betydande svårigheter i gränsdragningen som han talar om. I utskottsbetänkandet talar man om att en ändring

skulle innebära fördelar för de tillämpande myndigheterna. Nu säger Egon Jacobsson att det skulle innebära betydande svårigheter att åstadkomma gränsdragningar. Jag skulle vara tacksam för att få reda på vilka svårigheter det skulle vara. Det är märkligt om det skulle vara svårare att särskilja en dryck som mjölk med fruktillsats än det är att särskilja mjölk med tillsats av kaffe, te eller choklad. Det skulle ha varit mycket lättare om man kunnat föra även den fruktbaserade mjölken till den gruppen, och jag kan inte finna att några svårigheter skulle föreligga.

Jag blev något förvånad när Egon Jacobsson började tala om borgerlig enighet och borgerlig splittring. Skall vi verkligen vara helt bundna även i sådana här mindre praktiska frågor? Skall vi inte kunna bedöma dem utan att gå till principiella ståndpunkter? Vi har tidigare kunnat göra detta i utskottet, och då fått beaktat synpunkter av den här typen. Vi har då kunnat få stöd för uppfattningen att det är vettigt att rätta till en sådan här sak.

Jag beklagar om Egon Jacobsson med detta menar att vi inte kan diskutera eller besluta i någon fråga utan att partierna skall vara uppbundna av en partipolitisk princip. Jag vet dock inte vilken princip det skulle vara fråga om i detta sammanhang – annat än att man till varje pris skall avslå en motion från motparten.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill instämma i det som Stig Josefson sade om den borgerliga enigheten. Det gäller vissa mindre förslag, som man naturligtvis kan ha skilda uppfattningar om. Men det finns en principiell fråga här, nämligen beskattningen av datorer. Åtminstone i mitt betänkande är det på det sättet, Egon Jacobsson, att det finns sju reserverter upptagna. Eftersom vi är 15 i utskottet och vi inte har majoritet, leder mina matematiska kunskaper mig fram till att det åtminstone i den reservationen måste ha varit en total borgerlig enighet. – Detta om reservation 4.

Egon Jacobsson sade att det var två centerpartister som hade undertecknat reservation 3. Jag kan tala om att i mitt betänkande står även mitt namn. Det är alltså en gemensam center-folkpartireservation – om nu den enigheten kan glädja Egon Jacobsson.

Beträffande reservation 1, om utvärdering av kassettskatt, säger Egon Jacobsson att det har skett hamstring. Jag tror inte det. Det är klart att en del handlare har lagt upp lager, men det förändrar inte det faktum att man nu inte säljer något.

Dessa band är mycket dyra. Ett band kostar ett par hundra kronor. Jag kan tänka mig att människor kommer att be vänner och bekanta att köpa med sig band när de gör sina resor och att vi på det sättet kommer att få in mycket litet skattevägen. Dylika kassetband är inte en sak som man köper varje dag. Jag är därför också rädd för att det här blir en skatt där de administrativa kostnaderna för att driva in skatten kommer att överstiga de skatteintäkter man får.

Onsdagen den
7 mars 1984

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

Anf. 56 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Knut Wachtmeister som återkom till den allmänpolitiska debatten. Han lyssnade tydligen mycket dåligt på vad jag sade i mitt inledningsanförande. Jag sade att vi i december hade många debatter i skattefrågor. Knut Wachtmeister uppfattade det som om vi hade haft *en* debatt. Vi konstaterade ju i skatteutskottet att vi hade en av de mest arbetstyngda höstarna, något som också ledamöter som tillhört utskottet i väldigt många år intygade.

Knut Wachtmeister frågade hur vi socialdemokrater kunde vara så säkra på vad som skulle sägas. Vi har sett exempel i dag, och f. ö. mycket ofta – det är ju i stort sett samma litania. Att ni från december till de första dagarna i februari skulle komma med några särdeles nya tankar hade vi svårt att tro på, vilket också visade sig vara välgrundat när vi tog del av protokollet. Det är förklaringen.

Beträffande kassettskatten, som både Kjell Johansson och Knut Wachtmeister talade om, vill jag säga att det väl är rimligt att det får gå åtminstone ett år utan hamstringeffekter. Nu säger Kjell Johansson att hamstringen inte var så stor. I utskottet har vi emellertid samfällt kunnat konstatera att det blev en enorm hamstring före införandet av just kassettskatten.

Knut Wachtmeister sade att videoskatten ger för litet pengar. Samtidigt utger sig moderaterna för att vilja spara och minska budgetunderskottet. Här vill ni att vi skall avstå från skatten, därför att den ger för litet pengar. Den skatten har inte heller funnits under ett helt kalenderår, varför man inte har kunnat se effekterna. Även här förelåg det hamstringeffekter.

Sedan till vad Knut Wachtmeister sade om lex Öresund. Vi är ganska överens. Jag tycker att det här är ett steg i rätt riktning. Om jag skall svara Knut Wachtmeister, vill jag säga att jag personligen tycker att man skall ha både dans och underhållning ombord på båtarna.

Sedan till Stig Josefson och Kjell Johansson. Det är tydligen irriterande när man påpekar saker. Jag gjorde bara ett stillsamt konstaterande att enigheten inte är så där total som ni ofta ger sken av i debatten.

När det gäller skatten vill jag, Stig Josefson, citera ur skatteutskottets betänkande, s. 86, eftersom det är grunden för vårt ställningstagande när det gäller skatter av den här typen:

”Enligt utskottets uppfattning bör man inte gå ifrån anknytningen till tulltaxan vid specificeringen av skattepliktiga drycker, eftersom nuvarande ordning innebär fördelar för de tillämpande myndigheterna tullverket och riksskatteverket. Utskottet vill erinra om att utskottet i annat sammanhang avstyrkt en differentiering av beskattningen med hänsyn till varors farlighet eller nyttighet.”

Anf. 57 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Nu fick vi en ny förklaring till varför socialdemokraterna inte ställde upp i den allmänpolitiska debatten och diskuterade skatter med oss.

Egon Jacobsson sade att skatteutskottet i höstas var så arbetstyngt. Där har vi alltså förklaringen. Man var trött på att debattera och därför vilade

man sig den där kvällen i stället för att komma hit till kammaren kl. 19.30, då skatteutskottets debatt började. Det var intressant att höra. Jag är nöjd med det svar som jag fått, för det kom nog från hjärtat.

Sedan sade Egon Jacobsson att vi moderater som vill spara tackar nej till de skatter som kommer in på videobandspelarna. Ja, vi tycker att det kommer in för litet pengar med tanke på de dryga hanteringskostnader, det krångel och den smuggling som är förenade med skatten. Det är därför vi säger nej till detta, och vi vill i stället förbättra budgeten genom besparingar, vilket Egon Jacobsson mycket väl känner till.

Sedan talar Egon Jacobsson om borgerlig oenighet. Ja, det låter sig sägas när det gäller ett skatteutskott där det inte finns någon kommunist. Den socialistiska enigheten kan i detta utskott *alltid* vara stor, för man har alltså inte någon att förhandla med. Jag är övertygad om att ifall det funnits en vpk-are i utskottet, så hade vpk inte alltid följt Egon Jacobsson och hans partivänner i spåren.

Slutligen lex Öresund. Vi är ungefär överens, säger Egon Jacobsson, och han ställer sig positiv till musikunderhållning och annat på Öresundsbatarna. Detta skulle naturligtvis kunna föranleda mig att återkomma med en motion och i så fall få Egon Jacobssons stöd. Men då säger kanske Egon Jacobsson: Jag vet att det inte kommer några nya argument från moderaterna, så jag går inte upp i debatten.

Den risken får jag alltså ta, men jag hoppas ändå att Egon Jacobsson, när vi återkommer från moderat håll, ger motionen sitt stöd.

Anf. 58 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Först vill jag konstatera att jag inte fick något svar på min fråga om de stora problem som skulle uppstå. Egentligen har jag inte i sak fått något som helst svar.

Så till de borgerliga partiernas inställning i denna fråga. Socialdemokraterna talar om samarbete, men ej ens när de inte kan hitta något sakargument för att avstyrka en motion har det varit möjligt för dem att ansluta sig till en gemensam ståndpunkt och tillstyrka en motion från centern.

Till sist vill jag bara säga att centern står för sin politik. Det har centern alltid gjort, och om Egon Jacobsson vill bläddra i skatteutskottets betänkanden skall han också kunna konstatera att så är fallet.

Anf. 59 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det betänkande som vi nu debatterar handlar ju om förkortad kredittid när det gäller vissa punktskatter. Där är vi faktiskt alla i utskottet överens. Detta är alltså huvudförslaget här.

Sedan finns det ett förslag till, såvitt jag kan finna, som är principiellt viktigt. Det gäller just beskattningen av datorer. I det fallet finns också en enighet. Men vi har väl från vår sida kraftigare velat understryka att vi är mycket, mycket skeptiska till en sådan skatt, beroende på att skatten kommer att verka återhållande på teknikutvecklingen i vårt land. Den kommer alltså att göra att människor inte spontant skaffar sig de kunskaper

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

som man eljest skaffar sig, om man kan köpa datorer. Detta borde Egon Jacobsson vara intresserad av, för här drabbas faktiskt de sämst ställda i samhället. De som har svårast att skaffa sig utrustning av detta slag är också de som har svårast att erlägga skatten. Jag tycker att också dessa människor bör kunna få ägna sig åt en dator och hänga med i utvecklingen.

Det var alltså de här båda principiella sakerna jag ville framhålla.

Slutligen vill jag understryka att vad gäller utvärderingen av kassettskatten, så har vi i och för sig inte krävt – som Egon Jacobsson sade – att skatten skall tas bort. Men min mening är möjligen att skatten är sådan, att det förnuftigaste av allt vore att slopa den.

Anf. 60 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Knut Wachtmeister, moderaterna, säger nästan om varje skatt som moderaterna inte tycker om, att den leder till krångel, svårartad byråkrati och administration osv. – utan att ha dokumentation för detta. Jag vet inte vad Knut Wachtmeister har för belägg för det påstående han gör.

När det gäller lex Öresund vill jag bara säga, Knut Wachtmeister, att det är inte omöjligt att en motion med nya synpunkter kan få mitt stöd. Och kanske skall man vara så optimistisk att man säger, att det inte behövs någon motion när det gäller det som utskottet förutsätter, nämligen att överläggningar skall tas upp om de här frågorna, så att vi får gemensamma och enhetliga regler.

Sedan till Stig Josefson. Jag hann inte citera riktigt färdigt. Det är emellertid viktigt att göra det. På s. 86, stycke 5, står: "Att ändra på det skattepliktiga varuområdet av sådana skäl som motionärerna åberopar är enligt utskottets mening inte motiverat utan bara ägnat att skapa nya gränsdragningsproblem." Till grund för detta ställningstagande, Stig Josefson, ligger såvitt jag kan förstå tidigare helt eniga ställningstaganden när det gäller det fundamentala för skatten i detta avseende. Bara därför att det nu handlar om mjölk kan man inte gå ifrån en princip som skatteutskottet har använt sig av. Det handlar definitivt inte om någon avoghet gentemot bönderna.

Slutligen vill jag till Kjell Johansson bara säga att det återigen låter som om vi var på väg att införa en datorskatt. Vi från utskottet tycker att det är rimligt att få en sådan här fråga prövad, eftersom det i departementet pågår en utredning om breddat underlag för produktionsfaktorskatt. Men stå inte här i kammaren och i era inlägg hävda saker och ting, som nästan gör att man får ett intryck av att vi har tagit ställning för en datorskatt.

Talmannen anmälde att Knut Wachtmeister, Stig Josefson och Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 61 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag kommer uteslutande att tala om motion nr 2117, vilken jag tillsammans med några moderata kollegor har väckt och vilken också behandlas i reservation nr 5, fogad till skatteutskottets betänkande. Motio-

nen i denna del behandlar den speciallagstiftning, den s. k. "lex Öresund", vilken sedan många år tillbaka reglerar försäljningen ombord på färjorna över Öresund.

Det främsta skälet till att vi aktualiserar den här frågan nu är den akuta situation som färjetrafiken, framför allt mellan Malmö och Köpenhamn, för tillfället befinner sig i. Men det är också viktigt för all trafik mellan Skåne och Själland att färjerederierna ges de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna att investera i nytt tonnage.

"Lex Öresund" infördes efter riksdagens hörande 1961. Den utgjorde då resultatet av överläggningar mellan den svenska och den danska regeringen. Genom lagens tillkomst inskränktes rätten till försäljning av beskattade varor i fartygstrafiken över Öresund. Därmed fick denna del av landet en särskild reglering, medan trafik från andra delar av Sverige behandlades annorlunda.

Bland de begränsningar som infördes var bl. a. att tobaksvaror inte fick utlämnas till passagerare i större kvantitet för enkel resa än 20 cigaretter eller motsvarande mängd i annan tobak. Vidare infördes restriktioner för underhållningsverksamhet ombord på färjorna. Det är dessa två inskränkningar som behandlas i motionen.

1961 åberopades många skäl för inskränkning av den skattefria försäljningen i Öresundstrafiken. Skälen var både av nykterhetsnatur samt fiskal och handelspolitisk natur. Vi som har motionerat kan inte se att några av dessa tre skäl i nämnvärd grad skulle komma att påverkas negativt vid ett bifall till motionens yrkanden.

Det är också viktigt att lägga märke till att förhållandena för Öresundstrafiken var helt annorlunda 1961 än vad de är i dag. Det som den gången kallades för "den flytande Öresundsbron" bestod då av ett 50-tal färjor, som trafikerade olika delar av Öresund. Som en följd av detta var handeln också stor. I dag är läget helt annorlunda.

"Lex Öresund" är naturligtvis inte det enda – och kanske inte ens det främsta skälet – till nedgången i Öresundstrafiken. Men det är en orsak som är införd av Sveriges riksdag och som vi därmed kan påverka. Därigenom skulle vi ge färjerederierna ökade möjligheter att utvecklas.

Genom lagens tillkomst minskade ombordförsäljningen och lönsamheten gick ned. Som en följd av detta tvingades rederierna att satsa på ökad volym i stället. Så småningom har följdverkningarna visat sig. Många rederier har tvingats ge upp. Många människor har förlorat sina arbetstillfällen, och det tidigare så stora handels- och kulturutbytet är i dag av betydligt mindre omfattning.

Det borde därför i dag te sig naturligt att ta bort en paragraf som försvårar normal restaurangrörelse ombord på färjorna i Öresundstrafiken. Likaså borde det vara fullt möjligt att mjuka upp reglerna för tobaksförsäljning. Varje förändring härvidlag – och jag vill än en gång understryka att det är enbart dessa två paragrafer som motionen skjuter in sig på – skulle förbättra färjerederiernas situation högst avsevärt. Sannolikt rör det sig om tiotals

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

miljoner kronor årligen, vilket relativt snart skulle ge möjlighet till investeringar i nytt tonnage.

Utskottet ger, som jag ser det, en helt korrekt bakgrundsbild till frågans hittillsvarande behandling. Det finns dock anledning att reagera mot en mening. Det är när utskottet relaterar finansministerns syn på den här frågan. Man säger där: "En ökning av tobaksförsäljningen ombord på färjorna i Öresund skulle enligt hans" – dvs. finansministerns – "mening knappast komma att påverka lönsamheten för rederierna i någon nämnvärd grad."

I ett brev riktat till regeringen, undertecknat av landshövdingen i Malmöhus län, kommunstyrelsens ordförande i Malmö och chefen för Skånes handelskammare, heter det så här: "Vad avser rederiernas intäkter av skattefri tobaksförsäljning ombord, har finansministern redovisat en uppfattning som --- inte står i överensstämmelse med rederiernas bedömningar. Berörda rederiers kalkyler visar i stället att inkomstförstärkningen vid en fördubblad försäljning skulle bli betydande. Ett av de större rederierna i Öresundsregionen räknar med ökade intäkter i storleksordningen 25–30 miljoner kronor per år och ett av de mindre rederierna med ca. 700 000 kr. årligen."

Eftersom finansministerns svar i en interpellationsdebatt bygger på en uppenbar felbedömning av en ökad försäljnings inverkan på lönsamheten, tycker jag det är något anmärkningsvärt att utskottets majoritet lägger detta uttalande som grund för sitt eget ställningstagande.

Den socialdemokratiska utskottstalesmannen borde kanske ta ett samtal med sin partikollega herr Yngvesson i Malmö i detta ärende. Nils Yngvesson är nämligen en av undertecknarna av det brev som jag nyligen citerade valda delar av.

Jag vill i det här sammanhanget understryka att det är positivt att utskottet vill att de här aktualiserade frågorna skall tas upp på det nordiska planet. Även denna speciallag bör kunna vara en del av de fortsatta diskussionerna mellan den svenske kommunikationsministern och hans danske kollega.

Färjetrafiken över Öresund och framför allt då på sträckan mellan Malmö och Köpenhamn har under den innevarande vintern genomgått ytterligare försämringar. Tidvis har rent kaos rått. Till stor del har detta berott på undermåligt tonnage; vilket med skärpa understryker att åtgärder som främjar trafiken måste vidtas snarast möjligt.

I det brev som jag tidigare citerade står också följande att läsa: "Mot bakgrund av dels rederiernas låga lönsamhet idag, dels deras behov av reinvesteringar i nytt tonnage, framstår den uppmjukning av 'lex Öresund' det här är fråga om som ytterst motiverad och angelägen. Möjligheter till tätare turer och nya rutter skulle också öppnas samtidigt som konkurrensen mellan rederierna skulle kunna stärkas och biljettpiserna därmed hållas nere."

För de återopade åtgärderna säger man att "vi är övertygade om att vi i detta sammanhang företräder en mycket bred allmänhets uppfattning." Detta är en bedömning som jag helt delar.

Många gör i dag välmenande deklARATIONER om betydelsen av en fungerande färjetrafik över Öresund. Man kan göra det både mot bakgrund av ett direkt motstånd mot fasta förbindelser och mot bakgrund av att varken bro eller tunnel kommer att stå färdig på många år ännu. Färjeeländet måste få en lösning. Det är alla överens om. Men de välmenande deklARATIONERNA klingar falskt om man inte samtidigt är beredd att medverka till att rederierna får nödvändiga förutsättningar för att utöva sin verksamhet. Att förändra lex Öresund är detsamma som att ge rederierna utvecklingsmöjligheter. Behovet av nytt tonnage är på sina håll direkt akut i dag.

Det är, herr talman, min förhoppning att regeringen, trots det beslut som jag utgår från att riksdagen nu kommer att fatta, ändå är beredd att välvilligt och positivt ta del av skrivelsen från olika parter i Malmöhus län. De åtgärder som där föreslås skulle sannolikt på ett gynnsamt sätt komma att påverka Öresundstrafiken.

Jag ber med anledning av detta att få yrka bifall till den moderata reservationen nr 5, fogad till skatteutskottets betänkande.

Anf. 62 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Allmänhetens intresse för datateknik och vad man kan använda datorer till har ökat snabbt under senare år. Många, framför allt unga människor, fascinerar av den nya teknikens många möjligheter. Men det är också många som oroas över vad det nya kommer att föra med sig beträffande sysselsättning och personlig integritet.

Utvecklingen på datateknikens område går ju svindlande fort. Stordatorerna från 1960- och 1970-talen ersätts nu av nya. Samtidigt formligen exploderar marknaden för mini- och mikrodatorer, som har en kapacitet som man inte trodde var möjlig för bara några år sedan. Intresset för hemdatorer ökar också mycket snabbt. I t. ex. USA räknar man med att det före 1990 kommer att finnas en hemdator i 30 miljoner amerikanska hem. Proportionellt räknar man med en liknande utveckling i Sverige. År 1985 beräknas Sverige ha minst 700 000 hemdatorer. Mycket talar för att utvecklingen blir ännu snabbare med tanke på de nya användningsmöjligheter som erbjuds.

I Sverige betalar vi avgifter av olika slag för att se TV, lyssna på radio, för innehav av telefon och för att sända brev. Med tanke på datorernas framtida användningsmöjligheter ligger det nära till hands att beskatta eller lägga en avgift på alla datorer vare sig de används för personregistrering eller för andra ändamål. Stig Gustafsson och jag har föreslagit i vår motion att ett sådant system bör utformas så, att det också ersätter det nuvarande avgiftssystemet hos datainspektionen. Det framgår av vår motion, om man nu läser igenom vår motion ordentligt, att vi inte bara föreslår en ny skatt eller avgift utan också att avgifter skall försvinna. Datainspektionen i dag kostar t. ex. 8 milj. kr. per år i form av licenser och skattepengar. Följer man vårt förslag i vår motion skulle den här skatten och licensavgiften komma att försvinna.

Stig Gustafsson och jag har i motionen begärt en utredning om att beskatta eller avgiftsbelägga användningen av datorer. Det är tillfredsställande att

Onsdagen den
7 mars 1984

*Nya förfarande-
regler för punkt-
skatter och pris-
regleringsavgifter*

utskottsmajoriteten delar vår uppfattning på denna punkt. På s. 87 i betänkandet framhåller utskottsmajoriteten det lämpliga i att det kommande utredningsarbetet på skatteområdet också belyser de frågor som Stig Gustafsson och jag aktualiserat i vår motion. Utskottsmajoriteten förutsätter vidare att regeringen uppmärksammar detta utan särskild framställan från riksdagens sida.

Herr talman! Vi motionärer är helt nöjda med utskottsmajoritetens starka skrivning på denna punkt. Därför har jag inget eget yrkande.

Anf. 63 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag hade naturligtvis väntat mig att talesmannen för utskottets majoritet, Egon Jacobsson, skulle stanna kvar under hela debatten för att komma med de eventuella bemötanden som kunde erfordras på Per Stenmarcks och även på Kurt Ove Johanssons inlägg. Han tycker väl att vi har debatterat så länge nu, och han har kanske blivit trött och gått för att vila sig. Därför tar jag till orda i stället. Jag skall säga något litet om Kurt Ove Johanssons inlägg.

Jag tycker att det är fel att jämföra datorer och vidarebefordring av telefonsamtal eller brev. Det är naturligt att man i det senare fallet måste ta ut en avgift, eftersom det är fråga om stora kostnader. Man kan heller inte jämföra en dator som används på ett tekniskt sätt för att rationalisera verksamheten inom näringsliv och förvaltning med en TV-apparat, som ju varje hushåll har för sitt nöjes skull. Därmed är man på ett annat sätt, tycker jag, skyldig att betala en avgift.

Nu säger Kurt Ove Johansson att datainspektionen kostar 8 milj. kr. och att en avgift på datorerna skulle hjälpa till att betala de där kostnaderna. Datainspektionen behövs emellertid för något helt annat, bl. a. för att hålla koll på de 180 register vi har, vilka många från statsmakternas sida vill samköra för att ha bättre kontroll på medborgarna. Där utgör datainspektionen en av de sista utposterna i skyddet mot en alltför mäktig storebror.

Anf. 64 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att herr Wachtmeister skulle må väldigt bra om han i stället för att komma in på datainspektionens verksamhet höll sig till skatteområdet. Visserligen är det väl sant att datainspektionens uppgift är den som herr Wachtmeister beskrev, men det kan ju inte vara datainspektionens uppgift att samla in medel till sin verksamhet. Det hade varit mycket bättre om man kunnat använda de krafterna till den verksamhet som datainspektionen skall bedriva i stället för att som nu använda den till att få in licensmedel till 60 % av verksamheten.

Skälet till att jag tog upp frågan om datainspektionens avgifter var bara att jag ville visa för herr Wachtmeister hur illa reservanterna har läst vår motion. Det är alltså inte bara fråga om att öka skatterna. Det är också, i det här fallet, fråga om att ta bort skatteinkomster och avgifter som går till exempelvis datainspektionen. Jag tar upp detta bara för att man skall få en riktig beskrivning av motionens innehåll. Det får man inte om man läser reservation nr 4.

Anf. 65 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Det händer tydligen en hel del kalamiteter i riksdagen i dag – även annat än trasslet med voteringsapparaten

Jag har begärt ordet som representant för ett enigt folkparti i Malmöhus län. Jag saknar i det betänkande från skatteutskottet som nu debatteras folkpartiets s. k. länsmotion, där det faktiskt finns ett yrkande om "lex Öresund" som rimligen borde ha behandlats i detta sammanhang. Låt oss ta det som ett bevis på att även politiker kan göra misstag, inte bara maskiner. Det är bara det att det är mänskligt när vi gör det.

Jag måste läsa upp en mening i länsmotionen:

"Folkpartiet i M-län ser det f. n. som ytterst angeläget att åtgärder omgående vidtas för att förbättra färjetrafiken över sundet, bl. a. genom att modifiera den s. k. "Lex Öresund- - -."

Jag skall inte trötta kammaren med mera om den saken.

Jag vill påpeka att vi från folkpartiets sida faktiskt har skrivit till samtliga partier i länet. Det är alltså inte bara landshövdingen och handelskammaren som har skrivit till olika politiska instanser, utan också vårt länsförbunds ordförande.

Detta innebär, kort sagt, att vi kommer att rösta för reservation nr 5.

Låt mig bara, så att ingen missförstår mig, tillägga att vi begär en modifiering av just det slag som det talas om i motion nr 2117, nämligen t. ex. en höjning av gränsen för försäljning av tobaksvaror och underhållning ombord på båtarna. Däremot har det aldrig varit vår avsikt att resenärerna över Öresund skall få köpa en liter konjak skattefritt och ta med sig i land i Malmö eller Köpenhamn. Men jag utgår från att inte heller reservationen 5 i skatteutskottets betänkande syftar till det.

Herr talman! Jag beklagar att inte folkpartiets länsmotion har lottats på skatteutskottet i den del som jag nu har talat om. Men som en god optimist anser jag att det kanske kan vara bra, för motionen rör en fråga som faktiskt hör hemma i skatteutskottet och måste därför rimligen komma upp i något senare betänkande från utskottet. Det skulle, herr talman, kunna innebära att några fler i utskottet än vice ordföranden och hans partikamrater hinner tänka om i denna fråga och den gången stödjer folkpartimotionen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

6 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1983/84:110 Vissa oljefrågor

1983/84:119 Förenkling av myndigheternas föreskrifter, anvisningar och råd

Onsdagen den
7 mars 1984

Meddelades att följande interpellationer framställdes

*Meddelande om
interpellationer*

den 7 mars

1983/84:121 av *Rune Torwald* (c) till utrikesministern om kontakter med Högsta Sovjet till förmån för Anatoly Shcharansky:

Det är nu nästan exakt sju år sedan som den då 29-åriga matematikern och medborgarrättskämpen Anatoly Shcharansky häktades den 15 mars 1977. Under sin tid som dataprogrammerare på institutet för olja och gas började han intressera sig för medborgarnas rättigheter i Sovjet och engagerade sig i kampen för dessa. Han bildade också tillsammans med Josef Begun och några till den s. k. Helsinki Monitoring Group för att söka bevaka att de sovjetiska myndigheterna levde upp till det avtal som träffats i Helsingfors beträffande grundläggande mänskliga rättigheter, t. ex. rätten att utvandra liksom medverka till att förena splittrade familjer.

Då Shcharansky fann det allt svårare att följa ett judiskt kulturmönster i Sovjet, begärde han någon gång under 1972–1973 första gången tillstånd att utvandra. Ansökan avslogs. Den 4 juli 1974 gifte Anatoly sig med Avital, som tvingades att lämna Sovjet redan påföljande dag. Hon lever nu i Jerusalem och har i snart tio år kämpat för att Anatoly skall bli fri och få utvandra och återförenas med henne i Israel. Men hitintills har allt varit förgäves.

Jag var själv i Moskva under juli månad 1977 och konstaterade då hur oroliga alla var över att Shcharansky satt häktad sedan nära fyra månader utan att någon fått träffa honom. Återkommen till Stockholm organiserade jag tillsammans med några kollegor i samarbete med stödkommittén för Sovjets judar en hearing med stort internationellt deltagande och under ordförandeskap av hovrättspresident Härje Stenberg i riksdagshuset vid Sergels torg den 23 augusti 1977. Under denna hearing, till vilken bl. a. Sovjets ambassadör i Stockholm inbjöds, framkom att Anatoly Shcharanskys enda "brott" varit att han enträget och i många fall framgångsrikt och oegennyttigt kämpat för att hjälpa enskilda till deras rätt samt påmint sovjetiska myndigheter om deras skyldighet att följa landets lagar och uppfylla de förpliktelser landet åtagit sig i internationella överenskommelser i FN och andra sammanhang.

Efter en exceptionell och i vissa avseenden olagligt lång häktningstid på nära 16 månader, under vilken Shcharansky hölls avstängd från alla kontakter med anhöriga och vänner, dömdes han den 14 juli 1978 till 13 års fängelse plus arbetsläger med "hård regim". Inberäknat häktningstiden har han nu avtjänat mer än halva tiden, men trots detta har han inte ens släppts ut ur fängelset till arbetslägret. Inte heller har han tillerkänts ens de minimala kontakter i form av anhörigbesök, korrespondens etc., som enligt Sovjets lagar tillförsäkras vanliga fångar. När det gäller en "samvetsfånge" som

Shcharansky så har isoleringen närmast varit total.

Jag tror mig veta att svenska regeringen vid upprepade tillfällen aktualiserat situationen för såväl Shcharansky som andra "samvetsfångar" med olika företrädare för Sovjetunionen. Men då vi nyligen haft ett skifte på partiledarnivå, finner jag det lämpligt att Sverige på nytt med de nya makthavarna i Kreml aktualiserar de viktiga frågorna om mänskliga rättigheter, bl. a. rätten för sovjetiska judar att utvandra.

Under hänvisning till det anförda vill jag rikta följande fråga till utrikesministern:

Är statsrådet beredd ta initiativ till kontakter med företrädare för Högsta Sovjet till förmån för bl. a. Anatoly Shcharansky, så att han äntligen frigges ur fängelset och snarast tillerkänns rätten att emigrera till Israel för att där återförenas med sin hustru Avital?

1983/84:122 av *Anders Björck* (m) till utrikesministern om svenska krediter till Algeriet, m. m.:

Enligt uppgifter i massmedia, Expressen den 6 mars 1984, har Algeriet via beredningen för internationellt tekniskt stöd under hösten 1983 i två omgångar fått utfästelser om kraftiga räntesubventioner i samband med krediter för svenska industriprojekt. Dessa utfästelser innebär enligt samma tidningsuppgifter att Algeriet i praktiken erhållit ett rent bistånd från Sverige på ca 100 milj. kr. Samtidigt som dessa utfästelser gjordes pågick förhandlingar mellan algeriska staten och svenska BPA om ett omfattande skadestånd.

I dessa har såväl den svenske statsministern som den svenske ambassadören Jean-Cristophe Öberg spelat en roll. Trots att positionerna mellan parterna in i det sista var helt låsta enades man plötsligt om ett avtal som löste tvisten.

Mot bakgrund av det inträffade vill jag till utrikesministern rikta följande frågor:

1. Vill utrikesministern ge en redogörelse för de svenska officiella åtgärderna i samband med konflikten mellan BPA och algeriska staten?
2. Är tidningsuppgifterna riktiga om kraftiga svenska krediter till Algeriet på förmånliga villkor?
3. Vad är anledningen till krediter till Algeriet av denna storleksordning?
4. Finns det något samband mellan dessa krediter och lösandet av BPA:s mellanhavanden med den algeriska staten?
5. Är utrikesministern beredd att redovisa eventuell korrespondens i ärendet mellan den svenska ambassaden i Alger och de algeriska myndigheterna?

1983/84:123 av *Rune Gustavsson* (c) till civilministern om tillgodoräknande i merithänseende av lärarverksamhet utomlands:

F. n. kan svenska lärare endast tillgodoräkna sig anställning i statlig eller statligt reglerad tjänst vid inplacering i ålderstilläggsklass i det statliga

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

*Meddelande om
interpellationer*

*Meddelande om
frågor*

lönesystemet. Detta innebär bl. a. att svenska lärare som medverkar i samfundens missionsskolor i u-länder ej kan tillgodoräkna sig denna tid i lönchänseende.

Med tanke på de värdefulla insatser som många svenska lärare utför genom arbetsinsatser i tredje världen förefaller det angeläget att undanröja eventuella diskriminerande regler här hemma. Stelbenta regler får inte utgöra hinder för goda lärarkrafter att göra angelägna pedagogiska insatser inom ramen för mission och biståndsarbete.

Med hänvisning härtill vill jag fråga civilministern om han är beredd att medverka till en förändring av lönereglerna så att utlandsarbete av här angivet slag uppmuntras i stället för att motverkas.

8 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 mars

1983/84:390 av *Bertil Danielsson* (m) till bostadsministern om subventioneringen av bostadssektorn:

Bostadssektorn subventioneras årligen över statsbudgeten med stora belopp. Även kommunerna stöder direkt eller indirekt de allmännyttiga bostadsföretagen med betydande summor.

Jag vill därför ställa följande frågor till bostadsministern:

1. Hur mycket i direkt ekonomiskt stöd betalar kommunerna ut till de allmännyttiga bostadsföretagen per år?

2. Hur påverkas konkurrensen mellan olika bostadsföretag av dessa subventioner?

3. Avser bostadsministern vidta några åtgärder för att skapa konkurrensneutralitet mellan olika bostadsföretag i kommunerna?

1983/84:391 av *Rune Ångström* (fp) till industriministern om stödet till skidstillverkning i Hällefors:

I Sverige finns en betydande överproduktion av skidor. Under senare år har flera skidstillverkare tvingats lägga ned verksamheten. I Tegsnäset, Västerbotten, ("Tegnässkidan") finns ett familjeföretag som hittat en lönsam s. k. nisch i sin skidproduktion genom specialisering på en s. k. skogsskida. Till stor förvåning för bransch-kunniga har statligt stöd lämnats för etablering av en ny skidfabrik i Hällefors för tillverkning av en likadan produkt som den i Tegsnäset.

Vilken är filosofin bakom stödet till fabriken i Hällefors?

1983/84:392 av *Nils Carlshamre* (m) till statsministern om propositionsavlämnandet:

Regeringen överlämnade den 10 januari den sedvanliga förteckningen över propositioner avsedda att avlämnas under våren 1984. Om man inte räknar in budget- och kompletteringspropositionerna, hade vid denna veckas början inte ens var fjärde aviserad proposition avlämnats. Tre av fyra är alltså försenade. En sådan statistik tyder på svåra brister i regeringens interna planering av sitt och sitt kanslis arbete. Därutöver har visserligen sex icke aviserade propositioner avlämnats, men detta förhållande förstärker snarast kritiken: den 10 januari borde väl regeringen ha överblick åtminstone två månader framåt, så att dessa sex också kunde ha kommit med i förteckningen?

Mot bakgrund av ovanstående vill jag till statsministern ställa följande frågor:

1. Varför har tre av fyra propositioner inte avlämnats inom den av regeringen själv aviserade tiden?
2. Avser statsministern att vidta åtgärder för att förbättra regeringens och regeringskansliets planering av sitt propositionsarbete?

9 § Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 92

Onsdagen den
7 mars 1984

*Meddelande om
frågor*